

MC-23.941

1-4225

Почтону належитість оплачено гуртом.

Ч. I.

Р. XX.

НИВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, Корняків ч. 1

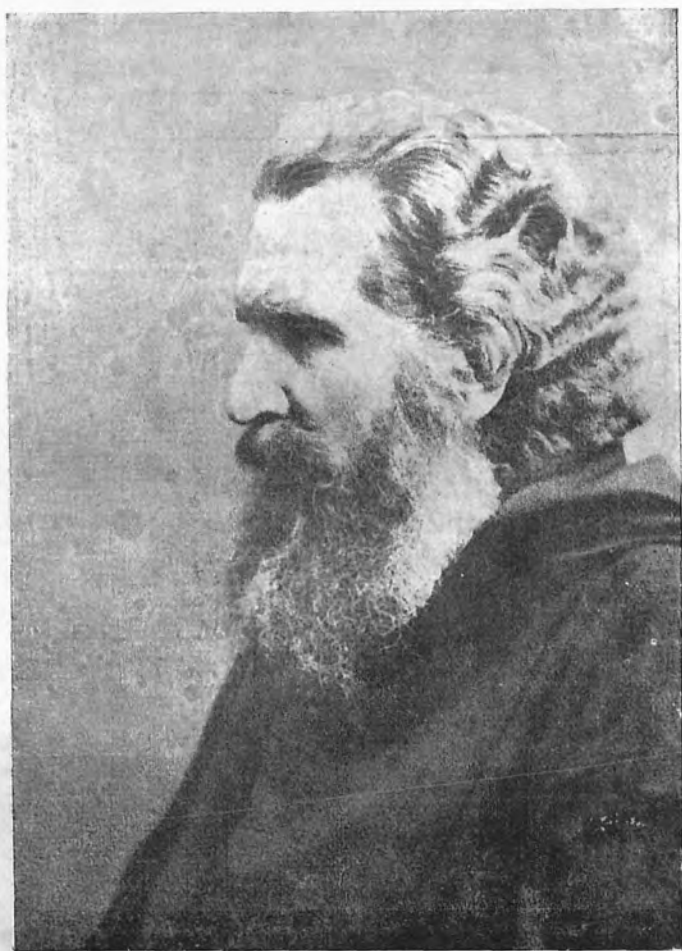
З М І С Т:

Митрополиті - Ювілятові в привіт	1
О. Юстин Гірняк: Причинок до методів душпастирства.	11
Матеріяли.	14
о. О. Гайовський. Одинокa дорога.	19
О. Др. Андрій Ішак: Методисти, їх повстання і розвій.	25
О. Др. Г. Костельник: Боротьба за людську природу.	31
О. Сивий: Антирелігійна література на Україні.	33
З бобрєцького деканату.	36
Зі світа.	37
Нові книжки.	40
Всячина.	46

BIBLIOTEKA
WYDZIAŁU BEZP. PUBL.
LWOWSKIEGO
URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO
№

ЛЬВІВ, 1925.

З друкарні Ставропільського Інститута.

Їх Бксц. Митрополит Андрей Шептицький.

НИВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Ч. 1.

Львів, за січень 1925.

Рік XX.

Митрополиті - Ювилятови в привіт.

Памятаємо сей день! День 17. січня, 1901 р.

Пригадуємо собі і Його дуже добре. Молодим, струнким, гарним мущиною візджав Вія того дня в брами престольного-города Льва, входив у стужені, осирочені мури величавої Архикатедри св. Юра, постромні Йогож попередниками, антенатами: Аганазієм і Львом Шептицькими.

Попередила Його як найкрасша слава: вченого священика, вірцевого монаха, доброго проповідника, ревного пастиря свого станиславівського стада. Говорено голосно про Його апостольські місії серед своїх вірних, до яких умів промовити їхнім наріччям (Пастирський лист до вірних косівського деканату); величано Його за заснування дієцезальної бібліотеки в Станиславові;* творились формальні легенди про Його несподівані виїзди в глуб дієцезії, де нераз incognito заступав своїх підвладних душ-пастирів у відправі вечірні, то інших богослужень!..

Два члени Капітули виїхали на зустріч Владиці аж на границі Архидієцезії, до княжого города Галича. По дорозі всюди непроглядні товпи народа з процесіями витали свого нового Архипастиря. О год. 12^{1/2} в полудне віхав поїзд на залізничий дворець у Львові, де зібрались депутації всіх трех Капітул і світських Українців.

Щирим серцем привитав не лише св. Юр, не лише Львів, але цілий галицький український народ свого Митрополита в той памятний день, бо відчував інстинктивно, серце Йому говорило, що аж тепер „владика дадешся нам“. Якщо були які упередження що до польського походження Номіната, то скоро змовкали, коли прийшло лише на думку, що на митрополитім престолі вже сиділи Шептицькі і були знаменитими пастирями і прекрасними українськими патріотами. Чи ж годилось їх нащадкови засідати на латинським, польським митрополитім престолі? Воля Божа покликала монаха Андрея Шептицького в єрархічний чин нашої св. Церкви. Сей поворот до свого народа, до віри своїх великих попередників якраз полоняв серця всіх, бо всі бачили в Нім чоловіка характеру, рішучої волі і самопо-святи.

*) Яка тепер, як пише о. С. М. „на кілька сантиметрів порохом зрипала“ (Нива 1924 ст. 392)

І український народ не завівся в надіях на свого нового Митрополита. З молодого чоловіка з обголеним, молодечим лицем став Він нині по двадцяти п'яти літах старим, поважним Владикою з патріяршою бородою, поморщеним чолом, посивілим волоссям — „батьком“ між владиками. Бо не по мягкій травичці та не серед пахучих рож пришлося Архиревви ступати сих двадцять п'ять літ митрополичої праці, праці тяжкої, втомляючої, затяжної.

Як колись римський цісар сказав собі: „Nulla dies sine linea“, так і наш дорогий Ювилят може, глянувши на своє минуле життя, на свою вже довершену працю, сказати: „подвигом добрим подвизахся“; одної днини я не прогайнував, одної ділянки поля могого народа я не лишив обгогом; всюди я працював, всім займався, всім у праці помагав...

Киньмо оком на той двадцятьп'ятьлітний період праці нашого дорогого Ювилята. Піднесім Йому китицю з квітів Ним самим засаджених і виплєканих, скажім Йому нині в привіт простими, невишуканими словами щирого синівського серця, що ми узнаємо Його працю, пам'ятаємо Його труди, що ми Йому вдячні за Його гігантські подвиги для нашої Церкви і нації. Отсі зрештєровані, зібрані факти будуть краще звеніти-звучати чим які небудь папегірики, пеани. Вони приглушать голос тих засліплених Його ворогів і ворогів Церкви, котрі колинебудь накидувались на Нього*): „за Його жито ще Його бито!“

Годі в короткому огляді зібрати се все, на що треба би кілька грубих томів. А скільки праць і зусиль було й таких, про які світ ніколи не дізнається, хіба що впаде йому в руки щоденник-записник Владики, або найдена кореспонденція колись хоч маленький рубень тої праці відслонить.

* * *

Пригляньмось передовсім його праці для Церкви.

Знаючи добре, що „один в полі не воєвода“, що до праці над релігійним і моральним добром народа треба Йому доброго духовенства, старається Митрополит-Ювилят реколекціями, яким сам дуже часто проводить, „оновити духовенство в Христі“, розпалити його жар любови до Бога й до народа, роздмухати душпастирську ревність. Він відбував часті наради з львівськими священниками, а авдієнції в Нього то не урядове залагодження справ, але щирі розмови доброго Архипастиря, дбалого о добро вірних, ревна заохота до дальшої праці.

Особлившу увагу звертає новий Митрополит на підховання молодого клиру, і тому підшукує на ректорів ду-

*) Останні такі виступи появились були в „Громадськiм Голосі“, органі радикальної партії, в 1924 р.

ховного семинара мужів світлих, ревних, обов'язкових, як Преосв. Йосифа Боцяна і теперішнього ректора о. Д-ра Теодозія Галушинського. А скільки то богословів нашої Аепархії покінчило виспі студії на заграничних університетах за Його старанням і грошевою підмогою! Його ціллю було: мати кваліфікованих людей для обсади богословського факультету. І дійсно, коли в 1920 р. в непередбачений спосіб прийшло до заснування українського богословського факультету у Львові, без труднощі обсаджено його кваліфікованими професорами.

Свою паству старається Архирей двигнути морально і культурно. В тій цілі відбуває численні катехизації, візитації, на яких залюбки проповідає, катехизує, гарним прикладом своєї ревності і побожності народ за собою потягає.

А дивний у Нього спосіб проповідання. Хоч сам виїшов з під панської стріхи, проповідає незвичайно популярно і через часті питання, звернені до слухачів, втягає їх до співпраці над їхньою душею, загострює їх увагу, змушує їх до спасенних постанов, витискає на їх очах щирі слези каїння, які нерідко кінчались спазматичним плачем.

Сповідав сам до пізнього вечера, а мимо того рано Його не міг ніхто виперидити в дорозі до сповідальниці.

Попри се мав час відвідати підчас візитації всі культурні і економічні інституції і побувати в домі кожного інтелегента, хто лиш з причини свого прив'язання до Церкви на се заслугував. Не диво, що Його візитації се була святочна радість для даного міста чи деканату, а для Нього се був тріумфальний похід Святителя Церкви. Жидам, які являлись в витальних візитах з тойрою, відповідав по єврейськи, чим вправляв їх в неописану радість і подив.

І подібно, як Апостол народів не забував своїх Колоссеїв чи Римлян, так і наш Владика пише часто свої архипастирські послання, які в початках майже періодично появлялись в часі великого посту, з яких вибивається послання з р. 1904 „О соціальный квесті“ і „Вожя сйба“ в р. 1913.

Та не лише в границях Його просторі Архидієцезії відбувалась Його апостольська праця. Він обїздив всі наші колонії в Зєднених Державах, Канаді, Бразилії і Босні, і узискує своїми впливами креування єпископства в Канаді, і другого єпископства в Зєднених Державах і апостольського вікаріату в Босні. За Його старанням відбуваються місії серед численних наших робітничих і рільничих колоній в Німеччині і Данії, до яких висилає найревнійших наших священиків з потіхою слова Божого і з Богослуженням.

Та для Його великого духа треба було ширшого розмаху, простірнішого поля діяльності, як вузькі рямці, хочби і просторі нашої Архидієцезії. Його завітною мрією

є зєдинити всіх Славян в одній правдивій, католицькій вірі, привести всіх в одно стадо. І тому став він на чолі уніонних зїздів на гробі Апостола Славян св. Методія у Велеграді, на Моравах. Там Він є пружиною, головним речником великої ідеї, а якщо колись не міг на зїзд прибути, то всі відчували брак Владики-Апостола. В користь Унії веде Він тайну пропаганду серед царської Росії і навіть (тепер вже можна се світу відирити) вибирається incognito серед великих небезпек і в глїб Росії, щоби утвердити у вірі вже навернених на дою католицької Церкви Українців і Москалів. Він гостить і в Англії і у митрополита старообрядців в Білокерниці на Буковині. В цілі уніонних змагань, як також в цілі поглиблення побожності нашого народу аравжує Він велике богомїлля до Святої Землі в 1906 році і став на його чолі. В Святій Землі має нагоду стрїнутись з католиками східного обряду, Мелхитами, Маронїтами, а з другої сторони наша відправа, наш прегарний хор, в яким брав участь і наш славний співак Мишуґа, побожність нашого народу стають предметом подиву числених галузій християнського світа.

До служби нашому обрядови і народови вміє він заґріти і флямандських Німців з Бельгії, які переходять на наш обряд і в чині Спасителя (Редемптористи) осїдають на Галицькій землі як монахи-місіонарі, і являються Новоукраїнцї з такими іменами як Жан, Схрейверс, Ванґанзевінкель, Кінцінґер, Бизен, Вандемале і. и.

На зїздах австрійського єпископату у Відні забирає Він часто голос в загальних справах, а з Його думкою чїсляться всі князі Церкви. На євхаристійнім конґресі у Відні в 1912. р. являється Він на чолі численних представників українського народу, щоби поклонитися низєзько Боже-ственному Спасителю і звернути увагу на наш народі Його Церков.

Згадати також годиться і про Його приязнь з священиком князем Максом саксонским, який гостить у Нього довпий час і викладає нашим питомцям східні обряди.

* * *

Здавалось би, що при такій інтензивній, невсипучій діяльності для Церкви не найде Митрополит вже можности працювати на інших ділянках нашого національного життя. Та ні! Немає здається одної царини життя нашого народу, на якій Митрополит Юзилят не поклав би своєї скиби, а то і сам додав цілу низку без пічїєї помочи.

Ось такою виключною заслугою нашого Владики є оснуванне „Національного Музея“. Обїжджаючи при канонічних візитаціях свою простору Архiepархію, бачив Він, кїлько культурних, артистичних цїнностей марнується, нищиться пропадає по наших церквах, по наших хатах. Як великий знаток мистецтва і старини, старається він „собрати ізбитки

окрух, да не погинебнет ничтоже" і на приміщення старих ікон, одерж. посудів, книг, стародруків, рукописів основує „Національний Музей“, купуючи від проф. Дуніковського при вул. Мохначького величаву палату, установає Кураторію, забезпечує утримання музею матеріально, дає йому кустоса в особі вченого д-ра Іларіона Свенціцького, який займається далльшим скуповуванням старинностей і доповненням музею, та стає редактором видавництва сего музею. Роботу, на яку складаються літами гуртки людей, скликаються анкети, вибираються комітети, робить одна однісінька висококультурна людина, Митрополит Шептицький, і тим самим ратує престиж нашого народу як старої, висококультурної нації. Можна сказати, що Митрополит Андрей, колиб був попри оснування музею нічим більше не зазначився на полі народньої праці, вже одним сим музеєм був би заслужив собі на се, щоби золотими буквами записати Його ім'я на скрижалях нашої історії.

А тимчасом ми бачимо, що не лише старинною нашою іконописною займається наш Владика, але він меценатом і покровителем наших молодих мистців кисти. Олексі Новаківському, пок. Модестови Сосенкови та Ос. Куриласови дає затишну хату в своїй домівці, колишній робітні польського маляра Стиги, і підпомагає їх морально і матеріально. А коли лиха доля вигнала наших дорогих придвірянських братів на скитальство по білому світі, він і талановитих малярів Петра Холодного, Павла Ковжуна приміщує в своїй домівці при вул. горішній Личаківській на т. з. Ялівці.

Та не лише виїмково талановитою молодіжю займається наш Ювілят. Він взагалі піклується нашою убогою молодіжю. Що року підтримував він своїм коштом по наших бурсах 20 хлопців і 20 дівчат, які ходять до шкіл у Львові, запмагає щедро бурсу свого імени, засновану в р. 1911 почитателями Його Особи, а під теперішню пору опікується бурсою св. Йосафата, яку поміщує спершу в основаній Собою дяківській бурсі при вул. Скарги, а перенесеній тепер в характері „малого семинара“ до духовної семінарії у Львові в її крилі від Сикстуської вулиці.

Розуміючи добре ключ „в рідній школі наша будучність“, Митрополит приміщує у себе в святоюрським будинку філію гарно розвиваючоїся школи ім. Бор. Грінченка, а школі князя Льва на личаківським передмісті дає в гарних домиках при вул. Крупярській гарне приміщення.

А вже кілька добра і щедрої руки дізнає дівоча гімназія Сс. Василянок у Львові, свідчать о тім щорічні концерти „в честь Найдостойнішого Опікуна і Добродія гімназії“, устроювані щорічно ученицями в день св. Андрея. Коли москвофіли з „Народного Дому“ насильно усунули дівочу гімназію з реальности при вул. Зиблікевича, на якій закупно складався цілий галицький український народ, Ми-

трополит за купує для неї будинок при вул. Потоцького ч. 95, і там приміщує її доти, доки везення лихоліття не змусило примістити там сиротинець вояцьких сиріт. З весною 1925 р. зачнетися будувати величаве поміщення для дівочої гімназії при вул. Длугоша, також при щедрій допомозі Владики-Мецената

Ідучи за словами Божественного Спасителя: „прийдіть до мене всі труждаючіся і обременені“, Митрополит здається найбільшою такою любов'ю огортає бездомних, хорих, сиріт... І так ще в початках своєї діяльності жертвує він на ті часи велику суму 10.000 кор. товариству „Вакаційні Оселі“, щоби діти львівських сиріт і півняці могли бодай під час вакацій відсвіжити свій організм здоровим, сільським воздухом і підкріпити тіло невибагливою здоровою стравою, невідлятим водою молочком. В р. 1902 основує Він добродійну лікарську інституцію „Народна Лічниця у Львові“, якій дарує свою реальність при вул. Петра Скарги, а в якій найбідніші верстви Львова без ріжниць віри і народности находять безплатну лікарську опіку, а молоді українські лікарі мають можливість відбувати початкову лікарську практику.

Страшна, криваза, світова війна і її сателіти: пошесні недуги, забрали багатьом дітям їх батьків і кормителів. Ними всіми заопікувався добрий Батько-Владика, і при помочи о. крил. Василя Лициняка занявся їх нещасною сирітською долею. Коли Він мав вернути з російської неволі, оснований ad hoc привітальний комітет постановив зібрати дар на „живий пам'ятник“ для „Царського В'язня“, щоби ним привитати дорогого свого Архипастиря. Комітет зібрав щось понад пів мільйона корон, і вручив се Владиці. Той додав своїх три і пів мільйона, і закупив від генерала Розвадовського величезні ліси в Посіччю в Станіславівщині, і тим своїм щедрим даром дав підвалини до величавої сирітської фундації, з якої підмоги йдуть на утримання сиротинців у Львові, Бережанах, Сколім, Журавні і. и.

В місяць жовтня 1924 р. дарує він знов товариству „Опіки над дітьми у Львові“ дуже гарну домівку на приміщення кварцевої лампи і шпиталік для туберкульозних...

* * *

Доси начеркнули ми діяльність Митрополита на найблизших його душпастирському званню ділянках, на полі культурнім і харитативнім. Та далеко поза них сягає діяльність Ювильята. Він, добрий син свого народу, ділить з ним долю і недолю, щастє і радість і в прикрах і добрих хвилях служить йому радою, порадою, словом і ділом.

Року 1908 бере Він участь в першій українській просвітній конгресі в сороклітє заснування Товариства „Просвіта“ і завдяки його жертві могло тов. „Просвіта“ заснувати господарсько-огородничу школу в Милованю. При

заснуванню „Земельного Банку“ у Львові був Він одним з головних акціонерів, що помогли здвинути сю хосенну і конечау інституцію. Парцеляція двох великих маєтків, Коршева (2.400 моргів) і Миловання (1.000 моргів) мала на меті матеріальну поміч для малоземельних селян. Поле роз- продано по ціні його дійсної вартости і на довголітні сплати. Двір, сади і 20 моргів городів дарував Митрополит товариству „Сільський Господар“. Читальні „Просвіти“ в Коршеві і Лісках дістали даром гарні ланки.

В святкуванню століття уродин нашого незабутнього Маркіяна Шашкевича в р. 1911. Митрополит бере діяльну участь і голосить прегарну патріотичну проповідь над гробом соловія нашого відродження.

Як вірільний посол і віцемаршал галицького сойму мав Митрополит нагоду зіткнутись близько з нашою соймовою репрезентацією і іде вже вряд із нею без найменшого відклонення в борбі за права народа. Коли в р. 1906 наша ціла суспільність вела завзяту борбу за виборчу реформу до Ради Державної, Митрополит стає на чолі депутації до цісаря, і горячими словами попирає справу загального голосування.

Також у борбі за виборчу реформу до галицького сойму Митрополит Шептицький стає як неустрашимий борець за права свого народа, і спільно з нашою репрезентацією виборює стільки, скільки в данім моменті у посідаючих власть і силу вибороти далось.

Як член Палати Панів виголошує прегарну промову в справі заснування українського університету у Львові, яка робить величезне вражіння на всіх вельмож, так що для ослаблення її висилають поляки єпископа Пельчара з Перемишля з промовою, яка однак не всилі приглушити важкого голосу Владики.

* * *

Окрема і вдячна згадка належиться Митрополиті за його діяльність, а при тім муки і терпіння підчас світової війни. Він бачить, як Його народ терпить і від своїх і від чужих. Його оселі палять, добро грабують, а ледачі австрійські генерали за підшептом галицької адміністрації мстяться за свої невдачі на поли битви на безбороннім населенню вішанням на шибеницях, арестами в Талергофах, Терезієнштадтах, драконськими переслідуваннями. Митрополит вступається за свою паству, але і Його не багато слухають, бо і Його достойну Особу оклеветано і Йому уста замкнено. Не довго триває сей страшний стан мести та наруги, бо вже в другім місяці війни вступають побідоносні царські війська до Львова на се, щоби иншого рода терпіння завдати українському народу і Його Владиці. Москалі за лихою порадою своїх галицьких прихвостів, що гірше врага маму свою розпинали, намагаються знищити

як кажуть: „гніздо мазепинства“, цілий могутий, визвольний український рух та Його національну греко-католицьку Церков. Та на перешкоді тому став добрий пастир, князь-Владика. Хоч як вговорювали і наклонювали Владика, щоб виїжджав з уступаючими австрійськими військами, він не дався намовити і остав як добрий пастир посеред свого стада. Знаючи, на яку небезпеку будуть наражені тепер Його вірні у своїх релігійних переконаннях, він в третій день по вступленню Москалів до Львова виголосив в Успенській церкві проповідь, в якій закріпив свою паству держатися кріпко своєї прадідної віри. Проповідь не подобалася „новій владі“, і доля Митрополита була рішена, тим більше, що розпускано такі вісти, що Митрополит за свої гроші уоружив Січових Стрільців до борби з Москвою, що Він остався як австрійський шпигун і т. п. Дня 19 вересня вивезли Його до Нижнього Новгорода, а відтак перевезли на дальший побут до Курська, де прибув 1. жовтня 1914. Прямо в двірця відставили Його під конвоєм до гостинниці „Полторацкая“. Коло кімнати Митрополита поставлено двох жандармів, заборонили йому ходити на службу Божу, сповідатися, причащатися, виходити на прохід, листуватися, читати часописи. З Курська перевезли Його на заслання в Суздаль і віддали під опіку твердого монаха Павла. Революція, яка скинула царя з престолу, привернула волю і Митрополиті. Дорогою на Фінляндію, Швецію, Німеччину, Відень, вертав Він 1917 р. до своєї службової за ним пастви. Був се тріумфальний візд, якого володарі не мають. Так арештування, як і побут у в'язницях і поворот до рідного краю дали нам цілу літературу. О. Ю. Дзєрович збирає перший всі події в своїх статтях поміщуваних у „Ниві“ п. з. „Мартеріологія нашої Церкви підчас всесвітньої війни“. Той же разом з о. Ал. Стефановичем видає популярну брошуру п. з. „З терневої дороги Митрополита Шептицького“. Окремий комітет для привитання Владики видає велику книжку під заголовком „Царський В'язень“ з описом арештування, побуту у в'язницях і повороту Владики. В. Щурат пише гарну епічну поему п. з. „В Суздальській тюрмі“, де оповідає про сон Владики, який Його кріпив у тюрмі на заслання, бо що ночі Владика духом витав на Україні. Богдан Лепкий пише поему п. з. „В святім Юрі“, в якій оповідає про проповідь Владики, якою скріпляв своїх вірних на духу, щоби тримались і своєї віри і своєї мови. Лепкий переносить для більшого ефекту проповідь, яку Митрополит дійсноголосив в Успенській Церкві, до катедри св. Юра, і на тім малім відступленню від правди поема лиш зискує на плястичности, на силі.

В р. 1918 наступає розпад Австрії і звісні листопадові події. По 21-днєвній тяжкій, затьняжкій борбі Українці му-

сять уступити перед переважаючими силами противника зі Львова на се, щоби по семимісячних упертих боях „перейти Збруч річку, бо встоятись не було сили...“ Митрополит і тепер не покидає своїї львівської пастви, та мабуть для української справи булоб тепер краще, якщо був би. Він завчасу виїхав зі Львова в свою діспезію. Раз тому, що був би уникнув багато колючок, яких Йому нові володарі не щадили, роблячи Його — не знати з якої причини — одвічальним за українсько-польську війну, а вдруге тому, що там між своїми був би Його авторитетний голос не одному лиху запобіг, яке серед неприготованого до такого повороту річий народу коїлось, та може і удалось би було Йому своїми впливами инакше справу покермувати. В р. 1921. виїжджав Митрополит до Америки, Англії, Риму і Франції і вертав аж по двох роках 1923 р. Поляки не могли забути сего Владиці, що він своїми дипломатичними заходами, між иншими авдієнцією у французького президента міністрів Бріяна ще перед признаннем Галичини Польщі старався нашу справу як найкориснійше для нас поладити. Самі то висилали жидівських меклерів Ашкеназіх, Левенгерців в антантські передпокої, а за зле вziali Владиці, що за долю свого народу вступався. При повороті з заграниці у Катовичах Його увязнено, завезено хорого в Познань, опісля у Варшаву, і аж по побуті у президента держави Войцеховського дозволено Йому вернути до рідного краю, де вже як в клітці мучиться Його великий дух — другий рік.. Тяжкі хвилі переживає наша Церква, о „нижже не літь мні нині глаголати“, в хвилі торжественного ювілею нашого доброго Пастиря. Противно: маймо повну надію, що під проводом такого Владики нам не страшна боротьба, нам не лякатись за судьбу Церкви й Народу. Митрополит Ювілят через „Петрові літа“ свого володіння здобув собі таке ім'я й таку моральну вартість у нашій народі, що без сумніву Він є тим найсильнішим обручем, який вяже наш нарід в одне тіло і в одну душу. Без гіперболізування дійсности можна твердити, що Він є „мужем Провидіння“ — мужем, який Божим Провидінням даний нашій Церкві й Народови саме в ті найтяжчі переломові часи, які ми в останніх літах переживали й переживаємо. Нераз про се явно говорилося і писалось. Треба нам того „стовпа утвердження“ нині — треба нам буде Його як силу і як взір примір, — для цілої нашої будучности. Бож великі особи двигають на собі цілу історію. На всякі жертви ми готові (малиж ми нагоду привикнути до жертв!), але не можемо, не сміємо допустити до того, щоби завалилась та моральна будова, яку собою уявляв славний наш Митрополит Ювілят. Не сміє до того допустити ні Народ, ні сам Ювілят. Тим

більше, що по одній і по другій стороні є все те, що передше було: щира, добра воля, любов, глибока пошана, журба про красше „завтра“ для нашої св. Церкви й Народу. Для добра святої справи мусимо бути отверті. Якщо тим зробимо прикрість Достойному Ювілятові, нехай нам ласкаво вибачить, бо тим передовсім робимо самі собі прикрість. Події з останнього року, звязані з акцією ввведення офіційального целібату в нашому духовенстві в усіх трьох наших галицьких єпархіях, вигворили душну й небезпечну атмосферу, розбивають наше духовенство на два табори, взаємно поборюють себе на дуже небезпечному фронті для обох сторін. Непомітно, з дня на день переводяться нові психічні формації. Їх тимчасову фазу ствердив (хоч се незвичайно болюча річ) новоіменований суфраган Митрополита, Преосвящ. Йосиф, у своєму листі до Деканів. Між владиками і духовенством витворюється роздор.

Знаємо з історії західної Церкви, що такий роздор неминучий при ввведенню офіційального целібату. Алеж наші обставини й наші часи виїмкові — такі, що куди більше погіршують ситуацію, як се було при ввведенню такої самої реформи на Западі.

Розуміємо, що наші Владикки піднялись тої реформи з журби за будучність нашої Церкви. Наступили скрутні часи для нашого духовенства, в будучности можуть наступити ще без порівняння тяжші. Треба отже духовенство так підготувати, щоби було здібне видержати ворожі наступи й соціальні нещастя.

Однак загал нашої суспільности не бачить у тій реформі ратунку — і ось звідси непорозуміння.

Ми в се свято віримо, ми сього певні, що такий світлий муж, як Митрополит-Ювілят, не піде в тій реформі о крок далше, як тільки доти, доки не переконається: що замірена реформа в наших обставинах і в наших часах для нашої Церкви й Народу більше загрожуюча, як обіцяюча. Бож на серці Йому добро Церкви й Народу, а не що иншого. І не будуть ликувати вороги Церкви, що мовляв „Митрополита вже всі опустили“, що „Він стоїть одинцем“, але здійсниться те, що звязь між духовенством і Митрополитом буде ще сильніша, як була передше, бо буде випробувана в огні. А в тій тісній живій звязи видержимо все, що нам не прийшлося би переживати. Бо „любов, як смерть сильна“ — вона мусить побіджати.

В тій вірі і надії весь наш клир підносить в теперішній час ювілею свого Доброго Митрополита-Батька щирі молитви до Всевишнього, щоби Його хоронив „в мирі ціла, честна, здрава, долгоденствующа і правоправяща словом (божія) істини“.

о. ЮСТИН ГІРНЯК

Причинок до методів душпастирства.

Недавні ще часи, як здавалося, що ми втратимо всякий контакт з вірними. Поки ще успіла Українська Влада перевести в законній дорозі „розділ Церкви від держави“, він вже переводився в діло самим життям. В тій скруті потішався дехто з нас оптимістичними надіями, що ми навіть в найгіршому случаю на цілій лінії не програємо. Бо хочби перед нами замкнулись двері до школи, хочби нас терором відстрашено від участі в якихнебудь зібраннях, то нам всеж таки остане в руках амвон — неабияка трибуна. Там зможемо промовляти до народа.

Гроза проминула, але історія повторюється. І ми не можемо бути певні, що та ситуація не повториться і то в недалекій будучности.

Проте нам слід застановитись, в який спосіб ми могли би виповнити заповіт Ісуса „Навчайте всі народи“, якщо би нам заборонено вступу не лише до школи, але і на амвон, як це вже від 5 літ практикується за Збручем? Та й — байдуже про політичні і правні обставини — взагалі чи слід душпастиреви уважати амвон одним з тих місць, де можна діяти на широкому терені учительської праці.

I.

Свої виводи я хочу оперти на розважанню методів навчання св. Івана Хрестителя, самого Спасителя і св. Йосафата, придержуючись історичного порядку їхньої праці. А звертаю увагу рівночасно на два моменти. Перший, що наші великі Учителі і Первовзори клали в основу своєї праці індивідуальне покликання і навчання, — а другий, що вони користувались залюбки нагодами, і клали на них більшу вагу, чим на офіційальні місця для духовних наук.

Св. Іванови було дуже спішно простувати ходи Господні, позасипати моральні дебри, а проте він не виступав ні разу на численних зборищах в святині. Він проповідав на Йорданських перевозах, де невеличкі гуртки подорожних, не маючи чим заповнити скучні години вичікування на свою чергу, охотно прислухувалися патхненим словам аскета.

Так само і Ісус шукав контакту з майбутніми Апостолами при монотонній нараві рибарських неводів. Никодима навертає серед довірочної розмови о півночі, бажаючи розмовитись з Самарянкою, відправляє від себе усіх Апостолів. Закхея покликає поголовно в двоякому значінню.

Так починав Спаситель працю над спасінням одиниць. Опісля читаємо в Євангелію про щораз ширшу славу Ме-

сії. Задікавлення і почесть росте що до числа приєднаних і сили їхньої переконання. Цей процес завершується величавим віздом Ісуса в Єрусалим, — але це вже був історичний підсумок попередньої праці над одиницями.

Що ця душпастирська метода Спасителя не є йому виключно питома, але може бути наслідувана і звичайним священником, — свідчать успіхи навчання св. Йосафата. Його життєписці не підкреслюють успіхів проповідання з амвона, хоч як воно було ревне, а зате є невичерпані в зазначуванню його непереможного впливу в часі приватних розмов. Судячи по успіхах душпастирської праці, ми є в праві назвати того св. Мученика перворядним психологом, бодай у відношенню до нашого народа. Томуж не вільно нам легковажити його методів праці, якщо бажаємо трафити до серця його народа, серед котрого він так уміло працював.

І історія Церкви скаже нам те саме, як під тим кутом її освітитися. Успіхи апостольської і місійної праці залежали від того, чи дотичні місіонарі із зрозумінням підходили до психології своїх слухачів, чи ні. Приміром: прилюдним дискусіям на релігійні теми завдячує Церква навернення многих філософів, а то й ширших кол нараз — серед Греків. Але та сама метода, застосована до реформаторів XVI ст., приносила правильно противні наслідки: розярєння і поширення роздору.

Якщо можна ставити в один шар злободневні справи побіч святощів і ідеалів, ми могли би з щоденного досвіду навести докази, що індивідуальне душпастирство має таке далекосягле значіння, що ми не то, що не сміємо його легковажити, але противно, ми повинні на нього звернути пильну увагу. Ось примір: Один польський експозит заходив що вечера до місцевої оліїї, апостолуючи там систематично. По пару літах приспорив він своїй „худій фарі“ понад 40 моргів ґрунту і перемінив її на першорядне відпустове місце. Потрібних засобів достарчили українські селяни. А їхній парох, працюючи впрочім теж, але тільки з царських врат, чувся безсилим супроти доцільних змагань спритного сусіда.

Думаю, що після тих коротесеньких, але чисельних споминів з історії і власного досвіду можна приступити й до теорії. Ми звикли працювати тільки в церкві і школі, і тому ми схлонні думати, немовби священник, за виїмком сновіди, був покликаний виключно до масового навчання. Та коли св. Дух ділає тільки в тишині і на самоті, то і ми зможемо заступити традиційний, а такий поверховний вплив на своїх парохіян, впливом глибоким і рішучим тільки через індивідуальне навчання.

В противному случаю ми попадаємо в помилки наших політичних діячів, які починають і закінчують свою працю

на вічах, не турбуючись про поглиблення свого впливу в серцях одиниць. Тому то й значіння нашої „найсильнішої“ чисельної політичної партії в розмірно найменше. Протинно: партії, які починають від матеріяльних інтересів своїх членів, отже промовляють до їхніх індивідуальних потреб, привязують їх тісно до своїх програм. Маючи так підготований ґрунт, устроюють опісля віча, які, користуючись психологією мас здобувають собі справдішну політичну силу.

І наш амвон повинен би являтися тереном до підсумків муравлиної праці над одиницями. Тоді його значіння булоб куди більше!

II.

Якже ті міркування переводити в діло? Де шукати одиниць? Чи заходити до хат? Покликати їх до себе? Шукати їх на улиці, в полі?

Не відкидаючи рішучо і цих способів, тяжко не підчеркнути, що воно не все булоб доцільне. Деколи було би прямо невмісне. Ав усякому случаю офіційна форма, які маємо до діла з байдужними або неприхильними для Церкви людьми, — буває радше перопоною до взаїмного зближення чим помічу.

І без того є люди, що уважають наші проповіді стереотипним сповненням обовязку з нашого боку, яка не має нічого спільного з вимогами їхніх житєвих потребі. Мовляв: „Говорить, бо за це бере пенсію“, або: „Ви собі газда у церкви, а я собі газда у своїй колибі!“ (автентичне!)

Нам треба й непомітно підходити до одиниць. Ніби случайно пр. в читальні, в кооперативі. І знова підчеркую, — не в неділю, коли збираються люди чисельно, напів офіційно, — але в буддень, коли мало хто заходить. Та ще й обовязково в постійно означених годинах.

Тоді можна досхочу наговоритись з ким захочете, розважливо, сердечно, „ad hominem“.

Воно й безпечнійше. Бо коли побачите, що до нічого путнього не договоритесь, ви маєте добру нагоду виїти з небажаної ситуації, повертаючись до ділових справ.

Ті новоповстаючі узли нашого національного відродження можна би порівняти з Йорданськими бродами. І їх ціллю є теж перевести наш варод з пустині політїчного забуття в обіцяну землю правди і волі. Будьмож на місцях у цей важний момент! Вказуймо блудячим шлях!

Там стрінемо людей, яких позатім піде, а головню в церкві не стрінемо. І найдемо спільну платформу до порозуміння. Ділові справи наблизуть до себе навіть завязатих противників.

Нехай і найбільш невірні Томи пізнають з наших діл і слів, що садинокю підоймоу наших змагань є любов до

народа, котрому чейже і вони — по своєму — бажають усього найкращого.

Таким чином зникнуть упередження, а ми придбаємо не одного Савла Христові Церкві.

Матеріали.

1) о. Володимир Стернюк є парохом в Пустомитах, деканату Щирецького. Воведства Львівського, Архієпархії Львівської, від І. Х. 1900 р. За цілий час свого душпастирського не брав ніколи активної участі в політиці. По-мimo того арештувала його польська поліція 31. V. 1919 р. і держала в в'язниці до 5. VI. 1919 р. Другий раз арештували його 17. VI. 1919 р. і придержали в в'язниці у Львові до 9. VII. 1919 р., котрого то дня серед . . . і насмішок перевезено його до табору в Стшалкові коло Познаня, а опісля до Домбя коло Кракова, де о. Стернюк перебув до 14. I. 1920 р. По повороті до дому робила йому місцева польська боївка преріжні пакости, при чім поліція заховувалася зовсім пасивно. Дня 23. вересня 1920 у. дістав о. Стернюк письмо зі Староства, котрим повідомлено його, що польські кравці власти розпорядженням з д. 20. III. 1920 р. ч. 6820, затвердженим рескриптом Міністерства Віроісповідань і Публичної Освіти у Варшаві з д. 26. VI. 1920 р. ч. 34/2, усунули його з парохії. На підставі свого розпорядження заяв делегат староства парохіяльну канцелярію і всі тогорічні збори в ерекціовального поля. Як мотиви усунення о. Стернюка з парохії подано те, що він „підбурює своїх парохіян і веде політичну агітацію між ними, отже полишення його дальше на тій парохії загрожувало би порядкови й публичному безпеченству“. Рекурсе внесений до Найвисшого Трибуналу в Варшаві остав без відповіді. Запримічається, що Щирецький суд обжалував справді о. Стернюка о згаданий в мотивах усунення злочин і переслухав його 4. VI. 1919 р., та протокол переслухання відіслав судія до прокуратури у Львові і до сього часу — по п'ятих літах — нічого о. Стернюк з Прокуратури не дістав. Закиненого отже злочину о. Стернюкови не доказано, а помимо того усунено його з парохії.

2) о. Микола Галант, бувший гімназійний катехит в Стрию, зістав д. 7. вересня 1922 р. заінституований на парохію Корчин, деканату Скільського, Воведства Станіславівського, Архієпархії Львівської. Воведство Станіславівське дало на сю інституцію свою згоду д. 23. XI. 1921 р. до ч. 1754. Та письмом з 25. вересня 1922 р. ч. 4353 по-

кликуючись на §§. 2–6 закону з 7. V. 1874 р. відмовило теж Воввідство Станиславівське своїй згоди й зажадало від Консистерії усунення о. Галянта з Корчина до місяця. Мотиви відмови і жадання усунення подає Воввідство такі: „...виміненний священик так заховується, що позіставлення його дальше в уряді оказується небезпечним для порядку публичного. Іменно фактом ноторійним (sic!) є, що о. М. Галянт є безглядним і здецидованим ворогом держави й народности польської і що ділає на шкоду інтересів держави польської. Не узнає він суверенности держави польської, в довід чого уже в р. 1919. волів зречися посади катехита в Стрию, лиш щоби не зложити приречення службового. В р. 1921 намовляв людей, щоби не приступати до конскрипції населення, а пізнійше, щоби не платили данини та не брали участи в виборах до сойму й сенату. Надто о. Галянт підбурює спокійну людність проти властей і польського устрою...“ Рекурсе до Міністерства поладжено відмовно (4. VI. 1923. ч. 3889). о. Галянтови не доказано ніякої провини, не переслухувано його навіть (хоч арештовано кілька разів) і не ведено проти нього ніякого слідства.

3) о. **Евген Герасимович**, парох в Ляховичах зарічних, деканату Журавенського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської, усунений з парохії Станиславівським Воввідством (розпорядження з 7. V. 1923 р. ч. 2361/V) за те, що: „...не почувасться бути обивателем панства польського, відносьється ворожо до народности й панствовости польської і взагалі заховання його під зглядом обивательським наганне, супроти чого позіставлення його в уряді церковнім оказується небезпечним для порядку публичного...“ Протест до Міністерства в Варшаві остав без успіху, бо Міністерство Віроісп. (д. 2. X. 1923. ч. 7192) зарядження Воввідства потвердило. — О. Герасимовичеві не доказано ніякого злочину, заміти отже були голословні.

4) о. **Маріян Кузьмак**, парох Волі великої, деканату Миколаївського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської, усунений з парохії розпорядженням Воввідства з д. 26. X. 1923 р. ч. 5569 на підставі §. 8. закону з 7. V. 1874. Мотиви: „...позаяк поведіння о. Кузьмака під зглядом політичним є того роду, що полишення його в тім уряді оказується небезпечним для порядку публичного...“ Усунення домагається повисше розпорядження до місяця. Відклик до Міністерства й представлення до Нунціатури в Варшаві — без наслідків. І о. Кузьмакови не доказано ніякої провини, бо навіть не наведено ні одного конкретного факту. Той саме о. Маріян Кузьмак запрезентований на парохію Побук, деканату Любінецького, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської, не дістав згоди на інституцію від Воввідства „з огляду на ге-

відповідне поведення того отця під зглядом горожанським. Іменно згаданий отець не вважається за горожанина републики польської, позаяк відмовляв людей від брання участі в голосованню до сойму й сенату, а через своє вороже успособлення до польської держави спричинив трудности в реєстрації мужчин і поборі військовим до війська польського..." (ч. 1614/V ex 1923). О. Кузьмак не був навіть переслуханий і не ведено проти нього слідства. Міністерство (12. X. 1923 ч. 8067) зарядження Вовідства потвердило, внаслідок чого о. Кузьмака усунено також із заниманої ним доси парохії в Воді великій.

5) о. Волод. Федусевич, парох Миколаєва над Дністром, деканату Миколаївського, Вовідства Станиславівського, Архієпархії Львівської, зістав усунений Вовідством (14. I. 1924 р. ч. 6986) з заниманої ним парохії по причині, що: „стверджено, що о. М. Федусевич відноситься ворожо до народности й держави польської і що в тім самім напрямі творить якнайгірший вплив на шкільні діги й місцевих жителів. В виду сього жадаю по думці § 8. закону з 7. V. 1874. безпроволочного усунення о. Федусевича від справовання згаданого уряду церковного тому, що полишення його дальше на тій парохії не є вказане зі зглядів на публичний порядок... Евентуальний рекурс не має втримуючої сили... Зволить тому Консисторія на місце усуненого о. Федусевича установити гідного адміністратора парохії, (котрим однак в жаднім случаю не може бути о. Федусевич), а то до часу сталого обсадження парохії і назвиско сього адміністратора подати до відома Вовідству в цілі виказання на се згоди..."

Проти сього зарядження вніс Митрополичий Ординариат у Львові відклик до Вовідства й Міністерства.

Розуміється, що рівночасно з повідомленням Ординариату про усунення пароха з його посади, відбирає йому також польська влада призначене на удержання священика ерекціональне поле, чим позбавляє його і його родину всяких середників до життя.

6) о. Василь Курилас дістав презенту на парохію Жиравка, деканату Винницького, Вовідства Львівського, Архієпархії Львівської. Вовідство письмом з 5. V. 1921. ч. 9569 не згодилося на інституцію, бо: „сей священик в часі побуту в Германові виступав прилюдно ворожо проти польського населення й держави польської як в церкві, так і поза церквою...“ На домагання Консисторії, щоби Вовідство предложило факти, на підставі котрих можна би було вичити о. Куриласови канонічний процес, Вовідство не дало ніякої відповіді. Не поміг також рекурс до Міністерства й представлення до Нунціатури в Варшаві.

7) **о. Володимир Микитка** зістав запрезентований на парохію Струтин вижний, деканату Рожнівського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Львівська Консисторія віднеслася о згодудо б. Намісництва у Львові, а Намісництво відступило сю справу Воввідству Тернопільському. Воввідство Станиславівське ще тоді не урядувало. Воввідство Тернопільське під д. 24. XI. 1921 р. ч. 2544 дало свою згоду на інституцію. І о Микитка обняв парохію. Тоді Воввідство Станиславівське під д. 27. IV. 1922 р. ч. 3231 заявило, що не признає доконаного факту, бо Тернопільське Воввідство не мало права до парохії Струтин вижний, і на інституцію о. Микитки не дає своєї згоди. Спротив до Міністерства не поміг нічого.

8) **о. Лев Залужний**, бувший парох в Потоці, дістав презенту на парохію Заланів, деканату Рогатинського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Воввідство відмовило своєї згоди тому, що о. Залужний „відноситься неприхильно до польської держави і в тім напрямі навіть прилюдно виповідався...” (Письмо б. Намісництва з д. 18. I. 1921 р., до ч. 709. Запримічається, що се письмо прийшло по 30 днівнім реченці, котрий то реченець минув 19. XI 1921 р. Міністерство повисте зарядження затвердило. Ніяких доходжень проти о. Залужного з боку світської влади не було.

9) **о. Петро Клебан** дістав презенту на парохію Криве, деканату Радохівського, Воввідства Тернопільського, Архієпархії Львівської. Воввідство письмом з 22. VI 1923 р. до ч. 6160 не згодилося на його інституцію, „...позаяк згаданий священник в часі свого побуту в Станиславчику виступав ворожо проти польської держави...” Відклик до Міністерства в Варшаві полягало відмовою.

10) **о. Филип Свергун** дістав презенту на Заруле, деканату Зборівського, Воввідства Тернопільського, Архієпархії Львівської. Воввідство письмом з 8. серпня 1923 ч. 7881 спротивилося його інституції: „зі згляду на zachowanie повистого душпастиря в часі повнення обовязків душпастирських в Ольхівці...”

11) **о. Теодозій Петрицький** дістав презенту на Таврів, деканату Козлівського, Воввідства Тернопільського, Архієпархії Львівської. Воввідство письмом з 26. I. 1922 р. ч. 498 відмовило своєї згоди, „бо згаданий священник не тільки в часі минувшім, але також і тепер як парох в Городищу, беручи дуже чинну участь в життю політичнім, ділає і виступає стало ворожо проти населення польського й польської держави...” Міністерство (30. VI. 1923 р., ч. 3357) не узяло рекурсу.

12) **о. Микола Вергун** дістав презенту на Фірліїв, деканату Нарьївського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Воввідство письмом з 20. IV. 1923 р.

ч. 2149 спротивилося його інституції, „з огляду на невідповідне“ поведіння того отця під зглядом горожанським. Іменно згаданий отець належить до визначних політичних діячів антидержавних, є ворожо успособлений до польської держави і явно провадив агітацію протывиборчу і протывиборову“...

13) **о. Онуфрій Концевич** дістав презенту на Покрівці, деканату Жидачівського, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Воввідство з д. 8. III. 1924. ч. 1447 спротивилося інституції, „з огляду на невідповідне поведіння того отця під зглядом горожанським. Іменно згаданий отець не вважається за горожанина польської держави, а задля свого ворожого й антидержавного поведіння був арештований і інтернований...“ (Однак не доказано йому вини і не засуджено).

14) **о. Микола Бобиляк** дістав презенту на Нинів, деканату Любінецького, Воввідства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Патроном Нинева є саме правительство. Запрезентувало о. Бобиляка бувше Намісництво, в кількатижнів опісля по обняття з'єдн. б. Намісництва Воввідствами, Станиславівське Воввідство спротивилося інституції о. Бобиляка, жадаючи від Консисторії, щоби вона предклала йому всі подання кандидатів на парохії державного патронату, а навіть відпису протоколу засідання комісії просинодальних іспитователів, помімо того, що сев урядовою тайною, що кваліфікація кандидатів на парохію є виключним правом духовної власи і що на парохії державного патронату маєтьс предкладати тільки терно кандидатів узнаних Ординаріатом як найвідповідніших.

З таких самих або подібних мотивів відмовили Воввідства свої згоди також отсим запрезентованим парохам:

15) **о. Львови Дорошеви** на парохію Янів, деканату Янівського;

16) **о. Володимирови Садовському** на парохію при церкві Преображення у Львові;

17) **о. Дамянови Лопатинському** на парохію при церкві Успення Пр. Б у Львові;

18) **о. Стефанови Вонсови** на парохію Ігровиця, деканату Тернопільського;

19) **о. Іполитови Погорецькому** на Велдіж, деканату Долинського;

20) **о. Зимовію Дригиничови** на Дашаву, деканату Стрийського — і иншим.

(Док. буде)

о. О. ГАЙОВСЬКИЙ

Одинокa дорога.

(Ще в справі організації духовенства).

Минулий і біжучий рік в життю українського духовенства галицької провінції замітний стремлінням до створення станової організації. Сей безперечно радісний об'яв містить однак у собі не конче радісні признаки. Маю тут на думці доривочність і поверховність, а за тим і брак доцільности того руху. Десять до п'ятнадцять одиниць одного повіту або й деканату укладають „Правильник солідарности і консолідації духовенства“ даної округи, вибирають „Триумвірат“ чи який инший езекутивний комітет і осягають звичайно той наслідок, що входять у конфлікт з політичними властями, й замість будувати, вносять лиш зневіру в свої сили (пр. організація духов. скільського пов.).

Иншого наслідку годі й ожидати, бо всяка організація лиш тоді сильна, коли всі в єдинно; а ОО. організатори й ініціатори, ведені впрочім як найкрасшими намірами, забувають, що, хочби всі деканати чи повіги перевели в себе найкрасшу організацію, то все те буде нічим иншим лиш дісорганізацією та вношенням заколоту так довго, поки всі поодинокі кружки не будуть зведені до одного спільного знаменника, значиться: доки не опруться о матірне статутове Товариство.

Таким матірним Т-ом уважаю лиш Т-о св. Ап. Павла.

Глянувши на скрутне положення нашого духовенства, не знаю, чому дивуватися: чи психології маси, яка в небезпеці кидається на всі боки, замість піддатися приказови одного голосу — чи пасивности того, хто рішучим зазивом повинен масу повести в однім певнім напрямі? Друга часть дилеми звернена в сторону Т-а св. Ап. Павла, бо резолюція послідних загальних зборів того Т-а, яка звучить: *Збори уважають Т-о св. Ап. Павла як цілковито вистарчаюче до переведення організації* — замало рішуча і заскромна, щоби загальну течію звернути в одно русло.

Позволю собі тому висказати свій погляд на ту справу.

Передовсім Виділ Т-а св. Ап. Павла повинен звернутися до загалу духовенства менше більше з таким призивом: *В виду похвальних стремлінь нашого духовенства до створення станової організації, звертається увагу, що ніяка організація не буде мати рації існування, якщо вона не уконститується, як кружок одинокого затвердженого священичого Т-а ім. св. Ап. Павла. Взивається тому всіх членів Т-а по деканатах, щоби вони на основі §§: 2а) і 27 статута Т-а приступили негайно до оснóвування кружків Т-а.*

Те, що ніяка самостійна деканальна чи навіть повітова організація не буде трівка і доцільна, здається таким очевидним, що навіть шкода часу над тим довше розводитися. Кількож така організація може числити членів? Пятнадцять, найбільше тридцять. Приймім, що всі ті члени, се під зглядом характерности, ініціативи, почуття солідарности та самих суперлятивів всяких прочих прикмет самі ідеальні одиниці, то квантитативно вони все будуть заслабі, щоб їх голос міг заважити там де сего вимагатиме потреба. Що иншого, як виступить Кружок пр. Н того деканату, маючи за собою підпертя і солідарний крок Т-а, що числить тільки тисячу членів.

Загально теж відома річ, як нині важко доbitися затвердження статуту якогось нового товариства, а статут прецінь необхідний, якщо якабудь організація думає виступити на вні. — Я обмежився до наведення лиш тих двох причин, хочай в їх далеко більше, — щоб докзати що одинока дорога до створення ціпкої організації духовенства — се *основування Кружків Т-а св. Ап. Павла*.

Чейже в кождім деканаті знайдеться кількох членів Т-а. А їх правом і обовязком є: зайнятися приєднанням всіх оо. кондеканальних в члени Та і утворити Кружок. Ціла формальність з таким завязанням ограничується до повідомлення Головного Виділу Т-а (Львів, Корняків 1.)

Почин до такого кроку дав вже „Ініціативний Кружок священників“ поморянського деканату, який з двем 18. XI. с. р. на основі порозуміння з Виділом Т-а св. Ап. Павла зливаючись з тим Т-ом, перестав самостійно існувати, а виступає відтепер як один з Кружків Т-а св. Ап. Павла у Львові. Такий крок названого Кружка поморянського деканату, що завдяки рухливості о. Кучкуди претендував на свого рода центр священничої організації*), може дехто уважати заверненням з половини дороги, або обявом зневіри. Та в дійсности — се (підданий членом Виділу того Кружка, о. Берестом) спосіб практичного зрозуміння річи та бажання, щоб організація послідувала, а послідує певно, коли її возьме в руки Т-о, яке вже має свою минувшість, повагу, но і... затверджений статут.

Черга тепер на всі инші вже зорганізовані Кружки, щоби вони привияли фірму Т-а св. Ап. Павла (що не виключає віддати свій Кружок під покров пр. св. Йосафата). Черга далі на ціле наше духовенство, щоби воно громадно вписувалось в члени Та св. Ап. Павла і організувало його деканальні Кружки.

Згадуючи, що Т-о св. Ап. Павла має свою 1) минувшість, 2) повагу, 3) статут, чую вже й закиди, які дехто

* В серпні с. р. Виділ Кружка рзівслав був по деканатах свій Прагдильник і заявив до того, ен я Кружків св. Йосафата. (Правду сказати: не конче щасливо зреаговані).

що до всіх трьох наведених прикмет має охоту піднести. Закиди сі лиш на перший погляд мають право на свою появу.

Ад: 1) „В останніх роках Т-о не проявляло більшої діяльності“. А причина? Та, що в інших товариствах: війна! Але я знаю, що перед війною то Т-о мало понад 50 Кружків і було дуже рухливе. Прошу лиш пригадати на імпонуючу участь в реколекціях. Річ теж загально звісна — се видавництва Т-а, його чутливість на всі прояви нашого церковно-національного життя. Пр. „москвофільські затії“ перед війною, а сегорічне становище того Т а заняте у всіх болючих наших справах.

Ад: 2). „Повага Т-а — се його сила привертати окруження, щоби воно числилося з його голосом“... А я скажу, щоб таку силу мати, треба мати передовсім багато членів і то дійсних членів. А думаю, що в сім згляді о. секретар, а ще більш о. скарбник Т а міг би дечого багато невеселого сказати. Отже чия вина?

Ад: 3). „Статут Т а безумовно завузький і запобіжно уложенний“. Се може й правда. Дійсно випало би статут змінити і розширити. Та на основі одержаних в тій справі інформацій Хв Виділу Т-а треба сказати, що нині того рода хвиля, де про зміну статуту, хоча Виділ дуже радби її перевести, не можна її думати, якщо бажається удержати Т-о при житті. Добре, якщо ніхто не відбирає нам можности опертися на той статут, який маємо, а то може бути й гірше. Всякі бажання під тим зглядом будуть не на часі. Така ситуація! І саме та ситуація вимагає, щоб нині Т-о св. Ап Павла мало в собі згуртованих всіх священників. Се обовязок честі кожного греко катол. священника сейчас вступити в члени Т а. (Чл річна вкладка всего 2 зол.).

Та Виділ Т-а св. Ап. Павла з одного боку, знаючи, що від зміни статуту нині може бути більше шкоди, чим хісна, з другоїж сторони повинен піти на зустріч оправданим бажанням загалу і зробити те, що на разі можливе: І. Розіслати по всіх декаватах свій дотеперішній статут, а рівночасно в „Ниві“ видрукувати деякі пояснення, чи директиви, кілько хосенного можна зробити на основі дотеперішнього статуту. ІІ Уложити Правильник (регуляція) для своїх Кружків. — Се була би свого рода автентична інтерпретація §§ 2 а) і 27 статуту — І одно і друге могло б в відповідній хвилі увійти в новий розширений статут.

Хоча се очевидне, що і найширший статут не очинить Т-а, як його органи таї члени будуть інертні, то саме тому, щоб дати почин до праці, Виділ Т-а Ап Павла повинен як найскорше взяти під розвагу висказані в горі бажання. — Не маючи цілком наміру входити в його компетенцію в сім згляді позволю собі поставити такі заміти:

Ад. І. При видачі пояснень чи директив до статута слід звернути увагу загалу, що § 2, е), де говориться: „займатися всякими справами, що безпосередньо або посередньо *дотичать загалу* ишого клира або ишої Церкви“ треба розуміти так, як воно виглядає в практиці, а саме: *що Т-о ті справи буде заступати і боронити перед духовними і світськими властями*, чого доказом резолюції послідних Заг. Зборів Та в справі целібату і загарбання православних, а дійсно уніятських церков і меморіял до Ліги Націй. В такім разі відпаде поширений безосновно закид, мовляв: „Т-о св. Ап. Павла не має на основі статуту компетенції боронити наших станових справ“. А от, що має, коли так рішучо виступило. А що є участю цілості, то є і часті, значиться: Кружки Та св. Ап. Павла знайдуть тут те, зачим наші самостійні організації так розбиваються: *оборона станових справ*.

В ширшій розумінню той самий §. уповажняє Т-о: а) давати почин до заснування вихов вчих інститутів для священних дітей особлив же сиріт, б) *основувати і опікуватися священничими кооперативами*. І дійсно мин. року заініціативою Т-а св. Ап. Павла повсталa кооператива „Власна Допомога“. А що така кооператива одинока трівка опора всякої діяльності, то всі члени Т-а Св. Ап. Павла повинні стати членами „Взаїмної Допомоги“, тим паче, *що через такий обов'язок наберуть члени права к ристати зі всіх пільг і добродійств, яким орудувати-ме Т-о*.

Така інтерпретація згаданого §-у виповняє саме ту прогалину в наших становім життю, яка стала причиною шукання опори в самостійних, але слабих деканальних організаціях.

Другим мотивом деканальних організацій вважаю бажання викликати почуття солідарности у всіх питомих нам справах, якої браком — на жаль — ми так часто грішимо, що навіть підносилися декуди голоси про заведення бойкоту. Думаю, що такий різкий спосіб „науки“ ані недо лица священникам, ані можливий до здійснення. Що правда, то дотеперішній статут виразно віде не говорить про лїк на некарних членів. Алеж відповідна інтерпретація §-у 16, б) (право Виділу виключати членів) стає тут у великій пригоді. Сеж ясне, що як Виділ буде мусів взопити за таку прикру і понижуючу остаточність, як виключення члена, то уживе її супроти члена некарного і несолідарного. А колиж священники доведуть Т. св. А. П. до належної висоти і поваги, то стане певним, що, хто зі своєї вини опиниться поза скобками Т-ва, відчув те більш болючо, чим хочаби і найострійший бойкот. Але викрешім раз у себе ту свідомість, що належати до Т-ва св. А. П. — се честь, а не належати — се... зле.

Ківаючи свої заміти про інтерпретацію статута бажав би я згадати ще про потребу утворення ще одного Органу Т-а. До тепер організація Т-ва спочиває в руках Виділу і Заг. Зборів. Та часом може зайти така справа, що до її вирішення Виділ може уважати себе заслабим, а Заг. Збори скликати нема часу або й неможливо. Ту став би в пригоді т. зв. Ширший Виділ або Рада з компетенцією Загал. Зборів (щось на зразок Ширш. Народ. Комітету). Та поки новий статут введе ту нову інновацію, найближші Загальні Збори можуть уповажнити Виділ, щоб він в разі потреби кооптував собі з поміж членів якесь число дорадників чи й робітників, які покищо заступлять той Ширший Виділ.

От і все що до майбутніх директив, якими мав би покористуватися Виділ при оживленню праці на основі дотеперішного статута.

II. Лишається ще згадати про уложення Правильника для Кружків. Воно так звичайно водиться по всіх товариствах, що його кружки чи секції в самі компетентні в межах статуту уложити для себе реґулямін, який став правомисильним по затвердженню його Головним Виділом. Так слід би поступати і декальним кружкам Т. св. А. П. — Та щоб справу облегчити, я позволю собі поставити під ласкавий розгляд Хв. Виділу і просити о припоручення Кружкам отсего взірця:

Правильник для кружків Т-а св. А. Павла. § 1. Кружок Т-а св. А. Павла може заязатися в кождім декаваті на основі §. 27 статута того Т-а, а за апробатою Головного Виділу Т-а.

§. 2. Задача Кружка в стреміти в крузі своєї діяльності до осягнення ціли Т-а назначеної §. 1. статуту Т-а св. Ап. Павла.

§. 3. Кружок стремить до своїх цілий:

- а) устроюванням сходин і відчитів,
- б) ухвалюванням предложень до Голов. Виділу,
- в) засновуванням деканаль. бібліотек,
- г) уладжуванням місій по деканатах,
- д) взаємною помічю членів,
- е) взагалі даванням почину і переведенням справ

означених §. 2. стат. Т-а св. А. П.

§. 4. Членом Кружка може бути лиш член Т-а св. А. Павла у Львові.

§. 5. Права і обовязки членів Кружка означуються §§. 6. і 8. статуту Т-а св. А. П.

§. 6. Виділ Кружка складається: з голови, секретаря і скарбника, вибираних Заг. Зборами Кружка на протяг одного року, а затверджених Гол. Виділом Т-а.

§. 7. Обовязком Виділу Кружка є:

- а) управляти Кружком,
- б) сповняти припоручення Головного Виділу,

в) найдалше до кінця року разом зі звітом діяльності Клуба предложити спис відправлених Служб Божих членами Клуба в наміренню Т-а (Гл. §. 6 д. Гол. статуту).

г) найдалше до кінця червня зібрати і переслати членські вкладки до Головного Виділу по відтрусенню 25 % на потреби Клуба.

§ 8. На вні заступає Клубок голова, а письма підписує голова і секретар.

§ 9. Виділ Клуба скликає з кінцем року Загальні Збори Клуба, а Надзвичайні З.З. тільки разів, кілько заходить потреба, а веде на них провід голова Клуба.

§ 10. Ухвали Клуба западають більшістю голосів, а їх правосильність залежить від затвердження Головним Виділом Т-а.

§ 11. Загальні Збори Клуба мають право:

а) вибирати Виділ Клуба,

б) виключати несолідарних членів, повідомляючи про се Гол. Виділ,

в) приймати внесення Виділу Клуба або членів Клуба і давати директиву своїм членам що до солідарного придержування ухвал Клуба.

г) ухвалити особну членську вкладку для Клуба поза обовязковою для Голови. Т-а.

§ 11. Спори між членами Клуба рішає мировий суд без відклику.

Подаючи до Загального відома свої рефлексії, викликані організаційним рухом нашого духовенства та почином „Ініціативного Клуба“ поморянського деканату, який великодушво зрезигнував з претенсій на центр лиш тому, щоби віддати працю в компетентні руки, хотів я вказати єдину дорігу, по якій наша організація без перепон піде і досягне ціль, до якої стремить: *зміцнення становища священників, як пастирів духовного стада і народніх робітників.*

Слово тепер за загалом духовенства, а передовсім за Виділом Т. Св. А. Павла, на який всі кладуть великі надії, що він як найскорше справу організацій духовенства рушить з мертвої точки. А до того він одиноко компетентний.

Головний Виділ Товариства св. Ап. Павла апробує вповні думки висказані Вп. о. Гайовским, зокрема апробує інтерпретацію §§ ів статуту Т-ва і регулямін для деканальних клубів. Дезидерати шан. о. Автора звернені до Виділу або вже виконані, або виконуються. Головний Виділ просить своїх Вп. Членів уважати поданий статут о. Гайовського як голос, поклик, раду й зарядження самого Виділу.

Виділ Товариства св. Ап. Павла.

о. Др. АНДРІЙ ІЩАК

Методисти, їх повстання і розвій.

Методисти це відломок урядової англіканської церкви, яка переживала з початком 18 віку хвилі глибокого занепаду. Нарід занедбував богослуження, а духовенство рівнодушно дивилося на зростаючий упадок духа. Внести нове життя в нидіючий організм англіканської церкви взялися браття Джон і Чарль Веслей та третій їх союзник Джордж Вайтфільд, які своїми „будильними“ проповідями почали звертати на себе загальну увагу.

Батько методистів Джон Веслей виніс з родинного дому нахил до молитви, який піддержувала його мати. Будучи студентом теології в Оксфорді, читав він „Наслідкування Христа“ Томі Кемпінського та аскетичні книжки англіканського духовного Лява „про християнську досконалість“. Вже тоді носився він з гадкою заложити кружок, який би мав на цілі прикладатися до науки і релігійної практики (гадка взята з Лява). Коли по двох роках побуту в родиннім місті, де був помічником батька, вернувшись до Оксфорду і одержав свячення на англіканського презвітера, застав тут такий власне кружок, заложений його молодшим братом Чарлем. Джон став душею кружка, який з кпинами називали студенти „святим клюбом“, а його членів „методистами.“*) Небагом прилучився до них третій союзник Джордж Вайтфільд, який опісля став головним пропагатором методизму в Америці. Сам Веслей був лише три роки в Америці, як презвітеріанський місіонар, а опісля „пробуджений“ проповідями Белера в Оксфорді почув „пролом ласки“; сам зачав проповідати в Оксфорді і Лондоні. Тимчасом повернувшись з Америки Вайтфільд, щоби прийняти презвітерат, і розпочав також свою проповідничу діяльність. Однак коли в одній церкві проповідав без дозволу пароха, заборонив йому єпископ проповідати в церквах своєї дієцезії. Вайтфільд зачав відтоді проповідати під голим небом і то з таким успіхом, що за його приміром пішов Джон Веслей, і проповідав під голим небом. Завдяки своєму організаційному змислові зумів Веслей лучити „пробуджених“ в товариства, і вже весною 1739 р. заложив він в Брістоль перше „товариство методистів“ та положив основний камінь під дім молитви методистів. Також Вайтфільд заложив другий дім молитви в Лондоні тогож року.*)

Від того часу росло число методистів. В Англії працював над ними Веслей, в Америці Вайтфільд (1770).

*) M. Heimbucher: Methodisten, Adventisten, Regensburg 1921/23.

*) M. Heimbucher op. c. 5; 7-8;

Веслей за свого життя виголосив яких 40:000 проповідий, подорожуючи через 50 літ безнастанно, доки смерть не відірвала його від місійної праці (1703 - 1790). При кінці життя, коли англіканський єпископ не хотів святити презвітерів для методистичних товариств в Америці, висвятив Веслей спільно з давнішим англіканським духовним Коком двох презвітерів, а самого Кока рукоположив на суперінтенданта Америки. Тогож самого року (1789) установив 100 проповідників, яким віддав найвищу адміністраційну власть. Слідуючих літ також святив презвітерів для методистичних товариств разом 26. *)

Був се цілковитий розрив з англіканською церквою, хочай Веслей заявляв, що не хоче протиставити англіканській церкві жадної іншої.

Вже за життя першого методистичного єпископа Кока зросло число методистів в Америці до 200.000. Але росли також різні партії серед методистів. Серед нинішніх методистів можна розрізнити два головні напрями: єпископських і протестантських методистів. Крім цих мають методисти побічні секти: „получених братів“, які рекрутуються з німецьких емігрантів реформованого лютерського і меновітського напрямку (зачевав його Огербейн 1789; „євангельська громада“, заложена 1803 Яковом Альбрехтом також серед німецьких емігрантів Америки. Вони мають єпископів в протинності до „получених братів“, але вибирають їх лиш на 4 роки *).

Найсильнішими є єпископські методисти. Так що до числа вірних, як також що до числа шкіл і видавництв. Їх місії розтягаються не лише на Європу, але й на Хіну, Індію, Японію, Мехіко і Корею. Європа має методистичного єпископа з осідком в Дюріху.

Найскорше піпала Німеччина під пропаганду методистів. Вже в р. 1835 появилася тут їх проповідник, який заложив тижневик „Християнський Анольгет“ і видав малий та більший методистичний катехизм. Від 1901 р. рахує Німеччина 60.000 методистів і 700 проповідників, які об'єднуються в американських методистичних семінарах. Головними осередками методистів в Німеччині є Брема, Берлін і Франкфурт, де існує також їх проповідничий семінар (Martin's Missions-institut) і матерний дім діаконів. Єпископські методисти приглу-

*) M. Heimbucher op. c. 10.

*) M. Heimbucher op. c. 14—18.

Єпископські методисти порізнялися на загальній конференції 1810, де тривало справу усунення торгівлі Неграми. Методисти південної Америки не хотіли голоувати за цілковитим звесенням торгівлі. Тоді методисти північної Америки заложили: „Великанський методистичний союз північної Америки“. Також південні методисти заложили в р. 1815 осібну „південну методично-єпископську церкву“.

Протестантська методистична церква зв'язується нині союзом 5 незалежних від себе церков. Тут належать: „Початковий методист“, „Конв'єгаційна церква“ (1852), „Вільна методистична церква“, (1860), „Нова конв'єгаційна церква“ (1881) „Незалежні методисти“.

няти в Німеччині цінковито пропаганду „получених братів“, які 1838 пристади до них з 2800 членами. Крім того, розтягається про чатанда епископських методистів на Швайцарію (1856 р.), Норвегію (1853) Швецію і Фінляндію (1854), Данію (1857), Болгарію (1858), Італію (1870). На німецькій мові появляються часописні методи тичні часописи: *Der Kinderfreund*, *Missionsbote*, *Sonntagsschul-Magazin*, *Wächterstimme*, *Friedensglocke*, *Müssigkeitsfreund*, *Bannerträger*.

Методистичне „місійне товариство“ має свій осідок в Ньюорку (1819), звідки грішми побирає всі місії. Також жінки заложили в Бостоні товариство заграничних місій (1869), а пізнійше товариство домашньої місії (1880 р.), яке займається опущеними жінками і дітьми в Америці.

Епископські методисти подбали про всякого рода школи. І так мають північно-амер. методисти 60 колегій, полуднево-американські 20 колегій, не вчислюючи проповідничих семинарів. Діти ходять до державних шкіл, а науку релігії побирають в своїх недільних школах. Доростаюча молодіж гуртується в товариствах, яких є понад 200.000 з 2 міліонами членів (*Erworth Bund*).

Молодіж має також свій часопис тижневник: *Erworth Herold*.

Преса епископських методистів дуже бутна. Вже 1817 р. повстав „пресовий союз“ для дешевого поширення християнських писем і „Американське біблійне товариство“, для поширення св. Писма у всіх языках. В р. 1789 заложено в Філядельфії методистичну книгарню, яку перенесено 1704 р. до Ньюорку, а 1820 р. отворено другу книгарню в Чінчаті. Методистичний „книжковий комітет“ видає свій двомісячник „Методистичний огляд“ і більше тижневників в англійській мові. По німецьки виходить їх накладом кварталник „*Der Bibelforscher*“, місячник „*Haus und Herd*“, тижневник „*Die Glocke*“ і тижневник для дітей „*Die kleine Glocke*“.*)

В послідних часах стараються поширити методисти свій вплив серед молодіжи високих шкіл, лаючи їм грошеві запомогі та отвираючи дешеві харчівні. Між иншими користає і наша академічна молодіж в Празі з методистичних підмог.

Наука методистів і їх церковний устрій.

Методисти кладуть більший натиск на виконування божих заповідий і заповідий своєї церкви, яких є дуже богато в них, ніж на правди віри. Тому від Джона Веслея до нині правди віри в них завнали великої зміни. Коли Веслей був віруючим по духу презвітеріянської церкви, то новочасні методистичні учителі, а саме в Америці, хиляться

*) M. Heimbucher op. c. 20-26.

в сторону раціоналізму в своїх поглядах на св. Письмо, гріх, божество Христа і т. д. Вже сам Веслей вважав, що важ-
нійша в праведність життя, ніж віра. Тому зарівно добре
узнавав єретика Пелагія „святим і праведним“, як і швай-
царського лікаря Михайла Сервета, що перечив св. Трійцю
і був спалений на стосі Кальвіном¹⁾

В десятиох заповідях мають методисти подібно,
як баптисти, вставлену заповідь: „Не будеш творити собі
обряду, ані кумира“.

В заповідях церковних мають заборону ужи-
вати алкоголічних напитків, кави, чаю, курити, займатися
лихвою, процесуватися, лехкодушно зичити гроші, грома-
дити земні скарби, носити золото і дорогу одіж, читати злі
книжки, співати сороміцькі пісні, шукати грішної розривки.
Зате поручається пильність, працюватість, добродійність,
відвідування богослуження в неділю, піст, участь в св.
Вечері.²⁾

В правдах віри методисти узнають подібно, як
баптисти, св. Письмо одним єдиним жерелом обявлення, призна-
ють в кальвіністичний спосіб дві св. Тайни: хрещення і св.
Вечеру, не узнаючи св. Тайн нарядями божої ласки. Ласка
освячаюча ділає — після їх науки — безпосередно через
св. Духа на душу чоловіка після слів Павла: Сам дух
свідчить нашому духови, що ми діти божі (Рим. 8,16). За-
гальність гріха і відсуття людської природи вимагав, щоби
чоловік дорогою покути і відродження шукав спасення. По-
кута полягає в тім, що „пізнаємо і визнаємо свої гріхи зі
стыдом і жалем, їх ненавидимо і з серця повертаємо до Бога“.
Відродження є то „велика зміна, якої dokonує Бог в душі,
коли відновлює її в Христі на свій образ, через що ми
стаємо божими дітьми“. Відроджуємося вірою, т. є. тим
„божим діланням, яким Бог відпускає мені з своєї ласки
задня Христа всі мої гріхи, коли наведуся“³⁾! Християн-
ська досконалість або повна любов, яка є „великою ідеєю“
методизму, ба навіть „центральною ідеєю християнства“
полягає після одних в повільнім стремлінням або зрості
розпочатої святости, після других в наглій внутрішній пе-
реміні — щось на спосіб навернення. Однак святість ме-
тодистів не є „цілковитим усуєнням вродженої гріховної
склонности, лиш цілковитим її придавленням“.⁴⁾

Так отже в основах методистичної віри лежать відомі
нам вже кальвінські засади, подібно як у баптистів.

Цікавіший, ніж наука, є церковний устрій
методистів.

¹⁾ Max Heimbucher Methodisten, Adventisten, Regensburg 1921/2, 88.

²⁾ M. Heimbucher op. c. 89.

³⁾ M. Heimbucher op. c. 85.

⁴⁾ M. Heimbucher op. c. 86 сл.

Хваляться методисти, що їх церковна організація є найліпша по католицькій церкві.¹⁾ „Говори Климе, най твоє не гине“ — каже приповідка.

Передовсім не мають методисти спільної голови церкви. Далше єпископський устрій не є у них загальний, бо значна їх часть як тзв. „методисти протестантської церкви“ і „получені браття“ не признають єпископів. Врешті сам Веслей впровадив устрій відмінний декуди від устрою, який прийняли нинішні методисти.

Найнищою одиницею методистичної церкви є клас а, яка числить 12—20 вірних з проповідником на чолі. Висшою одиницею є громада, яка складається з більше класів і має свою каплицю і куратора каплиці, місцевого проповідника, председателя недільної школи і молодіжи, завіда-теля і старшого або презвітера, що стоїть на чолі громади.²⁾ Дві, три або чотири громади лучаться в округи, в яких працюють подорожні проповідники. Округи знов лучаться в дістрикти, над якими має надзір старший дістрикту. Три до шість дістриктів лучаться в конференцію, яка збирається щорічно зі старших та рішає про релігійні справи дістриктів. Найвищу власть має загальна конференція, яка відбувається що чотири роки.³⁾

Веслей установив був округ найнищою церковною одиницею, з подорожним проповідником, а загальна конференція збиралася що року на нараду. Септ устрій, як бачимо, розширили пізніші методисти поділом округів на громади і на класи. Також 100 подорожних проповідників, яких установив Веслей як найвищу власть, розширено до 300 і додав до того р. 1877 коло світське з 30) лю-дий, які на загальній конференції мають право голосу на-рівні з духовними.

Найвищим урядником методистичної церкви є єпископ, якого вибирає загальна конференція з поміж старших. Його висвячують три єпископи. Єпископ святить старших і діаконів, які є висшого рода проповідниками. Єпископ не має означеної дієцезії, але обїздить всіх вірних після плану, який що пів року установляють методистичні єпископи на спільній нараді. До помочи має єпископ раду, зложену зі старших дістрикту, які обїзджають свої дістрикти і здають справу єпископови. Єпископ проводить річним конференціям, признає щорічно інспекційним проповідникам, а що є літ старшим їх поле ділання, переносить проповідників, признає студії до іспитів подорожних і місцевих проповідників та має право іменування, оскільки воно не належить до річних конференцій.

¹⁾ М. Heimbucher op. c. 26

²⁾ М. Heimbucher op. c. 28.

³⁾ М. Heimbucher op. c. 29.

Низшими чинами в методистичній єрархії є старші, діякони і проповідники. Місцеві проповідники рекрутуються переважно з провідників класу і мають своє приватне звання та за проповідничі обов'язки не побирають надгороди. Їх устанавляє громада, а єпископ призначає їм курс студій, з яких складають через чотири роки іспити. Потім на пропозицію річної (дістриктуальної) конференції святить їх єпископ на діяконів, а по 8 літах служби на старших. Шкоро авансують подорожні проповідники, які по укінченню трирічної науки в богословському заведенні стають пробними проповідниками, опісля по дволітній практиці діяконами, а по 4 літах старшими.

Заки стане хто членом методистів, мусить перебути шістьмісячну пробу без огляду на се, чи походить з иншого віроісповідання, чи є уроджений і охрещений в методистичній секті. Діти методистів перебувають таку пробу в одній „діточій класі“ і на поручення провідника класу стають членами методистичної секти. Новому членови ставити перед цілою громадою старший ось такі питання:

1. Чи відновляєш в присутности Бога і отсеї громади урочисте приречення, що будеш придержуватися сего союзу?

2. Чи маєш спасаючу віру в Господа Ісуса Христа?

3. Чи віриш в науку св. Письма так, як вона міститься в правдах віри методистичної церкви?

4. Чи хочеш піддатися охотно установам методистичної церкви, свято заховувати заповіді божі і старатися по можности про добро твоїх братів і розширення царства Христового?

5. Чи хочеш з твого дочасного майна причинитися до поширення Євангелія і різних добродійних установ церкви?

Релігійне життя обявляють методисти: 1) в щотижневних сходах класу на молитву, читання св. Письма і загальне упінення; 2) в недільним богослуженню, яке складається зі спільних молитов, співів, читання Старого і Нового Завіта, гри на орґанах, проповіді і апостольського благословення; 3) з особливих „будильних“ згромадженнях -- щось в роді місії -- практикованих в кожній громаді північної Америки майже що року. Тисячі методистів сходяться на вільне місце, де розбивають шатра на ніч, а в день моляться і слухають „будильних“ проповідий. Серед плачу, виття і стогнання обявляють методисти своє навернення і визнають свої духові переживання. На сході Сполучених Держав заступають нині вілли і гостинниці колишні шатра. В веселянських церквах відновляють методисти щороку присягу вірности в часі спільного богослуження першої неділі в році.*)

*) М. Heimbucher op. с. 80-84.

Як бачимо, устрій церкви методистів, хоч єрархічний, мав в собі багато протестантських елементів, які дають власть в руки згромадження вірних, що не є згідне ані з установою Христа, ані з апостольським переданням. Щож до самої влади єпископів в методистичній церкві, треба сказати, що вона є цілком ілюзорична, бо не дається доказати тяглість її аж до апостольських часів. Веслей, що перший поставив в своїй церкві єпископа, сам не був єпископом навіть англіканської церкви, отже не мав жадної влади, а *nemo dat, quod non habet*. Впрочім і англіканські єпископи не мають жадної юрисдикції після енцикліки Льва VIII. (1896, 13/9).

Церков методистів не є „збудована на підвалині апостолів... де парожним каменем сам Ісус Христос“ (Єф. 2,20).

Боротьба за людську природу.

Доки всі люди стояли на звичайному людському становищі, доти йшла між ними боротьба „за світ“: як його розуміти? Чи місяць, сонце єсть Богом, чи ні? Чи Бог один, чи богів багато? і т. д.

На сьому становищі люди ще навіть не вміли сумніватися що до свого розуму, зміслів, можливости пізнання об'єктивної правди, але мали те довіря до своєї природи, яке нам сама природа накидує.

Розвій філософічної рефлексії довів у старинній грецькій філософії до того, що грецькі софісти й скептики стали розважати не світ, але чоловіка (самих себе), бо втратили природне довіря до людської природи. І плодом сього їхнього розважання був: суб'єктивізм, сенсуалізм, скептицизм, індивідуалізм, атеїзм, нігілізм (філософічний) і т. ин.

Те т. зв. суб'єктивістичне становище в новочасній філософії ще куди більше поглибилось і розгалузилось — із такими самими плодами, як у старинній грецькій філософії. А що нині світ загалом „учений“, то трібліві плоди суб'єктивістичного становища розливаються по світі — наче повінь. Ведеться боротьба за природу чоловіка: яка її вартість? яка сила нашого розуму? яка вартість наших моральних засад? і т. д. Від порішення цих проблемів залежить нині цілий світогляд: віра або невіра, моралізм або аморалізм і т. д.

Основні релігійні квестії, довкола котрих нині ведеться боротьба, не стоять на релігійному полі, але на філософічному. І не йде безпосередно про те: чи Бог існує? чи людська душа є безсмертна? і т. д. — але про те: що і як я можу пізнати? Як я можу діяти до-

пізнання Бога, надзміслових річей загалом? і т. ин. Вповні переконатись про такий стан нинішньої людської думки може тільки той, хто розчитується в глибших філософічних творах.

Священники є перші покликані до того, щоби боронити віру, значить, священники всі без винятку повинні розчитуватися в філософічних творах. (Се і є причиною, що останні Папи так усильно домагаються філософічних студій від богословів).

Особливож ми, українські священники, під боком большеві, повинні виспеціалізуватися в тих частях філософії, котрі для релігії найважніші. А в нас таких книжок ані на лік...

Розуміючи сей стан і відчуваючи отсю потребу, не від нині напірали на мене сі й ті П. Т. Отці, щоби я писав „апольогетичні“ книжки. А се „іскони“ й було мою задушевною ціллю. Але працюючи над тими проблемами більш як через 10 літ, я пішов „своїм“ шляхом — тим, який після мого найглибшого переконання єдинокий — доцільний. Новочасна „релігійна недуга“ має свій корінь у „недузі людської природи“, і тому треба лічити передовсім отсю „недугу природи“. Тут можна і щось нового вишукати і „останнє слово“ сказати. Так видаю тепер друком „Три розправи про пізнання“. [1) Свідоме й несвідоме в пізнанню, 2) Ж-рела суб'єктивних поглядів, 3) Пізнання зовнішнього свіга.]

Старався я писати ясно і цікаво, здаючи собі справу з того, що в напій суспільности ще обмалю таких, котрі читали би філософічні твори із самої схильності до філософії. А старався я промощувати дорогу, як найдалше міг і умів.

Спонуканий Митроп. Ординаріатом, щоби написати „Християнську Апольогетику“ для VIII. кл. середніх шкіл, я дійсно написав „Християнську Апольогетику“, однак головна моя ціль була при тому: щоби подати короткий конспект апольогетичних проблемів і їх розв'язок — так, як вони нині стоять. Така книжка в нас конче потрібна — яко „проподевтика“ до глибших апольогетичних студій. Чи вона буде надаватися на шкільний підручник — се порішать П. Т. ОО. катехити (на мою думку вона заможна змістом, хоч її об'єм виносить не цілих 200 стр.). Для священників вона певно добре припадається.

Мушу завважити, що 1) я старався написати Апольогетику на підставі засад, а не на підставі „casus-ів“; і тому приміри наводжу тільки як ілюстрації; 2) старався я Апольогетику як найбільш логічно відмежити від інших богословських і філософічних наук.

О Д-р Г. Костельник.

Від Виділу Т-ва св. ап. Павла: Обі згадані книжки о. Костельника виходять накладом Т-ва св. Ап. Павла, яке з огляду на те, що книжечки для народа нині слабо розходяться, старається видавати книжки, потрібні для духовенства. Згадані книжки о Костельника на думку Виділу Т-ва під нинішній час для нашого духовенства (й загалом для нашої суспільности) дуже придатуться. Тому Виділ Т-ва й рішився за позичені гроші видати ці книжки в тій надії, що П. Т. Члени Т-ва охотно підпоможуть його, розкупуваючи видання свогого станового Товариства призначені передовсім для членів Т-ва. Всім П. Т. ОО. духовним, Предплатникам „Ниви“, як членам Т-ва св. Ап. Павла, Адміністрація „Ниви“ вишле попереду „Християнську Аполюгетику“ (яка небагом появиться) по зниженій ціні (4 зл. + постова оплата; в книгарнях ціна буде 5.25 зл.) за послиплатою. Для улешення розсилки й для заощадження дорогої постової оплати було би красше, колиб поодинокі кружки Т-ва або П. Т. декани негайно замовили відповідну скількість книжок, запевнюючи Т-ву зворот їх коштів.

Друга книжка (філософічна) появиться дещо пізніше. Її ціна буде менше-більше така сама. Про її розсилку ще повідомимо.

Виділ Т-ва св. Ап. Павла.

П. СИВИЙ.

Антирелігійна література на Україні. *)

Увесь час свого історичного життя Україна визначалася великою релігійністю, — це загально відомий факт, що не потребує ширших пояснень. По всьому видно, що переконалася вже в цьому й совітська влада. Велика революція з її антирелігійним напрямом не вбила релігійного настрою України; вся велика антирелігійна агітація совітська

*) Отця стаття написана православним автором, а передруковуємо її (з деякими пропусками) з „Духовної Бесіди“ (ч. 4 і 5, за 1924 р.) в тій надії, що П. Т. Автор не возьме нам того за зле. „Духовна Бесіда“ церковно-народній ілюстрований дло тижневик“ (Редактор-видавець: В. Островський, Варшава, вул. Зигмунтівська 13.) став виходити в Варшаві від 2. половини 1924 р. як півофіційальний часопис православного Митрополита Діонісія, яким сей митрополит хоче пособляти свою українофільську орієнтацію. Ми про сей часопис дося не згадували тому, що витікували, який він дійсноости напрям возьме—головно що до нас, греко-католиків. Дотепер вийшло 8 його чисел. Часопис придержується щиро української лінії, а редактований він уміло й цікаво. Подав бо-

за 1919—1922 р. не дала тут бажаних наслідків. На Україні створилася національна українська церква, яка стихійно потягла до себе всю українську інтелігенцію, а тим самим зробила не смертельною отрую совітської пропаганди. Все це помітила совітська влада і за останній час — за 1923 і 1924 р. р. звернула на Україну свою дуже пильну увагу, і тепер просто засипає її різною антирелігійною писаниною українською мовою. В цім питанні большевики давно вже добре українізувалися і руйнують релігійну Україну її рідною мовою.

Для своєї антирелігійної літератури совітська влада давно вже підготувала потрібний їм ґрунт: релігія давно вже вигнана з школи, і мільони дітей покінчили цю школу, не чувши в ній слова молитви і не бачивши тут св. образа. Мільйони підросоків вже стали дорослими, не навчившись навіть молитв, бо заляканий і з природи непрактичний священник наш не міг тихцем на свою руку таки навчати їх бодай в церкві. Публичні хули над церковними святинами, напр. відкриття св. мощей, безумовно на певну частину населення таки зробили свій отруйливий вплив. Всі духовні школи закрито, а цим підрізано нормальне поповнення правильно й добре вихованих кадрів духовенства.

Ось так підготувавши Україну, Совіти сипнули на неї мільйони примірників найрізніщої антирелігійної літератури. В першу чергу ця література вдарила по священникові, — треба дискредитувати й оплювати того заляканого слугу Божого, що ще якимось має смілість триматися Вівтаря. І большевики випустили велику літературу, з силою відповідних малюнків, проти „попа“.

Але знищити „попа“ це ще не значить знищити віру, а тому совітська влада саме тепер веде планову боротьбу, щоби знищити в населенні найголовніше — його віру, міцну віру, довгими віками на Україні створену. І большевики пустили велике число відповідних книжок на Україну, в яких розбивають попередні релігійні традиції нашого народу. Повстали вони проти найголовніших основ православія взагалі християнства, дійшли навіть до того,

гато вістий про наших братів православних Українців тут у Польщі й на Україні. Ми раді, що можемо користатися з тих вісток. До нас, грекокатоліків, часопис відноситься львівсько, як і ми до православних наших братів. Вправді тут і там зустрічається деяке побоювання з огляду на „грозу унії чи уніятської акції“, однак православні наші браття можуть бути спокійні, бо ніякої гри чи під тям оглядом для них нема: якщо порозумінням не дійдемо до церковної єдності, то мечем і вогнем ніколи на них не підемо! Досить огню й крові було в нашої нещасної історії, а аж забагато в теперішніх часах — і без домашньої релігійної війни. Галицькі Українці тверезо дивляться на сю справу.

Редакція

що не забуто й правописної антирелігійної агітації, — наказано скрізь слово **Бог** писати з малої букви, — і тепер з цього примусу навіть академики в своїх наукових працях змушені друкувати **бог**, а не **Бог**. Звичайно, дрібниця, але дрібниця надто характерна.

Звертає на себе увагу, що за останній час большевики почали готувати в великому числі „наукову“ антирелігійну літературу. Справді, ця література часом дуже поважного змісту, і совітська влада добре знає, що демагогічною безбожною книжкою візьмеш не всякого українця, навпаки, часом така література шкодить самій совітській владі, взагалі — це меч обосічний. Ось тому влада почала випускати книжки поважного змісту, з якими боротися можна тільки тим самим: — поважною науковою книжкою, але ж її совітська влада не допускає. Витворилися й совітські антирелігійні письменники, напр. Рожицин, Степанів, Ярославський і др.

Свої антирелігійні видання влада друкує звичайно в десятках тисяч примірників; видають ці книжки на державні кошти, видають головню такі державні видавництва: „Державне Видавництво“, „Шлях Освіти“ та „Червоний Шлях“. Все виходить найчастіше з Харкова, а не Києва. Цікаво підкреслити, що антирелігійну літературу для України пишуть не українці, а переважно росіяни, — все це в більшості переклади з мови російської. Так і повинно бути: український інтелігент пішов до своєї національної церкви, а тому антирелігійної літератури творити він не буде. Як бачимо, якраз націоналізм нашої церкви — проти чого так боролася московська вища ієрархія — спасає її від руйнування.

В великому числі використовують большевики малюнок для своєї антирелігійної роботи, — всі видання, призначені для простого народу, мають багато отруйливих малюнків; на обгортках книжок звичайно крикливі антирелігійні малюнки. Але часто на обгортках стрінете Христа чи Божу Матір звичайного малюнку, — це для більшого поширення книжки.

Мушу підкреслити ще, що всю цю літературу большевики ширять такими способами, якими вміють тільки вони це робити. Школи завалені нею. І школярі все це читають, і несуть читати додому й своїм батькам...

Щоб став ясним характер антирелігійної літератури, я подаю тут список тих книжок, що попалися мені під руку. Прошу читача пробачити за сухий перелік, але думаю, що саме він скаже кожному, хто вміє думати, краще довгих слів про те, що саме робить совітська влада на Україні для зруйнування нашої релігії.

(Довіщення буде).

З бобрецького деканату.

(Допис).

Крім чотирох річних соборчиків, заряджено в бобрецьк. деканаті для Вс. ОО. Кондек. ще місячні конференції по кождім першім четверзі в Бібрці. Доцільність і успіхи з сего видні і обильні: Вс. ОО. Кондек. на правду закріпляються організаційно, рефератами, виміною гадок, самообразуються і освідомлюються у всіх недомоганнях теперішнього часу, тай знаходить раду і охоту до активної праці. Рішено пр. основати деканальну бібліотеку (в Бібрці), зложено вже на се 20 долярів, стягається даровані і визичені книжки і що місяця по 1 зол. від всіх Отців через заряд з трех вибраних Вс. Отців. При тій нагоді стягається на ріжні ціли народної і своєї погребі, пр. по 5 зол. місячно на фонд вдів і сиріт. Ниву, Богословію і т. п. ОО. Кондеканальні заложили для своїх потреб касу, складаючи до неї що місяця по 5 зол., а потребууючому позичається з неї на короткий термін до 100 зл. по 20% річно. Як успіх з сих конференцій зачислити треба, величне і прекрасне урядження Свята Ювілейного обходу св. Йосафата. Участь взяли всі ОО. Кондеканальні, около 5000 народу, 10 сіл т. в. 6 парохій з процесіями. Відправи були в церкві і в каплиці Мат. Божої на горі. Заінавгурував свято, проголосив ювил. відпуст, а також соборну Сл. Божу відправив Впр. О. декан Е. Бартків, знеслу проповідь виголосив Вс. О. Костельний, хором проводив о. Гнат Слободян. Величний похід з мощами і образом св. Йосафата відбувся довкола міста через головні улиці. Все свято дуже корисно вплинуло і піднесло христ. духа в народі. Немило вражала лише ігноранція лат. костела, де в час процесій пі один дзвін не рушив, як також відсталість від церкви і народу нашої інтелігенції, бо крім дра Дудикевича Ярослава з женою — більше нікого не було видно. Що сей ювил. обхід справді одушевив народ, свідчить подяка Бобречан Вс. Отцям і численна їх участь (і то що дня) на 4 днівній місії у тім тижни дня 23, 24, 25, 26. жовт. в Ланах, уладж. власними силами Вс. ОО. Кондек. під проводом о. декана і о. Костельного, котрий, яко провідник, дуже много і з успіхом вложив праці. Церков у всі дни була повна, до сповіди на кінець приступило 1500 душ і то много каянників ще передвоєнних. На відбутій конференції 6.XI. болючо ОО. Кондеканальних вразила відомість, що редакція Місіонара ч. 7 з 1924 р. між народом поширює баламутство і дискредитовання духовенства: що місії світського духовенства є безвартісні. Замість сеї „медвежої прислуги“ духовенству й народови „Місіонар“ радше нехай реагував би проти агітацій ріжних сект, яких видавництва тепер поширюються в нас (н. пр. Вар-

това Башта — Вістник присутности Христа). ОО. Кондеканальні звертаються до Редакції „Ниви“, а властиво до Т-ва Ап. Павла зі запитом: чи не могли би видавати так дуже тепер потрібні місійні летучі листки (3—4 грошеві) на біжучі потреби на різні теми? .

Певну колізію і замішання чинить між Отцями — з одної сторони слушний обов'язок складання датків на семинар — з другої сторони: на семинар з примусовими целебсами. На місці знова целебси ні сотика не хочуть дати на вдови і сироти по свящ. та дуже часто якраз у них заходить потреба робити місію і то силами жонатих Отців. Проти такого поступовання і то в час народного нещастя, незгоди, вороговання, замішання, роздвоєння, ОО. Кондеканальні рішучо протестують, а редакції, „Ниви“ з осібна П. Т. Отцям, що стали в обороні традиції, спокою, гідности духовенства, народу перед напастями вже своїх „Księżu Siarczyńskich“ — складаємо сердечне признання і подяку.

Кондеканальний.

ЗІ СВІТА.

Альбанія. Автокефалія альбанської церкви. Царгородський патріарх не хоче згодитися на автокефалію альбанської православної церкви. Між тим альбанські архієреї створили собі свій св. синод з осідком у Тиранії, і стали всі справи рішати без відклику на царгородський св. синод. Альбанський синод виключив зі зв'язи свого духовенства трех митрополитів, членів царгородського синоду, а їх місця обсадив митрополитами своєї народности. Царгородський патріархат вважає автокефалію альбанської церкви за неканонічну.

Англія. Незвичайна релігійна „догматична“ толеранція англіканської церкви. При нагоді посвяти нової катедри в Ліверпулі англіканський архієп. Др. Давід перед численно зібраними церковними й державними представниками заявив, що новопосвячена церква віддається на заспокоєння релігійних потреб усіх христ. конфесій: протестантів, католиків і православних...

Італія. Рим. Святий Ювілейний рік розпочався ввечері Різдва 25 XII 1924 р. отворенням дверей базилики св. Петра, які стоять зачинені через 25 літ. Отворив їх сам Папа в присутности кардиналів і дав трикратний удар срібним молоточком. Двері ці замуровані, а їх отворення означає, що всі брами Церкви стоять отвором для прийняття вірних з усіх кінців світа.

В „motu proprio“ „Latinarum litterarum“ з 20.X 1924 р. Папа креував на григоріянському університеті в Римі нову катедру для науки латинського язика „Schola litteris latinis tradendis“. Курс тривав через два роки. Слухачами можуть бути також ляїки.

Росія. „Спалення богів“. Під таким наголовком „Правда“ (з 6 падол. м р.) містить слідуючу замітку: „Робітники заводу Прейс у замоскворіцькому районі вшанують сему річницю жовтневої революції урядженням свята „Спалення богів“, на якому буде спалено 2600 ікон, які віддали самі робітники сього заводу“...

У нормування церковного життя. „Русс-прес“ повідомляє, що не вважаючи на антирелігійну пропаганду й переслідування з боку совітської влади, церковне життя входить у певні норми. Причиною сього є занепад новаторських сект і об'єднання церкви під управою патріярха Тихона. Є надія, що в сім році вдасться скликати Всеросійський церковний Собор, який скріпить становище історичного православ'я. —

Діти духовенства в Росії позбавлені всякого права на науку в совітських школах; їх викидають з усіх шкіл, навіть при найльояльнійшому відношенню до совітської влади. В псковській губернії був випадок, що дочка священика, студентка, вступила до комуністичної партії, але й се не вратувало її від звільнення.

Проти творів. Л. Толстого. В Тульській губернії усунено з початкових шкіл твори Л. Толстого за їх проповідь християнства.

Патріярх Тихон в останніх часах занепавав на здоров'я. Вживаються заходи до скликання провінціального Собору, який би ще за життя патріярха вибрав йому заступника. Однак скликання Собору зустрічає перепони з боку совітської влади, яка переслідує духовенство. (Всі служителі культів є позбавлені прав громадянства, які їм можуть бути повернені тільки по зреченню свого служіння.)

Боротьба з антисемітизмом. При центральному ОГПУ в Москві зорганізовано спеціальний відділ для боротьби з антисемітизмом і погромною пропагандою. Головна увага звернена на армію. Пряця сього відділу переводиться в тісному звязку з діяльністю антирелігійних організацій.

Остаточне скасування монастирів. Совіт народних комісарів видав розпорядження про переведення до 1. січня 1925 р. обов'язкової ліквідації всіх ще існуючих у Росії монастирів.

(„Дух. Бесіда“).

Румунія. Перед війною в Румунії були тільки два римокат. єпископства: в Букарешті (від 1847 р.) і в Ясси

(від 1884 р.). Після статистики з 1921 р. на території букарешт. єпархії (яка є митрополією) знаходиться 4 міль. православних, а тільки 65.000 католиків (парохій 26, церков 28). На території єпархії Ясси припадає 18 міль. православних, а 100.000 католиків. — З прилученням Семигороду до Румунії опинилось у ній ще 4 лат. обряду єпархії: Чанад, Великий Варадин (який Румуни прозвали Орадеа Марє), Сатмар і Альба Юлія.

В чанадській єпархії на 2 міль. жителів є 900.000 римокат. і 50.000 грекокатоликів; о велико-варадинській є римокатоликів около 160.000, а так само грекокатоликів. В сатмарській є 550.000 грекокатоликів, а латинян 134.000. В альбаюлітській єпархії 380.000 римокат. і около 50.000 грекокатоликів. Отже всіх римокатоликів у нинішній Румунії є около: 919.000; а грекокатоликів около: 810.000.

* * *

Туреччина. Царгород. Царгородський православний патріарх Григорій VII помер 17 листопада 1924 р.

Франція. Секвестр майна російської церкви в Парижі. Французька влада наклала секвестр на майно російської православної церкви в Парижі до вяснення судом, хто є власником церковного майна. Російська колонія вживає заходів, щоби церковне майно залишити церковній парохії. Справу сеї церкви в суді веде б. президент республіки Милеран. Церква тимчасово віддана для виконування культу православної парохії. Совітська влада вважає церкву за „державне майно“, і має намір підчас всесвітньої вистави в Парижі в сьому році урядити в церкві свій павільон, а потім кінотеатр (!).

(„Дух. Весіда“).

Україна. Зневажання церкви комсомольцями (ком. молодь). Полтавський виконком призначив слідчу комісію для розгляду справи миргородського комітету союзу комсомольців, який обвинувачують в образі релігійного почуття мешканців села Василькова. Шефи — комсомольці, які прибули з Миргороду до Василькова 8. вересня м. р., зайняли стару зачинену церкву й відправили в машкарних костюмах зневажливу „службу“, посадивши на престолі козу. П'яні комсомольці наприкінці своєї оргії, знявши з себе вбрання і білизну, цілком голі, з образами в руках, вийшли на вулиці з метою наочної антирелігійної пропаганди. Обурені селяни й червоноармійці, що стояли в селі, заарештували комсомольців і телеграфічно сповістили виконком про їх бешкет. Підчас арешту червоноармійці так набили деяких з комсомольців, що двох з них, не приходячи до свідомости, вмерли на сільській лікарській стації.

(„Дух. Весіда“).

На Волині большевики арештують священиків під усякими приводами. Особливо часто доконують вони арештів,

обвинуючи духовенство „в розповсюднюванню брехливих чуток, у веденню релігійної пропаганди та в навчанню релігії малолітніх“ (що в большевії зборонено).

Арештування рабів. В наслідок поширення сіоністичних листків з протестом проти утисків з боку совітської влади, в різних містах України арештовано рабів, в тім числі зверхнього рабіна м. Катеринослава.

Чехословакія. Пражський архієп. Кордач вибудував т. зв. „малий семинар“ для 250 питомців (кандидатів на священиків). В семинарі буде zarazом гімназія. Сам будинок без внутрішнього урядження стоїть більше як 6 міл. ч кор. Капітула дала на сю ціль 1 міл., решту архієпископ. Січня 16. с. р. посвячено будинок і віддано під заряд Ісусовцям.

Підкарпатська Русь. Як звісно читачам „Ниви“, Апостол. Престол іменував в 1924 р. єпископа Гебея для мукачівської (ужгородської) єпархії, а попередньому єпископови Паппови полишено юрисдикцію над тою частию мукачівської єпархії, яка остала при Малярщини (28 парохій). По чеській стороні з тої єпархії знаходиться 308 єпархій з 480 тисяч душ грецького і 112 тисяч латинського обряду. Всі єпископські добра знаходяться по малярській стороні (які малярі засеквестрували). Тому єп. Гебей не має ніяких доходів, крім незнатної платні, яку йому визначив чеський уряд. Він покищо навіть не мешкає в єписк. палаті, бо її займає єп. Папп, якого малярі не хочуть впустити на свою територію.

Пастирський лист єпископів Словакії викликав велику бурю в газетах комуністів і соціалістів. Сей пастирський лист звиває робітників, щоби здалека держалися від тих політичних партій і фахових робітничих організацій, котрі виступають проти віри і проти церкви.

Нові книжки.

Історія християнської церкви. Уложив священик Д-р Ярослав Левицький. Львів, 1924. Накладом свящ. Кооперативи „Власна Допомога“. Друкарня оо. Василян у Жовкві, сторін 131. Історія о. Д-ра Левицького вийшла саме впору; гімназійна і семінарійна молодіж вже від ряду літ не має підручника до науки церковної історії, а сю недостачу відчуває діймаючо молодіж її оо. катехити.

Годі сказати, чи автор мав на увазі виключно лише саму шкільну молодіж, пишучи свою книжку, чи ладив її для кругів, що інтересуються історією нашої церкви, але Митрополічій Ординаріят, даючи апробату і дозвіл на печатання сеї книжки, позволив уживати її в школах.

Про оснування і поширення Христової церкви в апостольських часах оповідає автор на основі Діяній апостольських аж на сімох сторінках. За те коротше згадав він про закріплення християнства в римській державі, про її доцільну організацію в рамках римського державного закону, про її переслідування, про односторонню інтерпретацію єврейських законів гонителями — імператорами та про видані ними закони проти християн, щоби на їх основі могли убивати сотки тисячів невинних, найідейніших горожан. А ся доба жертвенної, своєрідної борби за найвищі ідеали людства і за правду свободу совісті, мораль.. за Бога — заслугує на краще освітлення, бо се найсвітліша доба в історії католицької церкви та з огляду на її високу педагогічну вартість, зокрема для поневолених народів, як також з огляду на підношені сумніви істориками, ворожими церкви, що довели і доцільности важких жертв, понесених християнами, та їх намагання виправдати ці переслідування як конечний акт самооборони держав проти деструкційного фанатизму християн, що поширювали комуністичні теорії у адисциплінованих суспільностях римської імперії.

Непотрібно повторив автор на 19 стороні за деякими шкільними підручниками невірну вістку мовби „Константин видав 323. р. новий едикт, котрим проголосив християнську релігію пануючою“. Християнство стало державною релігією 394. р. за Теодозія I. Великого., Вправді видав Константин 324 р., по побідах над швабром Ліцінієм, Східний едикт, але він був лише поширенням регабілітаційного Медіюлянського — нікомідійського едикту (з 313 р.) також і на християн східних областей цісарства. Сим едиктом дозволив свobodно визнавати християнську релігію та повернув всім християнам належні горожанські права, які відобрали їм були Діокляціян і Галерій едиктом з 23. лютого 303 р. Аж Теодозій Вел. не прийняв поганської почеси „Pontifex Maximus“, заборонив апостазію від християнства, приносити поганські жертви, придержувати, а навіть дивитися на поганських ідолів, а наконєць перевів ухвалу римського сенату 394 р., яка зовсім скасувала поганство, а тим самим узнала християнство державною релігією. (Schultze, Geschichte des Unterganges des Heidenthums I. B. S. 294 - 295).

В новім виданню Історії належало би основніше представити східний роздор та історію церков деяких словянських народів хочаби й коштом біографій деяких менше замігних Огці"вцеркв і церковних письменників та обмеженням лише на коротку про вже нествуючі ереси (як Катари, Вальдензи). Гарно опрацьована історія української церкви, нема прогалин, а доведена вона, як і історія цілої католицької церкви, аж до найновіших часів. Титули деяких уступів дібрані не зовсім відповідно. В §. 75.

„Св. Йосафат Кунцевич“ оповідає автор найперше про стан унії за митрополитів Потія і Рутського, подає біографії тих митрополитів, а при кінці є оповідання про самого св. Йосафата. Перша частина сего уступу в'яжеться органічно з попереднім 74. уступом, і там належало би перенести її. Цінною прикметою підручника є його короткість і прозорість, автор дав *non multa, sed multum*.

Книжка написана українською мовою, лише часами уживав автор непотрібно неособових форм, прим. „тоді скликано собор до Триденту“ замість: тоді скликав п а п а собор. Зовнішня форма книжки привадна, коректа доволі старанна. Книгарська ціна за примірник 2,80 зл., а для шкільної молодіжні знижена на 2 зл. 45 гр.

Наклад дала „Власна Допомога“, і тому можна надіятись, що наше Духовенство скорим закупном сеї книжки допоможе молодій кооперативі розвинути свою роботу.

о. І. Рудович.

Висвітлення до історії львівських синодів з років 1891 і 1877. Львів, 1924 стр. 40. Ціна 1 зл. Сю брошуру підписало (в II. виданні) 9 наших священиків, бувших членів львівських Соборів, на першому місці о сов. Александер Стефанович, емер. проф. релігії. Як можна було сподіватися, целібатова реформа, яка в нас переводиться, викликала цілу літературу за і проти целібату. Література за целібатом доси не принесла нам нічого замітного. А в літературі проти впровадження целібату без сумніву на перше місце вибиваються отсі „Висвітлення“, як з огляду на повагу ювілятів-священників, котрі підписали сі „Висвітлення“, так з огляду на вагу предмету. Брошура має історичне значіння: основана вона на фактах, документах, на зізнаннях безпосередних свідків. Що в давній історії целібат форсували в нас Поляки (або їх сателіти полякомани, які понимали унію як міст до златинщення нашої церкви) се в нас здавна звісне. Але показується з тих „Висвітлень“, що форсування целібату також на останньому нашому провінціоні. Соборі у Львові (1891) проти волі цілого духовенства і навіть єпископів ішло *via* кард. Ледоховські і намісн. Бадені.

В брошурі подрібно висвітлюється постава нашого духовенства і затії з противної сторони. Брошура ОО. ювілятів появилася у горячий час. Хто її перечитає, мимохіть бере такого переконання: що також нині форсують у нас целібат Поляки — сею чи тою дорогою. А що Поляки не бажають нам „ліпшого“, отже целібат форсується на нашу згубу... Ось се в цілій целібатовій реформі найприкріше і найнебезпечніше. Тому звертаємося до ідеологів целібатової реформи, щоби вони не обіцували нам „золотих гір“ (яких ніхто не бачить), але щоби річово й достовірно виказали: що Поляки ані їх „рація“ нія-

ким чином не причасні при тій реформі, яка зворушує цілу суспільність. Се їх невідкличний обов'язок — для добра церкви та для (бодай якого-такого) успокоєння суспільности. Обговорювана брошура порушує ще й інші справи, які були трактовані на Синоді (як вибір єпископів і т. ин.). Під koniecь брошури знаходяться критичні замітки про невідрадний нинішній стан нашої церкви та перестороги. „З бо-лем серця сказали ми тут деякі прикрі слова. Однак час грізний, і ми уважали обов'язком нашої совісти відкрити цілу правду. Наїй міродайні церковні круги добре розважать, як їм поступати, щоби добру і дуже важну справу нашої унії, на котру покладалось тільки надій, не запропастити“. Ось тим брошура кінчається. К.

Dr. Artur Landgraf: *Partes animae norma gravitatis peccati — inquisitio dogmatico historica.* Leopoli 1925. Стр. 54. Видання „Богословії“.

Свящ. Г. Петров: Євангеліє основа життя. З XII-го московського видання переклав свщ. Др. Ярослав Левицький. Львів 1925. Стр. 110. Видання „Добра Книжка“. Безперечно, що се цінна книжечка, (свідчать про се хочби її видання тай се, що переведено її також на польську мову), однак читаючи її, не треба забувати, що се пише православний священик, отже ті місця, що відносяться до католицької церкви, в книжці представлені з невластивого, вузькоглядного становища.

Руски календар (за южно-славянських русинопх) на 1925 р. Стр. 150. Сремски Карловци. Сегорічний календар бачанських Українців в нічому не уступав попереднім річникам. Календарське „Чтеніє“ розпочинається віршом (о. Костельника) в честь Преосв. Діонізія Нярadowого з нагоди 10 літнього ювілею його архієрейства і редакційною статтю на ту саму тему. В сім календарі появився новий дійсний поетичний талан між Бачванцями М. В. (Др. прав Михайл Винай). В календарі переважають вірші о. Костельника „Перші пісні“ ще з його студентських літ (1904—1905 рр.) З „україністики“ знаходиться стаття про Шевченка (написав о. М. Черняк).

Наука і Письменство журнал під начальною редакцією Ярослава Цурковського. Львів, 1924. І рік видання. І книжка (за падолист). Стр. 128. З шумом і гуком „вискочив“ сей „журнал молоді української генерації“ — „з розмахом“ вискочив, і — упав (також з розмахом)... Інакше й не могло бути. У вступній статті Редакція (т. в. Яр. Цурковський, що вже десь тому рік став „зрілим“, зн. здав матуру, а тепер вже редагує журнал „Науки (!) і Письменства“) насамперед дав добрий поличник нашій „старшій генерації“, якої „мінусами“ в: „загальна інертність, вигідний пасивізм, чорна зневіра на основі минулого, брак віри в себе в майбутньому ізза сьогочасности“... Зате „мо-

лода українська генерація" — се просто велити духом і ділом.. І ось звідти між старшою й молодю генерацією, „прірва“, яку редакція разураз бундючно підчеркує. Редакція „магається (!) „всебічної піддержки“, : від молоді генерації „кріпкої моральної піддержки“, а від старшої генерації „співпраці і правильної матеріальної піддержки“... Тай грозить: „А колиб наше старше громадянство завело нас у цій вірі, тоді воно дало би яскравий доказ, що не залежить йому зовсім на майбутньому нації. Тим розширило би воно лише зарисовану між молодю й старшою генерацією прірву. І треба було би гігантних рук і дуже довгих нещасних літ, щоби засипати цю прірву“... Безпримірна пайдократична ароганція!

На зміст журналу складаються насамперед статті й поезії „молодої генерації“, а опісля статті представників „старшої генерації“ (М. Вороний, д-р Балей, д-р Кучер, І. Борщак), яких „молода генерація“ зволила з розмахом „надути“. Дорібок „молодої генерації“, з малими виїмками, можна би підтягнути під спільний наголовок „У кігтях божевілля“. Читаєш, і набираєш враження, що вибранці „нової генерації“ мають таку віру в себе, що свистанням створять нову літературу, філософію — словом: світ перевернуть. Солідна праця, серйозна координація з історією і людською біологією, відвічальність за свої власні слова — се для них „філістерство“... На першому місці в журналі знаходиться „Елементологія“ Ярослава А. Б. Пурковського — геніяльний твір зарозумілої глупоти: безглузді чудернацькі слова (як нормофункція, субьєктосфера, нормовізація, упитоменніствуючі, уісіотноненій, учинністбовувати...) і речення без усякого сенсу складаються на її зміст (без усякого змісту). Такою філософією ще ніодин нарід не може похвалитися. Ось дві дефініції з тої „Елементології“: „Відчути значить бути формовому в тягlosti всеістнінню, як цілости чи як його елементам, предметом відношення індівідума, за імпульсом виключно індівідума“. „Вичути значить бути індівідуюмові предметом відношення обьекту, аж до його (відношення) вигаснення, за виключним імпульсом обьекту“. Ось так виглядає кожне речення.

Наше заключення по перечитанню тої „Елементології“ „молодої генерації“: Горе Україні від арогантноі пайдократії!
К.

Золотий Гомін — ілюстрований журнал для родин — виходить у Львові двічі в місяць. Відвічальний редактор: Михайло Стець. Редагує: Роман Сказинський. Львів 1925. Рік видання І. Число 1. І знову пайдократія! Р. Сказинський, здається ровесник Я. А. Б. Пурковського, береться редагувати „журнал для родин“... Щось такого хіба тільки в нас можливе. Вправді той д. Сказинський вже має своє „імя“ в нашій літературі, бо в 1924 р. видав „Записки

олівцем" (стр. 40), ну і має відвагу критикувати домородні й чужі літературні твори тай самих літератів. Так пр. про Анатолія Франса написав (з нагоди його смерті 12. X. м. р.), що „в мерла людина“ (як колиб світ думав, що Анатоль Франс був пр. гіпопотам), а себе й усіх нас (нещасних!) зачислив до „дешевих душ буденних людей“ („Наука й Письменство“ стр. 122). Без сумніву найважніше, що д. Сказинський доси написав, се „Неньчине серце“ (в збірці „Записки олівцем“), де прозою переповів те, що здавен давна курсує в світі в формі чудової поезійки (в нашій літературі курсує та поезійка як переклад „народної білоруської пісні“), але д. Сказинський безцеремонно подає се як „своє“... А якщоб ліпше приглянутися його „творам“, то либонь знайшлось би більше такого. Найвищий його ідеал — „тулитися у м'який пух ніжнього вдовілля“ (що — nota bene — вмів кожде зайчення), і з того приводу хорув д. Сказинський на „м'які долоні“, „м'які краски“, „м'який спомин“, „м'які пестоці“ й на інші „м'якості“... Тому й не диво, що йому не до вподоби „Великі люди — з біблійного музею“ Г. Костельника. „Вони великі службою обов'язкові, сумлінню, Богові.. в них немає ніщо з нетерпимого „хочу“, нема нічого з живого витягнення рамен до життя“ пише про них д. С-кий („Золотий Гомін“, стр. 9). Не в великі для д. С-кого люди, що борються з цілим світом і з цілою вселенною (Мойсей, Ілія, Мататія..), для нього великі тільки ті, що „туляться у м'який пух ніжнього вдовілля“. І дивується д. С-кий: „де цей Мойсей набрався такого запасу європейських термінів“ (братерство, демократизм, аристократизм, абсолютизм), не підглянувши ще більшої похибки: що сей Мойсей по українськи говорить (відкиж йому се?)... І заключає д. С-кий „ясно отже, що автор пустив книжку „прихапцем“: так, як успів записати це і те...“ Річ зрозуміла: д. С-кий, „дешева душа“, що глядить на світ через „м'які“ окуляри, навіть у божому світі вмів бачити тільки „це і те“ — щож іншого міг би він знайти в „Великих людях з біблійного музею“?

Сумне се явище, що „журнал для родин“, якого наша суспільність так потребує, береться в нас редагувати такий собі Сказинський, який ще повинен би бодай 10 літ вчитися й досвідчувати себе — щоби його світ „солив“, а не щоби він „солив“ душу наших родин.

Перше число „Золотого Гомону“ вийшло під Різдво, й тому на 1 стр. знаходиться ніби коляда „Радуйся земле“ (Софії Купчинської..?), а в ній один стих („Ісус ісходить босими ніжками“) за цілу стопу більший, як мав би бути. Молода авторка (?), молодий редактор, і от який дурненький недогляд. А на 3 стр. знаходяться перші три стрічки з коляди „Видить Бог“ і вирвані слова з якоїсь коляди з Волині.

Зміст тих вирваних стрічок виходить на кпини з Різдва (якжеж инакше зазначився би молодечий „поступовий радикалізм“?).

Загалом у 1. ч. „Золотого Гомону“ нічого замітного. Чи наступні будуть краспі? Якуж гваранцію може дати бундючний пайдократизм? К.

ВСЯЧИНА.

Академія в честь св. Йосафата. Питомці дух. семінара у Львові устроїли дня 27. падолиста м. р. в будинку Семінарії торжественну Академію в тристатітні роковини мученичої смерті св. Свящм. Йосафата. Між гостями присутний був Іх Ексцел. Митрополит. — В тій самій цілі заходом „Українського Захисту“ уряджено в Болехові 7. XII. м. р. Концерт, на якого програму зложилися хори, деклямації, сценічний образок і живий образ.

В цілі вшановання Високопреосвящ. Митрополита Кир. Андрея з нагоди його 25-літнього ювілею ученики й учениці всіх наших львівських шкіл разом з професорами зібралися дня 14/XII. м. р. (в неділю) в катедрі св. Юра, де вислухали св. Службу Божу, яку на інтенцію Високопреосвящ. Митрополита Кир. Андрея відправив Преосвящ. Йосафат, перемиський єпископ, в сослуженню Крилошан Впр. ОО. Томовича і Л. Лужницького. По Службі Б. представники професорів і молоді удались до палати Митрополита, де іменем зібраних гарну й глибоку змістом промову виголосив радник Др. І. Копач, візитатор серед шкіл. (Сю промову випечатаємо в слідуючій числі „Ниви“).

Свято закінчено тим, що Митрополит ювілят зібраний молоді перед церквою св. Юра уділив архієрейське благословення з балкону своєї палати, оточений ОО. катехитами і представниками професорів та учеників.

Хорвати в нашій обороні. Katol. List (з 3. XII. 1924) в статті „Польща перед конкордатом“ підносить чутку, яку в своїм часі польські газети були розпустили по світі, що Апостол. Престол приймив всі домагання Грабського що до конкордату. Автор статті кінчає словами: „Якщо отсі відомости були правдиві, то українська гр. кат. церква в Польщі знайшлась би в тяжкому положенню, бо була би залежна від польської державної влади, а церковна єрархія була би перетворена в оруддя польської державної адміністрації. В тій справі повинні би всі католицькі славянські народи через своїх церковних представителів займати слово й впливати на Апостол. Престол., щоби були вислухані оправдані бажання і потреби гр. кат. Українців не тільки в інтересі католицизму, але

особливо в інтересі Унії на Сході, яку Поляки, як завжди дотепер, так і тепер хочуть ослабити й компрометувати”.

Вселенський Собор православних не відбудеться. Всі православні відчують потребу вселенського (православного) церковного Собору, на котрому, як пишуть сербські часописи, один з головних проблемів мала би бути боротьба проти атеїзму.

Се мав би бути VIII. вселенський Собор для православних. Сербські часописи вже були розпустили вістку, що такий Собор відбудеться в р. 1925. в Ніші (рідне місто царя Константина Вел.) в Сербії. Однак коли приступлено до обов'язуючих переговорів, показалося, що православним такий Собор тяжко — майже неможливо склеїти. Румунія і Греція не годяться на Ніш, але пропонують Єрусалим на місце Собору. Сербі знов не годяться на Єрусалим з тої причини, що тепер по упадку православної Росії, Сербія хоче уходити за наймогутнішу представницю православ'я. А що до порозуміння годі їм дійти, тому вселенський Собор відложено...

Орті на візр большевипьких. Як доносили львівські польські газети, підчас відправи „пастерки“ о півночі (24. XII м. р. в день Вілії перед Рождеством) зайшли у Львові два випадки, які дотепер лучалися тільки в большевії. До польської катедри звійшло сорок (!) муштин в капелюхах і з папіросами та цигарами, деякі були підпиті. Часть з них підійшла аж перед головний престол. Ще більше соблазняючо заховувалася друга така юрба, котра пішла на „пастерку“ до костела св. Антонія. Блювотинами занечистила костел, а коли орґани стали грати, то юрба стала собі танцювати в головній наві костела...

Католицький Львів ще такого з роду віку не дожив. Видно: примір большеві не в безчинний... А вже ясно, що се не був випадок п'яних, але уплянована „антирелігійна демонстрація“. Ціле щастя, що се не приключилось нам, українцям, бо наші „самооплювальники“ мали би новий, дуже яскравий факт. щоби на підставі нього голосити: як то в нас нема повноти Духа Божого, бо наше жонате духовенство, безнастанно анемічне, не може його передати вірним — але зате в латинників — ех, там самі чисті взори релігійного життя... От жаль тільки, що латинники не мають своїх „самооплювальників“, а то вони може би якось инакше зілюстрували справу.

Вісті з Товариства св. Ап. Павла. На засіданню Виділу Т-ва д. 2/7 1924 р. вибрано містоголовою о. дир. Юл. Дзеровича, секретарем о. П. Хомина, скарбником о. Новосада і бібліотекарем о. Гаврилюка.

На II. засіданню д. 3/9 1924 р. постановлено відбувати засідання кожної середи після 1-го місяця в канцелярії парох. уряду Преобр. Церкви. О. Голова повідомляв, що досі нема (формального) затвердження складу Виділу з боку

Ординаріату, при чім підносить, що про останні Заг. Збори хтось невірно поінформував Ординаріят. Рішено звинути сирітську секцію. Головою організаційної секції вибрано о. Дра Цегельського, секції місії о. дир. Дзеровича, секції фінансової о. Рудовича, секції видавничої о. Дра Костельника, а секції станової оборони о. крид. Томовича. Секція станової оборони виготовила і вислала меморіал до Ліги Націй. Рішено вислати до Риму новий меморіал. Ухвалено друкувати „Устав“ на 1925 р.

На III. засіданню д. 1/10 1924 р. раджено над стяганням вкладок від членів. За минувші роки рішено стягати по 1 зол за рік, а за 1924 р. по 2 зол. Редактор „Ниви“ представив фінансовий стан видавництва. Раджено над улаштуванням місії. Принято до відома, що вдовичо-сиротинський фонд постановив працювати спільно з Товариством св. Ап. Павла. Обговорювано справу будови священничого дому.

На IV. засіданню д. 5/11 1924 р. порушено справу площі закупуваної під священничий дім. О. скарбник подає список членів Т-ва. Обговорювано справу оснóвування кружків по деканатах, справу організації місії і спільної праці з Вдовичо-сиротинським фондом. Рішено оснóвувати у Львові кружок Т-ва.

На V. засіданню д. 10/12 1924 р. здав о. Секретар звіт про стан „Уставу“. О. бібліотекар про стан бібліотеки, котру почав порядкувати. Принято до відома, що організація поморянського деканату, котра зразу думала зорганізуватися в окреме товариство, рішила перемінитися в кружок нашого Т-ва. Принято до відома розіслання поклику нашого Т-ва і кооперативи („Власна Допомога“) до духовенства. Принято до відома оснóвання кружка у Львові. Обговорювано справу переміни „Ниви“ на двотижневик, як також справу зміни статуту Т-ва, до чого вибрано окрему комісію. Обговорювано справу уділювання св. Причастія в деяких церквах у Львові непрактикованим у нас досі способом. Рішено виготовити в тій справі меморіал до Консисторії.

На VI засіданню д. 1/1 1935 р. обговорювано справу площі під священничий дім. Переведено основну дискусію над звігом із спільного засідання делегатів Т-ва і Вдовичо-сирот. фонду. Обговорювано справу організації духовенства. Рішено не вислати до Консисторії меморіалу що до св. Причастія, а порушити сю справу на сходах Кружка, а відтак у „Ниви“. Поручено о. Галаянтови виготовити „Устав“ на 1926 р. З огляду на зовнішні труднощі ухвалено відложити покищо справу зміни статутів. О. Голова повідомив, що його взивано на поліцію в справі меморіалу до Ліги Націй. Поліція признала, що Т-во на основі свого статуту (§. 2) мало до сього право.

НИВА

місячник присвячений церковним і суспільним справам.

Ч. 2—3. Львів, за лютий і mareць 1925. Рік XX.

Целібатна реформа і її наслідки.

І. Воєнна психоза.

Целібатна реформа, якої вістуном була станиславівська брошурка „Жонатий клир а безженство клиру“, входить у чимраз острійшу фазу.

Ясна річ, що „Нива“, як орган духовенства, не може — не сміє мовчати в тій справі. Але позиція „Ниви“ чимраз тяжша. Спершу, користуючись в практиці з „restrictio mentalis“, можна було промовчувати деякі факти, можна було вести боротьбу тільки з ідейного боку — що виглядало на диспуту... А нині (по 10-ох місяцях), що було укрите, стало явне. Диспутова стадія боротьби належить уже до „покинутих становищ“, а форсується ідеї ділом — так з одної сторони (целібатові зарядження), як і з другої (протести, віча, погрози). Показалося, що целібат форсує в нас не станиславівське „Т-во безженних священників“ і не тільки станиславівський Єпископ, але весь наш Єпископат в тісній лучності й порозумінню. Показалося, що весь загал нашого духовенства й цілої суспільності є до огірчення противний переводженій целібатовій реформі. Єпископат бачить у тій реформі одинокий ратунок, а загал духовенства й суспільності бачить у ній певну згубу й нещастя для нашої Церкви і народу. Звідти повстав і чимраз більше поширюється та поглиблюється роздор між духовенством, суспільністю і Єпископатом.

Справа так стоїть, що Єпископат не думає уступати перед ніякими перешкодами*). А з другого боку: нема ні найменшої підстави вірити, що наша суспільність уступить. Ми — воєнна генерація, знаємо: що таке війна, й тому для нас ясне, що при такій радикальній колізії одна сторона мусить бути зломана. Колиб припустити, що (задля нещасних політичних обставин) суспільна сторона вийде з тої боротьби зломана, так серівнозначне з тим, що віра в нашої суспільності буде зломана, а доля у ній припечатана.

*) Слідуює се хочби із заяви перемиського Єпископа: „Я приготований навіть на таке, що на IV р. (богословії) через кілька літ може нікого не бути, але тоді я буду знати: кого і якого я маю“. („Український Голос“ ч. 4. з 1925 р.).

ЛБ АН УРСР

Ж. 5

Ось се рішає про наше становище.

Не можемо пристати до акції, яка—після нашого найсовіснійшого переконання—веде до підваження основ унії загалом, а до певної руїни нашої Церкви й народу. Хоч як прикро для нас знаходитися по противній стороні, як наш Єпископат, але а) ми самі не відсувалися, тільки нас відсунено, б) добро Церкви й народу се „lex suprema“. Певна річ, що і наш Єпископат руководиться тою самою засадою, що й ми, одначе тут розходиться не о саму засаду, але о прогносту що до будучности: той голос більше варта, котрого прогност певнійша. Ми збили всі аргументи подвижників целібатової реформи, а наших ніхто не збив... Правда, подвижники целібатової реформи й не приймали наших аргументів до відома. Се для нас не дивне. Коли вже раз війна розпочата, то розумові аргументи вже не всилі здержати її. Здорова логіка вже не має місця, бо її місце займає „воєнна психоза“, яка бачить тільки те, що хоче бачити, а не те, що є; гори замінює в макове зерно, а макове зерно роздуває до розмірів гір. Се зовсім природне, що такій психозі найлекше улягають ті, котрі найбільш відвічальні за війну. Ще нам у пам'яті, як цісар Вільгельм в 1914 р. говорив до жовнярів: „Хлопці! ще листя не спаде з тих дерев, а ви повернете домів як переможці...“

Здаємо собі справу, що наші слова й тепер не причиняться до припинення целібатової реформи. В розпочатій війні рішають не слова, а діла. Ми й не пишемо тих своїх слів в тій цілі. Воєнна психоза по офензивній стороні викликає воєнну психозу також по дефензивній стороні. Наша ціль: совісно і тверезо поінформувати суспільність про стан і наслідки целібатової реформи — поінформувати, доки ще нас, щоби дефензивна сторона не пішла манівцями, і не спричинила тої руїни, якої всі побоюємося.

* * *

Проти чого ведеться війна, се зле, гідне знищення, проскрибоване. Якщо воно об'єктивно не є таке, то воєнна психоза його представить таким. І чим довше триває кампанія, то воєнна психоза стає тим більш безоглядною: ломить, топче, перевертає—як уже де їй треба. Атже всі воєнні погляди й діла розвиваються під проводом засади: себе зберегти, а противника зломити. Можна притому мати „святую“ віру, що „я роблю Божу місію і все тільки по правді ділаю“ — можна мати таку віру, бо воєнна психоза засліплює (так наші сусіди після їх власної думки ще ніколи і нічим не зробили нам кривди).

Процес воєнної психози просто типово здійснюється в целібатовій кампанії в нас.

1) Перед 14-ома роками о. крил. Щепкович (?) у звітній памфлетній брошурі „В ім'я правди“ знеславляв ціле наше

духовенство, несміло підпускаючи ластівку целібату: „Мені ходило головню о се, щоби попри жонате духовенство був узятий також і стан безженний священика“. Потім пішли „по кутах“ усякі зогиджування жіяки священика, аж 1924 р. брошура „Жонатий клир...“ явно й брутально звалила всі можливі й неможливі вини на жонате духовенство, відсуджуючи його від священичої гідности загалом. Люди, що шукали „рацій“ у тій брошурці, згіршувалися. А однак усе в тій брошурці правильне—але по правилах „війнної психози“: проти чого ведеться війна, се кругом але — словом: проскрибоване. Таке в історії вже було. Petrus Damiani, кардинал, що своїми письмами промощував дорогу целібатовим зарядженням папи Григорія VII, зогиджував жіяки священиків так, що нам в 20 віці сего в цілости й навести не годиться: „Ви... присмаки сатани, отрута для духів, вовче молоко для пиючих, жерело гріхів, вовчиці, чарівниці, повійниці... ви призначені для вогню вічної смерти“. В 12. в. тільки літературний „смак“ був инакший, але річ осталась та сама—по засадах війнної психози.

2) Наші целібатники спершу впевняли себе й нас: що целібатова реформа „нікого з народу“ не обходить... трохи священики покричать, тай тільки. А коли ми твердили инакше, то вони з нас сміялися, бо — мовляв — пересаджуємо справу. Однак уже нині ясне, чия прогноза була вірніша.

3) Ті самі целібатники нині, коли ціла суспільність зворушується целібатовою реформою, вивертають справу до гори коренем, і так аргументують: „Що наша інтелігенція проти целібату — не диво. Миж не маємо віруючої інтелігенції“... Та так по правді: головну акцію проти целібату ведуть ті світські люди, яких передше Епископи ставили як взір релігійних інтелігентів, з якими навіть приятелювали...

4) Целібатники займили в свій монополь св. Духа, правдиву релігійність, Церкву. Новий їх аргумент: Видно, що наша справа се Божа справа, коли так їй „світ“ противиться. — Та вдійности офіційальний целібат не належить до тих спорів, які ділять людей на „Церкву“ й на „світ“, бо целібат був і в міжхристиянським і міжцерковним спором. Рішення I. вселенського Собору, де відкинено внесення за введенням офіційального целібату, певно не в менш релігійні, щиро християнські, як пр. целібатові зарядження Папи Григорія VII. А Еп. Пафнутій, який противився офіційальному целібатови на I. вселен. Соборі, і Еп. Пелеш, який противився введенню офіційального целібату на провінц. Львівському Соборі (1891), з тої рації певно не були менш релігійними й щиро церковними людьми, як ті Епископи, котрі домагалися введення офіційального целібату.

На підставі церковної історії виходить, що офіційальний целібат се тільки акомодация деяких

частий Церкві і лише в деяких часах—акомодація до обставин.

В західній Церкві через першу тисячку літ не було загального целібату. А в східній Церкві він віколи не був введений. Чи в нас саме в нинішніх часах і обставинах офіційний целібат конечний, се дуже складна, поплутана й тяжка квестія. Оправдаво можна твердити лише так, як є: що Єпископи й кільканайцять одиниць на піднесену квестію відповідають стверджуючо, а весь загаль духовенства і вірних — заперечуючо. Отже наша Церква в тій справі поділена. А погляд Єпископів з тої рації, що він є поглядом князів Церкви, ще не має більшої гваранції для своєї влучности, як погляд загалу духовенства й вірних. Рішають тут розумні рації, подрібне знання психічних формацій нашого народу, передбачення будучности і т. ин., а не достоїнства й церковні чини.

5) Пропагатори целібату забуваються до того ступня, що—в супереч св. Письму і науці Церкви—відсуджують жонатого священика від можности бути „добрим священиком“. За Станиславом пішов і Перемишль, і голосить: „Добрим священиком є лише безженний“ (Промова Еп. Копиловського, гл. „Український Голос“ ч. 4. з 1925 р.). Іншими словами: жонате духовенство не може бути добре. І тому Єпископи не хочуть його мати: „Я хочу мати лише добрих священиків“ (т. є. целебсів). (Тамже стр. 4). Що такі „воєнні“ голошення Єпископів болючо дімаються жонатого духовенства, що вже самі ті голошення копають роздор між духовенством і Єпископатом, се само собою ясне.

6) Пропагатори целібату (здається, вважаючи весь загаль духовенства за наївні діти...) деколи твердять: що ніхто в нас целібату не вводить і не думає про се. Щоби се наглядно „доказати“, лясують нечуване доси толковання наших церковних канонів: „Привилей“ нашої Церкви, що вона може мати жонате духовенство, се вдійсности привилей Єпископів, а не священиків: наш Єпископ має привилей висвячувати жонатих кандидатів духовн. стану... А наші Єпископи з того права не зрезигнували й не думають резигнувати. — Ось чистий взір, яке велике може бути воєнне засліплення. На ділі так є, що не один латинський Єпископ висвятив вже неодного нашого жонатого священика, хоч латинські Єпископи не приписують собі привилею святити жонатих кандидатів дух. стану. А наші Єпископи не можуть святити жонатих кандидатів дух. стану лат. обряду (для латинської Церкви). Отже..

Мудрійшою, хоч також нестійною, є така версія: Єпископ має право свобідного вибору кандидатів дух. стану. Отже може святити тільки нежонатих... *Concedo praemissam, nego sequellam. Distinguo praemissam*: Єпископ має право свобідного вибору кандидатів, одначе не „in despectum

canonis". А коли гуртом виключається від свячень жонатих тільки тому, що вони є жонаті, так се діється „in despectum canonis".

Впрочім станиславівський Єпископ тим не криється, що він завів у своїй дієцезії офіційальний целібат; „Т-во безженних священиків" вручило Апост. візитаторови о. Джеюноккі меморіал з домаганням до Ап. Престола, щоби завів у нашій церковній провінції офіційальний целібат, а інші Єпископи проти того не тільки що не протестували, але пішли слідом за станиславівським Єпископом, хвалячи його діло: „Однак не думайте, щоби я осуджував тим станиславівського ексцеленцію Хомишина. Бог свідком, що ні. Бо Преосв. Хомишин має власть не з Риму, але впрост від Ісуса Христа.." (Промова Еп. Коциловського).

Супроти таких фактів і їх консеквенцій можна лише здвинути раменами або головою похитати, коли деякі наші Єпископи так висказуються: „Я не зношу сего привилею нашої Церкви, противно стаю в його обороні". (Промова).

7) Щоби оправдати „despectum canonis", видумано найпростішу формулу: „Преосвящ. Хомишин має власть не з Риму, але впрост від Ісуса Христа, він має робити в своїй дієцезії все після своєї волі" (Промова). Значить: Єпископа в нас не обов'язують ніякі канони.. А вдійсности Єпископ є Єпископом тільки на підставі канонів. Сама ж його назва (episcopus - надглядати) каже: що Єпископ є надглядачем, якого обов'язком і правом стерегти церковних канонів у своїй єпархії і переводити їх у діло. Самозрозуміле, що лясування таких кличів про необмежену власть Єпископа — особливо в наших анархічних часах — є лихим і небезпечним приміром.

8) В останніх літах прикро дається в нас відчувати брак священиків, а Єпископи не святять укінчених богословів (яких у всіх трьох єпархіях буде до 100). Щоби оправдати таку економію, при всяких нагодах лясується ідея: що вправді нинішні часи тяжкі, а можуть вступити ще тяжші, одначе якщо будемо мати хочби тільки 10 добрих священиків, — але „добрих", то наша Церква буде безпечна, її будучність буде запевнена..

Під „добrimi священиками" після інтерпретації Єпископа Коциловського треба розуміти „безженних священиків" (в „Промові" загалом ідентифікується: добрий священик = celibat). Приймім, що під „добrimi священиками" треба розуміти тільки вибраних зпоміж celibatів: найліпших.

Було би дуже сумне, якщоб між нинішніми celibатами в нашій церк. провінції не було таких 10 „добрих" священиків. Якщо отже тих 10 „добрих священиків" уже маємо, то загалом злишне висвячувати нових кандидатів на священиків, а всі інші священики, крім тих 10 „доб-

рих", для нашої Церкви вповні злишні. Нехай отже тих 10 „добрих“ священників обслуговує всі парохії, всі церкви і всі школи в нашій провінції... Виходить на глум. А надіятися, що нинішня целібатова метода видасть 10 таких „добрих священників“, котрі своєю працею зможуть заступити 2500 нинішніх наших священників, — се також виходить на глум. 10 жовнів, хоча б не знати яких добрих, ще не є ніяке військо. Що иншого 10 добрих генералів — але разом з війском! Отже на всякій випадок треба „війска“.

10 ідеально добрих священників тільки тоді зможе багато зробити, як буде подостатком середньої міри священників, котрих вони потягнуть за собою, і своїм духом та приміром прикажуть їм наслідувати себе. Але а) нинішня целібатова метода не є патентом на зловлення таких 10 ідеально добрих священників; б) лянсування ідеї про 10 добрих священників ніяким способом не може оправдати невисвячування сотки укінчених богословів, коли сотки душпастирських місць є необсажені, а різні секти в краю грасують...

Кличі, які є плодами воєної психози, тільки тоді poplatні, коли загал суспільности ними захоплюється, і в той (фанатичний) спосіб розбуджує в собі енергію до очайдушних діл для щасливого закінчення війни. Але якщо сей загал просто ворожий даній війні, то кличі воєної психози матимуть саме противний ефект.

II. Обставини.

Обставини, в яких переводиться целібатова реформа, крайню невідповідні.

1) Коли папа Григорій VII. заводив целібат у лат. Церкві, то мав поважну свою рацію: духовенство було попсоване, не мало правильного священничого виховання, церковні і державні відносини були такі поплутані, що треба було хочби насильно (в тих часах инакше й не могло бути) перевести еманципацію Церкви від держави. Але нинішні наші обставини зовсім не такі!

Чи наше духовенство дійсно так нічого не варта, щоб для його звальоризовання конче требахалатися аж такої потрясаючої реформи, якою є офіційний целібат? Якщо так, то беріть і ампутуйте нас, як хочете — бож коли чоловік смертельно хорий, то розумно може піддатися операції, хочби і як тяжкій. Але якщо загал нашого духовенства здоровий, то як узасаднити операцію здорового чоловіка? — Правда, зі Станиславова лунають голоси: що наше духовенство „постійно анемічне“. Але порівняймося! Покажіть нам у якомунебудь славянському народови католицьке духовенство, котре більше і з кращими успіхами працювало би, як наше. (А не

треба забувати, що наші обставини куди тяжчі, як обставини інших славянських народів.) Чи се може духовенство чеське, чи словацьке, чи польське, чи хорватське, чи хочби словінське? Де церкви повнійші? де нарід цілими днями пробував в церкві? де між шкільною молоддю менше недовірків? де інтелігенція релігійніша? де в однім році світське духовенство уладило стільки місій, як у нас в 1924 р.? Або може для того, що наше духовенство жонате, наші парохії мусять бути матеріально ліпші, як латинські? Розгляньмося хочби тільки по польських парохіях! Можливо, що прийде до того, що нам відберуть по вську державну платню. Під большевиками православне жонате духовенство вже 7 літ якось дає собі раду, а не чувати, щоби з того приводу там заводили целібат. А з наших священиків остав на Україні (в Києві) тільки о. Цепанюк з жінкою і з дітьми, а целібси та ще й монахи, що там були, не видержали... А хто може мати оправдану надію, що наше духовенство, що перейде через форму офіційального целібату, буде ліпше, як польське, чеське, словацьке, словінське? Вказувати нам на німецьке католич. духовенство, на французьке — се тільки оптична злуда. Ми не німці і не французи! Як у нас буде більшість атеїстів або протестантів, а будемо в своїй власній державі і матимемо найвисший культурний дорібок 5—6-ох століт, щойно тоді могтимемо рівнятися з німцями і французами. А покищо се сильний наш атут, що ми між славянами не стоїмо на останньому місці під релігійним оглядом. Якщо отже офіційальний целібат дасть нам під церковно релігійним оглядом тільки те, що мають поляки і ин., то наше церковно-релігійне життя нічого більше не осягне, як уже тепер має, а може ще й утрату понести. Для якого отже зиску ставити би нам усе на целібатову карту, й грати вабанк? Правдоподібні наші зиски тут не знаходяться в ніякій пропорції з правдоподібними утратами.

2) Коли Григорій VII. вводив целібат, то мав уже за собою підготовлюючу працю 8-ох віків (зачинаючи від синоду в Ельвірі 305 — 309 р.) і в многих провінціях целібат уже був заведений. А Григорій VII був „королем королів“ тай умів широкі маси народу й боярів потягнути за собою. — А в нас? Чи Єпископи з кільканайцятьма своїми однодумцями переможуть цілий загаль духовенства й народу? і то: в кількох літах — так раз два?!

Нині політичні обставини непевні.

А коли зміняться, що тоді зроблять Єпископи? Відкинуть усе, чи уступлять? І вічно буде в нас тільки замішання і ломання — а спокійної праці ніколи не буде? Чи годиться ціле духовенство саме тоді, коли воно прояв-

ляє найбільшу агільність (місії), спихати в табір тих, котрі є проскрибовані, призначені на вимертя?..

Ясно, що нинішні наші обставини зовсім не такі пригожі для переведення офіційного целібату, як за Григорія VII.

3) Одинока рація, догідна для ввдженн целібату, але заразом і найгірша для нього, се факт: що тепер у нас Польща... Наша академічна молодь не має що зі собою зробити, вона притиснена до муру, посади ніде не дістане, ба навіть ніде їй студіювати... Отже будуть голоситися целібси до дух. семінаря. Не зможе молодь чинно запротестувати проти нової реформи; а не зможуть сього й старші, бо — хіба будуть настільки розважні, що боятимуться наслідків для Церкви й народу... Поляки були би *tertius gaudens*, колиб ми пішли проти себе війною ділами, а не лише словами.

Отже не треба боятися скизми в якомусь більшому стилу (доля православних наших братів для Галичан буде гірзне *memento*)..

Се дійсно пригожа обставина для ввдженн целібату, й целібатники, коли ми їх переконуємо, що не нині час на ввдженн целібату, з тріумфуючим усміхом відповідають коротко: „А колиж?!“ — Так, але отсю пригожу обставину кровю чути! Використувати її — се передовсім несовісне (розуміється: об'єктивно несовісне). З чужої нужди капітал собі робити — се страшне і небезпечне, бо родить пімсту. В часах, коли на нарід падуть тяжкі удари з усіх сторін, коли нарід безборонний мов те „ягня, ведене на заколеніє“, удари від своїх власних князів незвичайно болять і руйнують цілу його душу: всі звязки рвуться, а родиться огрічення й туга за днем, „коли буде можна обрахуватися“. Се не є ніяка спеціальність української вдачі, але загальна людська, і кождий освічений чоловік повинен собі здавати ясну справу з того.

По друге: Таке загальне переконання в нашій суспільности, що властивим чинником, котрий нині форсує в нас целібат, є поляки чи то їх „рація“ — так, як се завсіди було в нашій історії. Бож ясне, що з тої реформи, чи її перебіг буде сякий чи такий, тільки поляки будуть мати користь. А з другого боку: вже сама та звязь обставин „Польща і целібатова реформа“ для нашої суспільности підозріла і відражаюча. Якщо целібат дійсно такий спасенний і потрібний для нашого духовенства, то чому ж наші Єпископи за часів Австрії не перли до нього з такою форсою і ризиком, як нині? А чому ж нині наші Єпископи так форсують целібат, хоч нині вже повинні би се бачити, що ся реформа скорше станеться гробом для унії і катастрофою для нашої Церкви, як її піддвиженням? — Суспільна опінія так відповідає на сі питання: „невидима

рука" довго чекала на таку сприятливу нагоду, і тепер робить своє, бо їй саме так треба... Наша руїна, се для неї здобуток.

Чи воно дійсно так, се інша справа.

Але просто нема змоги переконати нашу суспільність, що воно не так. А з того випливають консеквенції, що весь загальний бачить у целібатовій реформі „похід на нашу Церкву“. По походах на нашу школу, на наші права в суді, на почті і т. д. іде похід на те останнє, що ще доси наше, на Церкву. І снуються по часописах і в приватних розмовах здогадки й наклепи, що целібат се „фіртка“ для того, щоби до нас спровадити чуже духовенство, яке навертатиме нас на „правдивий“ католицизм...

Від 1918 р. просто переслідують нас усякі „реформи“, а всі вони обдумані (хоч нерозумно) на те, щоби ми осталися з мінусами, а не з плюсами. А в таких обставинах і при таких психічних розположеннях се зовсім природне, коли наш загальний також целібатову реформу відносить до тої категорії „реформ“. Треба отже бути крайнє засліпленим, щоби бажати добра нашій Церкві і народови, а не бачити того, що не нині час на целібатову реформу, хочби як хтось її бажав.

4) Коли цілий нарід гравітує на Схід, то не тоді час заводити в Церкві одну з найважливіших латинських форм, бо ефект з природи річчю буде саме противний. Одиноким пригожий час для введення целібату в нас був би лише тоді, колиб ми були під Росією, яка нас душила би, а весь наш загальний гравітував би в протилежному напрямі, і бажав би бодай у Церкві чим більш відмежитися й відрізнитися від Росіян.

5) Одначе, щоби повну правду сказати, психіка ХХ століття загалом непригожа для целібатової реформи. Важимось твердити, що латинська Церква, колиб у ній до нині було жонате духовенство так, як у нас, в нинішніх часах ніяким способом не могла би перевести в себе целібатову реформу і не думала би про се. Дисциплінарні середки, якими послуговувався Григорій VII, нині не мали би ні найменшої сили. Треба мати на тямці, що до введення офіційного целібату перли в Церкві два мотиви: аскетичний і дисциплінарний.

Аскетичний мотив „здав свій іспит“ уже на I. Соборі 325. р. Він не був достаточною й досить сильною рацією для введення офіційного целібату.

На всі віки остане се дуже характеристичне свідцтво:

Іспитувателем був I. вселенський Собор, референтом був правдивий аскет, тебаїдський Еп. Пафнутій. Вислід випав саме так, а не инакше, з тої простої причини, яку стверджує св. Письмо: „ліпше є женитися, як розпалю-

ватися". А ряди духовенства годі заповнити такими, котрі не „розпалювалися би“ — особливо в своїй молодості.

Целібат у латинській Церкві перефорсував дисциплінарний мотив. А в нинішніх часах навіть аскетичний мотив куди слабший, як був у давніх віках. Головна причина сього в тім, що давно відносилися люди до „природи“ з погордою, бо мали діточі поняття про „природу“; а ми нині відносимося до „природи“ з подивом. На першому Синоді, де рішено ввести обов'язковий целібат, в Ельвірі (в Іспанії) 305 — 309 рр. (присутніх було 19 єпископів), не лише зборонено висвячувати жонатих, але жонатим священикам приказано не мати полових зносин із своїми жінками. Нині таке зарядження було би нисенітницею.*) Ми нині освоїлися з тим поглядом, що в природі нема ніякого грішного акту, грішним може бути тільки відношення людської волі до світа і його річий. Тому нині обов'язковий целібат стратив свій урок. Поспішайте польську інтелігенцію в Галичині: що вона думає про целібат свого духовенства. Щонайменше почуєте: „to niema sensu“.

І от стоїмо перед дивним дивом: І. вселенський Собор, хоч тоді були без порівняння більш пригожі часи для введення офіційального целібату, відкинув внесення за введенням целібату. А нині, коли обставини для такої реформи загалом непригожі, а в нас просто катастрофальні, наші подвижники целібатової реформи вводять целібат — навіть з ризиком „вабанк“... Всякі „виспі рації“, а навіть відклики на Св. Духа і на особисті „об'явлення“ не поясняють їх кроку. Пояснює його тільки одно: вони наскрізь переняті „латинським духом“, і „за всяку ціну“ стремлять до його впровадження в нашої суспільності. Сей „дух“ се не є віра і не етика, тільки психічна диспозиція (як пр. „польський дух“ а „український дух“).

Жиємо в часах й на терені загальної психози. Большевики „за всяку ціну“ переводять свої атеїстично-пролетарські реформи, поляки „за всяку ціну“ стремлять до спольонізування „кресів“, хоч історія і весь світ кажуть, що се не доведе до доброго, але розбурхана психоза каже: „се одинока дорога“.

Видно, що приміри заразливі.

6) Холодно думаючому чоловікові ясно вже на підставі математичного обчислення, що целібатова реформа се дуже затяжна і небезпечна операція. Силою факту вона мусить тривати яких 40 літ.

Колиб що року з кожного нашого дух. семінара виходило 20 безженних священиків, то щоби по 40 літах,

*) Року 1628 польські богослови між нашим вирішили, що „латинський клір є святий, бо захоче безженність“. Нині, здається, не важилися би пустати такого рішення в світ.

безженне духовенство займало би місця теперішнього нашого жонатого духовенства ($20 \times 40 = 800$, а коли відчислити від того тих, що передчасно помруть, то остане якраз таке число священників, яке потрібне для кожної з наших дієцезій).

Отже щойно десь за 15 — 20 літ могла би бути в нас половина безженного духовенства, а щойно за яких 35 — 40 літ всі могли би бути безженні.

— Що тут отже може означати рік-два скорше, або пізніше?

Головно повинно би реформаторам розходитись про се, щоби не утруднявати собі реформи, щоби не робити ятриючихся ран. Супроти того випадало насамперед обсадити всі душпастирські місця новими єреями зі „старої школи“, а потім проголосити: що від „сього“ року на I рік богословії будуть прийняті тільки ті, котрі згодяться на целібат. В таких обставинах реформа була би далеко менш потрясаюча й не викликувала би стільки підозрінь та невдоволень.

А „проба“ для жонатих кандидатів на священників, введена у Львові, а практикована у Львові і в Перемишлі, саме погіршує перебіг целібатової реформи. Прецінь нема таких наївних, котрі повірили би, що в нас не заводиться ніякого целібату, тільки заведено „пробу“ для укін. богословів. Факти говорять самі про себе. Отся нещаслива „проба“ придумана либонь тільки на се, щоби була „ситом“, через котре можна би націдити якнайбільше целібсів і якнайскорше, та щоби постійно пригадувала жонатому духовенству, що воно, „задармо їсть церковний хліб“, бо не принесло для Церкви ніякої жертви з себе... Безжених висвячується вже перед укінченням богословських студій, так раз-два, що ніхто про се й не довідається, а свячення жонатих, коли й таке „на показ“ трафиться*), анонсується по цілм краю з просьбою о молитви, святиться їх цілими місяцями з ріжними перед-і поіспитами. От та ріжниця (а не що иншого) — се важне! Давнійше в нас бувало, що Єпископи якраз безжених кандидатів виставляли на пробу: — „іди, та ще надумайся“. І воно зовсім природне. Якщо вже треба сеї „проби“ з остраху перед „злими священниками“, якщо не вистарчає проба в дух. семінарі, то так само треба її для безжених кандидатів, бож целібат (навіть добровільний!) не є ніяким патентом на „добрих священників“. В останніх роках двох наших целібсів (Дідуник і Кіт) перейшли на протестантизм (Кіт), і поженилися. В краях, де панує офіційний целібат, такі апостазії є звичайною

*) Від літа 1923 р. до нині висвячено у Львові з жонатих, хоч у н.ч. богословів, а около 50.

річю, але в нас того ще не бувало. Що сталося по війні з чеським та хорватським католицьким духовенством, се для нашого загалу вже звісна річ. Для ілюстрації ще згадаємо, що в Італії до 1000 священиків з тих, котрі служили в війську підчас війни, по війні вже не хотіли задягати сутанни, але остали цивілями (так нас інформували про се наші священики, які пробували в Італії в полвні).

Безперечно, що „реліґованим“ укінч. богословам бано-ситься тяжку кривду, і тим не вальоризується їх, але деморалізується їх. На них не тяжить ніяке зобовязання що до целібату, вони переважно удержувалися своїм коштом підчас богослов. студій, сповнили всі приписані вимоги для кандидата на священика, а тепер збувається їх тим, що „Церков не є шпіхлір“ (для безженних — *to co inego!*), або просто висилається їх на „світські посади“ (бож треба нам реліґійної інтеліґенції), або кажеться їм чекати 2 3—5—7 літ, своєю працею удержувати жінку і майбутні діти, збо-пачувати своє богословське образування і набиратись церковного духа і т. ин., і „покличу до свячень, або й зовсім не покличу“ — самі такі ласки і проєкти, як для „мнєй-шпосці народових“. От як для проскрибованих!

Для загалу таке поступовання так представляється: вигубила нашу молодь війна, ломлять її нещасні політичні обставини по війні, а тепер ще й свої князі ломлять нашу молодь...

Можемо собі уявити, що діється в душах наших богословів: вони пригноблені й огірчені, і коли котрий з них, не знаючи, куди подітисся, годиться на целібат, так він „продається“, а не „посвячується“... А витворювання таких типів під нинішний час у нас дуже небезпечно, бо наші сусіди з ліва й права є ліпшими купцями на українські душі... Вони більше дають, а менше вимагають (а в о. Ільків)...

III. Наслідки.

Наслідки, які приносить зі собою целібатова реформа, вже винні такі сумні, що треба буде великого зусилля, зручності і навіть сприятливих обставин, щоб їх зліквідувати.

1) Авторитет Риму в нашій суспільности захитався, гравітація до нього ослабла. Загал підозріває, що „невидима рука“ через Рим натискає на наших Епископів, щоби вони за всяку ціну завели целібат, і „*inde ira*“. Але є ще й інші причини, які викликають холод і жаль до Риму в нашій суспільности.

Ясна річ, що Рим не може так нас захищати проти польських посягань, як хотів би (забрані бувші уніяцькі, а тепер православні церкви на Холмщині і Підляшшу, істо-

рія з луцьким Єпископом, юрисдикція над уніятами поза Галичиною і т. ін.). Одначе загал не розбирає: чи може чи не може Рим нас захищати, тільки відчуває сум і біль, а в наслідок того відчуження. Єпископи з певністю більше прислужилися би катол. Церкві і Апост. Престолови, колиб, заховуючи батьківську лучність з духовенством і вірними, етарались бути живим і теплим звеном між Римом і вірними. А тут Єпископи целібатовою реформою ще й самі ставляться проти цілого загалу своїх вірних, і ще дономагають рватися звязкам між народом і Римом.

Яке се далекосягле значіння має для будучности, не тяжко передбачити.

Властивим коренем церковної схизми був жаль, гнів, відчуження й ненависть — а догматичні ріжниці шойно як додаток шгудерно вищукаді. А такий корінь і в XX. століттю не принесе инакших плодів...

2) Що варта голова без тіла? Що варта тіло без голови? А в такім положенню ми в нині й маємо бути в такім положенню бодай ще через яких 25 літ (доки не буде значна більшість безженних). А що може бути за тих 25 літ? Се часи великі, змінні, рішаючі — на всякий випадок чекає нас велика борня на фронті. Алеж тому, на кому переводять операцію, місце в шпитали, а не на фронті! Ми вже нині „царство поділене в собі“ — і щож нас чекає инше, як не цілковитий упадок? — на радість сусідам... Єпископи і ціле наше духовенство слушно обурювалися на наших народних учителів, які на зїзді в Станиславові, коли наша хата довкола горіла, ухвалювали викинути науку релігії зі школи. А нинішнє форсовання целібату — чи не таке саме діло? В нас на подвірю вогонь і довкола нас вогонь, а подвизники целібату ще й у саму хату кидають вогонь... О нещасна вівісекційна, вічно партизанська доле України! Завсіди наша загибель приходила „з гори“!

Діється в нас саме так, як написане в скрижалах „na zniszczenie Rusi“: владик „trzeba inną sprawą zająć, by nie widzieli, co się dzieje“... Нині, коли Єпископи повинні би бути якнайтіснійше злучені з духовенством, бо тільки так можна би бодай вчаси відперти чужі наступи на нас, Єпископи, заняті „inną sprawą“, не тільки не бачуть „co się dzieje“, але своїм виступом самі підривають нашу відповідність, і ми своїми власними руками спихаємо себе до гробу. Єпископи, захоплені „ідеальними вартостями“, не бачуть реальних тяжких утрат. Всюди на світі знаходить послух засада „primum vivere, deinde philosophari“, тільки в нас навпаки.

3). Упадок авторитету наших Єпископів. Паде сей авторитет по перше тому, що Єпископи переводять целібатову реформу проти волі і переконання цілого

загалу вірних. А з того — відповідно до наших нинішніх обставин — повстають у народі різні підозріння, здогади, сплетні, які авторитет Єпископів руйнують одним словом. Ми, священики, що слідимо за тою справою, переконані, що такі підозріння і сплетні безосновні. Але, як уже згадано, просто нема змоги спинити ті підозріння і сплетні в народі. Стільки нещастя і стільки „зломаних великих запевнень“ судилось нам дожити від 1914 р., що наші люди вже не вірять нікому, тільки самі собі. В таких обставинах наймудрішою засадою є „не давати причини до соблазну“, бо се не „scandalum pharisaicum“, але щонайменше „scandalum pupillorum“.

Особливий жаль і біль нас проймає з того приводу, що паде авторитет Митрополита — чоловіка, який своєю 25 літною працею перестав уже бути сам своїм, але став загальним народним добром. Ніякі целібати не заступлять нам тої моральної будови, яку він собою представляв. Його тісна лучність з народом принесла би Церкві й народови без порівняння більше хісна, чим якінебудь потрясаючі реформи. А в будучности?.. Хто ж може дати гваранцію, що целібат буде дійсно кольосальним добром для нашої Церкви й народу, або хочби таку гваранцію, що цілий той целібат в будучности не провалиться з великою руїною для Церкви й народу?

По друге паде авторитет Єпископів тому, що вони, не маючи війська за собою, самі приневолені перебирати на себе ролю простих рядовиків. До нині не витворився у нас якийсь такий поважний круг подвижників целібатової реформи, який своїм могучим словом і приміром потягав би бодай якусь часть народу за собою. І не тільки се! В обороні целібатової реформи не виступив ще ані один сильніший ум, котрий домінував би над іншими, з котрим було би тяжше розправитися. І ось тому Єпископи були приневолені переконувати духовенство і суспільність словом і письмом. Алеж — король на шахівниці сильний тим, що його інші фігури боронять, а не своїми власними рухами... Загальне є переконання в нашій суспільности, що властивим автором брошури „Жонатий клир, а безженство клиру“ є сам Преосвящ. Хомишин *). А зміст сеї бро-

*) Щоби не наражатись на ежентуальні спростовання, наведемо бодай льогічні рації. Єп. Хомишин є властивим ініціатором целібатової реформи в нас. Отже всього целібатського, що виходило зі Ставиславова, він був першою і властивою причиною. Він створив „Тво безженних священиків“, він є його душею. А що брошурку „Жонатий клир“ видало „Тво безженних“, то значить: видав її Єпископ під фірмою Тва. Певна річ, що Єпископ її основно простудіював перед друком, і тому він відвічальний за кожне її слово. Впрочім анонімність автора і опущення церковної апробати в тих обставинах найнаразнійше свідчать про се.

шури чи загалом її „esprit“ не причинився до зросту авторитету Єпископа, але до упадку. Перший ліпший грамотний чоловік домінує своїм умом над умом автора сеї брошури. От хочби взяти за примір се місце: Автор кінчає свою брошуру словами: „Сподіюсь, що у многих уступить упередження і вороговання проти безжennого стану духовенства, що проясниться і розвіється та тяжка і душна атмосфера“ (стр. 23). Ось який чудовий пророк з того автора! Як він знає обставини, люди, життя!.. Чиста іронія! Ажте його брошура викликала саме противний ефект. „Промову“ єп. Коциловського вже явно по часописах натягають, виказуючи її слабку логічну сторону (гл. „Укр. Голос“ ч. 6. з с. р.: Др. Андрій Чайківський: Чого я навчився по прочитанні промови до питомців?). Дійсно, вона так виглядає, як колиб король на шахівниці хотів своїми рухами заступити рухи королеви, коника, вежі, бігуна — всіх нараз. Чи отже духовенство й нарід мають зі замкненими очима йти за Єпископами, коли самі Єпископи дають доказ, що вони не тільки що не є „віші“, але не визнаються в ситуації, і перший ліпший грамотний чоловік домінує над їх бігом думок і висновків, помічаючи тут і там „lapsus-и“?

А тепер повчаюча заввага: Ясне як сонце, що Єпископи станиславівський і перемиський не є такими сильними „духами“, котрих не могла би перехитрити „невидима рука“. І вповні реальними стають міркування „Діла“ (ч. 28 з с. р.): „Не тільки не виключене, але певне, що у вимогах Риму що до целібату є польська рука“. — Митрополит Шептицький що иншого. а) Він один має суб'єктивне право тип „безжennого священика“ ставити остільки вище від „жонатого священика“, щоби змагатися всіх „жонатих“ заступити „безжennими“. Він жеж у тому дусі вихований. б) Його положення, його відношення до Риму і до Польщі спеціальне: маємо таке враження, що він один дуже добре визнається в усіх закулісових тайнах целібатової реформи, і сказав у Римі: Конче хочете, щоби я пішов слідами за Єп. Хомишином? — Добре! Але ви возьмете на себе наслідки тої акції! Побачите!..

4) Нинішня целібатова реформа се знов один яскравий доказ на се, щоби критичніші люди бачили в унії тільки „болото“, з якого шойно треба щось зліпити, а не дозрілу, гідну релігійну форму. Підчас пановання Росії перші Єпископи (і монахи) знайшли „рішаючі рації“ на те, щоби „нечисту“ унію перетворити в „чисте“ православіє. А коли унія опинилася під сильним натиском „католицької“ держави, то Єпископи (і монахи) знов знайшли „рішаючі рації“, але в противному напрямі: щоби з уніятів зробити „правдивих“ католиків, і хочуть нас обдарувати целібатною латинською формою. Тим а) виставляється унія

свідомство убожества, і б) вбивається ідея унії раз на завжди (бо хтож мудрий пристане до чогось, що невикінчене, недорідне, непевне — з чого не знати ще що буде...). Розуміємо, що наші подвижники целібату схочуть так оправдуватися: форма целібату належить до „духа“ католицької Церкви, отже... Відповідаємо: або розсвіту оїсїес Смеречиньські має рацію, або не має *). Якщо має, то нехай Рим проголосить: що офіційальний целібат належить до „сущности“ католицької релігії (значить: до догм). Тоді знатимемо, що собі думати про той новий „католицизм“ о Смеречиньського — знатимемо, що ми ніколи не були „католиками“, не є ними і ніколи не будемо... (Однак тоді також отці І. Вселенського Собора ще не були католиками...).

Розуміється, що Рим щось такого ніколи не оголосить. З порівняння фактів виходить певне, що властиво не Рим натискає на наших Єпископів в справі целібату, але „невидима рука“ через впливові круги в Римі. Бо якщо не так, то чому Рим не натискає на уніятів в Румунії, на Підкарпатській Русі та в Югославії, щоби перевели в себе целібатну реформу? Значить, що целібатний похід іде на нас не з конечних потреб католицької Церкви, тільки з інших мотивів.

5) Доля нашої галицької унії заважить на уніятських церквах в Чехословаччині, в Югославії та в Румунії. Ми числом найбільші і до унії приступили найскорше. Згадані унії повстали за приміром і на взір нашої унії. Історія свідком, що якісь більш і тривкішні церковні унії удавались тільки в католицьких державах. Се психологічно зовсім зрозуміле (унії повстали то в наслідок натиску держави на православних, то в наслідок зближення православних до католиків). Але в православних державах уніятським церквам дуже трудно удержатися (то в наслідок натиску держави, то в наслідок співжиття з сильним православним елементом). Або в нас вдасться целібатна реформа, або не вдасться — та на всякий випадок вона буде злим приміром для уній у Чехословаччині, в Румунії і в Югославії. Бо якщо вдасться целібатна реформа, то на Підкарпатській Русі, в Румунії та в Югославії вороги унії будуть так агітувати: „Дивіться на Галичину! Чи не ясно вам, що унія се тільки місток до латинізації? Там завели целібат проти виразних заповнень папів, проти волі і переконання цілої суспільности — і в вас заведуть...“ А що там суспільність так само противна целібатові, як і в нас, а до того ще унія там під політичним оглядом просто поважна (як у нас перехід на латинство), то шанси дисунії страшенно зростуть. Не дивно отже, що нам на днях переказала одна з наших Капітул

*) Гл. „Нива“ з 1924. р. ч. 9.

на Підкарпат. Руси: „Борітесь проти целібату, бо тим разом нас бороните!“

Але вже те, що в тій уніятській Церкві, яка опинилася під Польщею, форсується целібат в супереч правам нашої Церкви і проти волі цілого загалу духовенства, в злим приміром для уніятських Церков поза Галичиною.

Чи наші Єпископи дійсно все якнайгочніше обдумали — чи вони готові взяти на себе всі наслідки целібатної — не реформи, але „війни“?

б) Зі Сходу тисне наш нарід страшний примір (і сила) большевицького розперезаного атеїзму, війна багато одиниць здеморалізувала. Америка обдарувала нас ріжними сектарськими пропагандами — чи отже в таких обставинах целібатна війна може нам привести щось доброго? На поставлене питання не будемо самі відповідати, нехай Єпископам відповість Єпископ: Один з польських галицьких Єпископів в розмові з одним нашим священиком так до речі говорив: „Na miły Bóg! Що ваші Єпископи задумали? Целібатна реформа коли весь ваш загал їй противний?! Знаєте, що з того буде? Я не боюся православія — нині не його час! Але секти і атеїзм вас зідять! Вас і нас! Бо ваша релігійно-церковна боротьба викличе анальоґічну боротьбу і в нас. В нас американські секти і „wolny kościół“ пагодоу... І не треба буде авіаших Єпископів, ані мене, ані наших...“ Сей Єпископ мав либонь всі дані на „повногу св. Духа“, а прецінь... Користи з тої целібатної боротьби певно погягне *tertius gaudens*: політичні користи — Поляки, а церковно-релігійні — секти, атеїзм і хто знає: хто — тільки не католицька Церква і не наш нарід.

Здаємо собі однак справу, що такою чорною прогнозою не переконаємо наших подвижників целібатної реформи про шкідливість їх діла — вони приготовані „на найгірше“. Один з фанатичних оборонців целібатової реформи (ЧСВВ), який знаходився в близьких зносинах з Єпископом Кочило-ським, говорив до редактора „Ниви“ таке: „Ми приготовані на се (задня целібатної реформи), що $\frac{2}{3}$ відпаде від Церкви — але не уступимо! Єпископи не уступлять!“ (Значить, що ся думка була вже вентильована в відповідних кругах, бо о. автор казав „ми“, а не „я“.) А дальше сей Отець снував такі прогнози „Ми ще й потім будемо числом найбільші між унятами инших народностей. А за сто літ (розумій подумате: коли будемо мати „правдиве“ католицьке духовенство, коли будемо „правдивими“ католиками) притягнемо цілу Україну до себе...“ Кров стинається в жилах в голові морочиться. Що ж се иншого, як не „большевицький шал“? Левін так само призначив, $\frac{2}{3}$ людності Росії на зариблє а аж потім мав здійснитися „комуністичний рай“. Однак Левінові лекше можна се дару-

вати, бо він мав тільки вимріяний свій ідеал, а наші гіперкатолики, заражені большевицьким шалом, мають уже готові конкретні взірці латинського безжennого духовенства, отже не повинні би так люто маячити.

Большевиків винесла на верх революція. А в нас целібатна революція, якщо вона не припиниться, так само винесе на верх подібні елементи: Керенський і Львов упадуть, а придуть Ленін і Троцький — такі, що на людей так будуть глядіти, як на гудзики від реверенди: відорвати $\frac{1}{3}$, пришити — „нічево“, тільки щоби мій фантом трохи погуляв по світі... Ось яке „скріплення“ приносить нашій церкві целібатна реформа!

7) Раз заняте воєнне чи революційне становище веде до всіх консеквенцій аж до кінця: або до виграної, або до програної. Люди стають оруддям у „руках“ революційних консеквенцій. Станиславівський взір поступовання з жонатим духовенством — силою революційних консеквенцій — мусить бути — отже й буде наслідований в обох інших наших Епархіях. Можливо, що поки життя Митрополита Андрея, той взір у львівській Епархії буде злагіднений, бо Митрополит Андрей чоловік висококультурний і доброго серця. Але в протязі 40 літ, а ще як Поляки будуть нам добирати „відповідних“ Єпископів, целібатна революція силою своїх консеквенцій доводитиме до щораз менш заavidного положення жонатого духовенства.

Тип жонатого священика призначений на вимертя, отже всі заходи будуть уживані, щоби він чим скорше став безсильний і мертвий. Зачнутья ломання, упокорювання, заборони, пересування, усування — словом: перебудова. Це лебси на верх, жонаті на долину (à la Станиславів). Ми знаємо, як се в практиці виглядає, — атже ми пережили й ще переживаємо перебудову австрійської Галичини на „Всходню Малопольску“. Якщо вже прийшло би до того, що жонаті становили би тільки $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ часть духовенства, то їх без пардону усунено би з посад, — щоби не були „соблазном“ для безжennих. Якщо Григорій VII. міг розлучати вінчані жінки від їх мужів священиків, якщо нині жонатим кандидатом на священиків кажутсяся переходити таке тяжке „чистилище“, якщо фанатичні подвижники целібатової реформи вже нині резигнують з $\frac{2}{3}$ вірних нашої Церкви, то усунення з посад „рештки“ жонатого духовенства буде собі московське „нічево“ між останніми консеквенціями целібатної революції.

Вправді, ми не віримо в те, щоби целібатна реформа добігла колись до свого заміреного кінця. Прецінь у тих 20 — 25 літах, доки не буде більшости целібсів, колись щось ставеться (хочби в якій політичній констеляції), приїде час для можности виладування суспільної енергії і ці-

лий той нещасний целібат провалиться. Одначе до того часу жонате духовенство буде переходити хрестну дорогу. Не лише таку, як дотепер у станиславівській єпархії, але куди тяжшу. В станисл. єпархії реакція проти целібатної реформи була майже віяка, отже й пресія згори була дотепер слабша. А тепер, коли ціла суспільність і духовенство зворушилися, також і пресія згори стане сильніша і безоглядніша. Така воєнна консеквенція.

Жонате духовенство буде проскрибоване Єпископами, а целібси будуть проскрибовані суспільністю. Значить: кругом „неправда і неволя“.. Бож ясне, що в суспільности, яка бореться проти целібату, втвориться нехоть і просто ворожнеча супроти целібсів — особливо проти тих з „нової школи“. Що більше! З одної і другої сторони, як консеквентний самооборонний середник, розвинеться терор — і обставини будуть не до видержання. Наше, духовенство, як жонате, так безженне мусить собі вже заздалегідь уявити: що його чекає в найближшій будучности...*)

Не перечимо, що помимо всіх наших доказів і висновків можуть у нас найтися люди, котрі у душі, в своїх мріях будуть „за целібатом“ (сеж особиста віра, а таку віру трудно збивати). Однак якщо вони тверезо дивляться на ситуацію і якщо щиро бажають добра нашої Церкві і народови, то разом з нами скажуть реформаторам: Дайте спокій, бо копаєте гріб для Церкви й народу!

По всьому ще нас переслідує думка: Хто властиво й для чого форсує в нас целібатову реформу саме в нинішніх часах? — Якщо се дійсно робить „невидима рука“, то все йде, як „у годиннику“: саме тепер прийшов для неї найкрасший час, і вона спішиться, щоби його використати. Целібат для неї не є ціллю, тільки середником... Вона, та „невидима рука“, не така немудра, щоби вірила, що в нас целібатова реформа дійсно буде переведена („невидима рука“ дуже добре здає собі справу з тих 40 літ і з перипетій, які в них зайдуть). І тому спішиться.. Їй не треба целібату в нас, їй треба нашого розбиття! А форсованням целібату вона надіється се зробити в 2—3—4 роках.. Вистарчить!

Хочемо бути ширі „до дна“. Приходить нам тут ще одна концепція на думку. Можливо, що Митрополит Шептицький прийшов до переконання: що наша унія в обставинах, у яких ми опинилися по розпаді Австрії, і в яких можемо в будучности опинитися, стоїть на хитких підвалинах. Можливо, що він переконався, що з православними

*) Поживавки целібатної реформи певно скажуть, що ми „переморщуємо“. Однак вони не виказались ні наймевшим даром прогнози що до будучности.

найбільше нас вяже „жонатє духовенство“ (воно в дійсности так і є), а найбільш значучою практичною характеристикою римокатолицької Церкви є її „безженне духовенство“ (зусіх християнських конфесій і обрядів тільки одні римокатолики мають принципіально „безженне духовенство“). Отже чим більше буде в нас поширена і вполочена засада „безженого духовенства“, тим більше буде наша унія заасекурована на будучність...

Хочби отже тільки одна третя остала при унії (в наслідок целібатної реформи) то її се буде здобуток. А потім, у будучности десь за 100—200 літ, та одна $\frac{1}{3}$ часть, вже „твердокатолицька“, може притягне до себе всю решту України *)..

Отся концепція також добре зясовує все, що в нас тепер діється: поспіх і упертість при форсованню целібатної реформи. Безперечно, що ця концепція, якщо вона відповідає дійсности, є ще наймудріша і вповні чесна. А всеж таки ні вона не може оправдати форсування целібатної реформи в теперішніх часах. По перше тому, що загал переконаний, що целібат накидує нам „невидима рука“, і головню для того в нашій суспільности така ненависть до тої реформи. По друге: для поплатности сеї концепції мусіла би засада „безженого духовенства“ вкорнітися в нашій суспільности, а вона в наслідок боротьби проти целібату, тепер якраз стає зненавидженою. Отже тим ще більше захитуються підвалини унії. По третє: за багато та концепція ризикує, а замало обіцює. Не вільно ж пхати міліонів душ у дисунію (в домашню релігійну війну, в руїну...) тільки на підставі субтельних гіпотез... Наконєць: домашній релігійний мир і розвій — се найкрасше запевнення будучности для унії. Підчас Австрії, навіть підчас війни, почували ми в собі експанзивну силу, а нині навіть найбільш фанатичні уніяти говорять, що нашій уніятській Церкві загрожує утрата $\frac{2}{3}$ частин. Чи треба яскравіших доказів на се: в чім сила унії, а в чім її слабкість?

IV. Який наш обов'язок?

Найсильнішим практичним мотивом для наших реформаторів — се примір станиславівської єпархії, де целібат заведено вже 1920 р. і ніщо не сталося... На сій підставі Апост. візитатор о. Дженоккі (про се певно знаємо) посмів „радити“ Митрополитови Шпигицькому: щоб він пішов за приміром станиславівського Єпископа. На станиславівський примір відкликуються інші наші Єпископи: „А ось у станиславівській єпархії заведено целібат, і ніщо не сталося!“

*) Зазначуємо, що се тільки наш здогад, бо Митрополит, оскільки він звісно, нікому з тим не звірявся.

Станиславівський примір — се найбільший недогляд і промах нашої суспільности в тій справі, яка нас тепер мучить. Правда, були пригожі обставини для введення целібату в станиславівській єпархії, а непригожі для енергічнійшого протесту суспільности. Ми їх тільки вичислимо: Єпископ Хомишин своєю вдачею переводячи свій плян крок за кроком через 16 літ, роздробив духовенство і залякав його. Суспільна думка в 1920 — 21 рр. була занята важнійшою справою, бо тоді важилась доля Галичини. Суспільність надіялась, що целібатна реформа Єп. Хомишина скрахає так само, як йогож календарська реформа, — бо або Митрополит постарається про се, або Рим, коли його поінформується, як слід. Павувала в суспільности надія, що інцидент дасться зліквідувати, коли розумними аргументами викажеться його шкідливість. В тій цілі вислано 1922 р. до Апост. Престола меморіал з 800 підписами священників. Отсе перше средство завело. Апост. візитатор о. Дженоккі заявив прилюдно, що тішиться, що в нас целібат поступає. А висланникам Т-ва Ап. Павла заявив: „Якжеж може Апост. Престол зборонити вводити Єпископови те, що є ліпше (т. є. целібат, який *reg nefas* уважають за „єванг. раду“)“. Коли Ексцел. Митрополит повернув домів (1923 р.), і також став заводити целібат, вислано до нього людей (в приватнім характері), щоби йому з нашого боку представити річ. Також не допомгло. В літі 1924 р. Тво Ап. Павла на своїх Загальних Зборах запротестувало проти ввдження целібатної реформи. Стали вже відзиватися світські люди по часописах, запротестували „поповичі“. Запротестували декани львівської й перемиської єпархії. І все те не допомгло. Стало ясно, що целібатна реформа іде на нас „цілою силою парі“. Суспільність затрівожилася, і стала скликувати віча в тій справі, закладати гострі протести і виявлювати погрози проти подвижників целібатної реформи... Ось такий нинішній стан целібатної революції.

А що ж буде далше? Звертаємо сей запит передовсім до духовенства. Нехай кождий уважно передумає те, що ми тут написали, і нехай сам собі по совісти дасть відповідь. Для нас та річ так представляється:

Коли ваші Єпископи не бачуть руїни, яку нам приносить целібатна революція, то передовсім на духовенство паде відвічальність за долю унії, Церкви, народу і за свою власну долю. Перед нами дві евентуальности: або духовенство гідно сповнить свій обовязок або для опортунізму буде усуватися від тимчасових прикrostий — „моя хата з краю“. В тім другім випадку майбутній перебіг целібатної революції ясний уже на перший погляд: Покищо Єпископи переведуть целібат, але ваш церковний організм буде нагло розкладатися, гнити, западатися, й приїде час коли зовсім запатеться. Світ-

ська частина нашої суспільності на всякий випадок не уступить у своїй боротьбі проти цelibату. Якщо отже духовенство усунеться, то в суспільності витвориться ненависть також до духовенства, а через те також до унії, а може й до релігії загалом (атже большевізуючі елементи не будуть дармувати в тій метушні). Без належного провodu, без впливу зі сторони духовенства, світські елементи пориватимуться до ріжних ексцесів, бо провід даватимуть одиниці з очайдушним розмахом. І знайдеться наше духовенство в опресії з двох боків — з гори і з долу...

Доля нещасної російської інтелігенції, котра з баранячим спокоєм приглядалася большевицькій революції, повинна бути для нашого духовенства страшне мemento. Нема для нас вибору — одинокий наш ратунок: стати всі, як один, сейчас, мужно і гідно, і відперти небезпеку, яка йде на нашу Церкву, на наш нарід, а в народі передовсім на нас. Колиб ми так не зробили, то дали би рішучий доказ, що ми нічого більше й не варта, як щоби нас змести з лиця землі.

Треба собі здати справу з того, що тільки духовенство зможе без більших потрясень і нещастя перемогти напір з гори і спам'ятувати світські елементи, щоби не допускалися ексцесів шкідливих для Церкви й народу.

Вистарчать для нас легальні середники. Миж стоїмо на легальному становищі, і боронимо відвічного звичаю і права нашої Церкви, запорученого нам двома вселенськими Соборами (в Нікеї і в Флоренції), многими Папами і кількома провінцій. синодами. А порушення сього права — се, як ми переконалися, в пинішніх обставинах гріб для нашої Церкви і нещастя для народу. Ось се два наші аргументи, яких ніхто не оспорить. Ми певні того, що Апост. Престол, коли тільки довідається: як дійсно справа стоїть, сейчас зліквідує ту болючу й грізну для нас „реформу“. Бож треба знати, що нині, коли римські круги інформують про нас і настроюють до нас наші сусіди, які в недосяжні в „вивертанню справи до гори коренем“, дійсна правда не так легко доходить до Апост. Престола. Засадою Апост. Престола є „non ut omnes latini, sed catholici fiant“. А його інтенцією певно є: щоби ні одна душа не відпала від Церкви. Чи отже згодиться Апост. Престол на се, щоби цelibатною реформою (без якої наша Церква 1000 літ існує й славиться найбільшою побожністю народу) розбивати цілу нашу Церкву, а правдоподібно й всі уніятські Церкви? — Ніколи!

Прийшов час „проби“ не тільки для наших жонатих кандидатів дух. стану, але також для цілого нашого духовенства: прийшов час, щоби ми постояли за тим, що дійсно добре (в нашій народі) для Апост. Престола, для унії загалом.

лом, для нашої Церкви й народу, а щоби мужно виступили проти того, що тільки ілюзорично добре, а відійсности найгірше.

Ми певні, що наше духовенство сповнить свій невідкличний обов'язок.

* * *

Рішення Виділу Тва Св. Ап. Павла.

Виділ Тва Св. Ап. Павла, побільшений ad hoc завізаваними делегатами Кружків і членами з провінції, заступаючи на підставі свого статута в рівній мірі і по справедливості животні справи так жонатого, як і безженного нашого духовенства, на своїм засіданню дня 4. II. с. р., маючи ту певність, що весь загал членів Тва Св. Павла згідний зі становищем Виділу, повзяв таке рішення:

Цelibатна реформа доводить її подвизників до висловів і чинів, які діймаючи кривдять жонате наше духовенство і стають грізними в своїх наслідках. По обидах і пониженнях, які виходили зі Станиславова, діждалося наше жонате духовенство нового пониження вже безпосередно з уст Преосвящ. Йосафата Коциловського, що — мовляв — „добрим священником є лише безжениий“ (гл. „Український Голос“ ч. 4. з с. р. „Промова“). Наші просьби, протести й подрібне вияснення справи в нашому органі, в „Ниві“ в 1924 р., не знайшли прихильного уха в іміючих владі. Супроти цього Виділ Тва, замість щоби закласти зайві протести, відноситься до духовенства, і закликає всіх, жонатих і безжених, котрі згідні зі становищем, яке наше Тво займало на Загальних Зборах м. р., щоби громадно вступили в члени Тва, памятаючи про се, що тільки сильною єдністю буде можна без великих потрясень відперти наступ, які йдуть, і які в будучности можуть іти на нашу уніятську Церкву і її духовенство — так жонате, як і безженне. Конечно є для справи, щоби кождий член без виїмку (давний чи новий) власноручно підписав заяву, яку прилучаємо до цього числа „Ниви“, випечатану на окремій картці, і щоби нам сю картку сейчас прислав. (На одній картці може підписатися й більше членів).

Виділ Тва Св. Ап. Павла.

ПРОМОВА

Візитатора Д-ра І. Копача до Їх Експ. Митрополита
Андрея графа Шептицького в імені українського
шкільництва.

Ваша Експеленція!

Пришла мені велика й незвичайна честь, висловити
Вам отсе належну гомагію іменем усіх наших — і держав-

них і приватних — шкільних установ з нагоди двадцять-п'ятилітнього ювілею Вашого Душпастирського Преосвященства.

Я радо прийняв на себе той так дуже почесний і важкий для мене обов'язок. Але боюся дуже, чи встигну я як слід сповнити і в очах моїх мандантів і в очах Вашої Ексцеленції. І тому прошу дуже Вашу Ексцеленцію, отсей мій немічний виступ прийняти тільки з ласкавою вибачливістю по словам старого римського поета: *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas*.

Бо впрочім доброї волі мені не бракує — тим більше, що я й сам особисто вповні відчуваю велику вагу нинішньої нашої отсе святочної хвилі. Ми ж знаємо: „Душпастир“ — велике слово, без усякого сумніву далеко більше, як то собі думає багато тих, що його вимовляють, а може навіть і деякі з тих, що його почесну відзнаку самі на собі носять. А щож доперва, „Душпастир душпастирів“, представитель найстаршої і найтривкішої доси інституції людства — таж уже в самих початках її сказано було про неї важке пророче слово: „и врата адова не одолѣють ей“ — інституції, що вяже в собі і з собою „і живих і мертвих і ненароджених“, питаю: котра друга інституція на світі може під тим оглядом рівнятися з нею? — „*χρηστὸν ὄμιλιν*“, об'єднання праведних“, впевняли і величали себе взаємно колись її вірні члени. — „*Civitas Dei*“, сказав про неї вже перед півторатисячкою літ один із найбільших умів людства... Якийже се тягар — двигати керму тої інституції хочби й „во вторых“! А прецінь Ви, Ексцеленція, двигаете той тягар вже цілого чверть століття — і двигаете, як усі се бачимо і знаємо, в спосіб у всякім разі рідкий і незвичайний!

Бож прецінь навіть така установа як Христова Церква живе тут на землі не самими теоретичними догмами і канонами, тільки передусім живими людьми. А живі люди — звівсно, вже навіть найпервіснійше оште „об'єднання праведних“ було радше ідеалом і надією на будуче як реальною туземною сучасною дійсністю. І тому то й нині ще неодноразово бачить тільки мітру і мантию і ліпоту і славу, іноді так же може ще й палату та ерекціональні латифундії, але навіть і не догадується тягару проблеми, як погодити авторитет, а іноді й необхідний організаційний примус із природною і конечною свободою кожної поодинокі живої людської душі зокрема; або хочби тягару проблеми, яку ставляє кожному Душпастиреви, а тим більше кожному Керманічеви Церкви давно вже висловлена добра рада: *ne miscetur sacra profanis*! І т. д. і т. д. — Чи маю тут і тепер усі ті вічно свіжі і вічно тяжкі проблеми людського життя вичисляти й обговорювати? Чи маю може ще й писати про те, чи і як удавалося Вашій Ексцеленції ті проблеми роз-

в'язувати за час Вашого Владичого Душпастирства? Ні, я не зроблю тут ані одного ані другого. Бо по-перше: проблеми людського життя — то море і їх нам узагалі, особливо легкокрилими словами, ніколи не вичерпати. А щодо другого, то — поминаючи те, що по справедливості питати другого чоловіка про його спосіб розв'язок життєвих проблем мавби право тільки той, хто й сам у безсонних ночах вераз у поті чола мучився над такими справами — я спитавби кожного цікавого тільки так: „Чи бувби ти, волів, брате, щоби оні складні проблеми нашого народного життя за останніх 25 літ був розв'язував і рішав хтось другий ізпоміж нас живих?.. Таж є і такі проблеми людського життя, про які натякає старинний поет слорами: „*Incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdim*“. І без найменшого сумніву дуже важка соціологічна правда — перший раз помічена і висловлена Аристотелем — замикається у зв'исних словах Горація: „*Virtus est medium vitiorum*“..."

Та хтож може бути спосібніший і зручніший до вгадання і вибання тої — по словам Аристотеля — середної дороги для других, як не той, хто і сам про самого себе колись ще в часі молодечого свого розгару добровільно і власновільно покинув предківську пишноту палат і принаду вигідного приватного життя на те, щоби служити убогим, сліпим і приниженим мов правдивий *servus servorum*? Тож в ім'я Боже світіть нам, Експеленціє, і далше, ще многі, многі літа! А на знак Вашої батьківської житчливості для нас і для нашої молодіжи звольте ласкаво, просимо дуже, уділити нам Вашого Архієрейського благословення!

П. СИВИЙ.

Антирелігійна література на Україні.

(Докінчення)

В. Блакитний. Українська автокефальна церква та її попередники. Харків, 1922, 24 ст. Друковано 10000 пр. Вся українська церква названа тут буржуазно-куркулячою, а про нашу інтелігенцію читаємо: „Вся буржуазна й куркуляча українська інтелігенція пнеться до церкви“.

Бляхин П. Як попи дурять людей, Х. 1923 р. 88 ст.; переклад з рос.; на обгортці — піп з кадилом. Ось заголовки розділів цієї книжки: I. Нащо царям та буржуям бог. II. За скільки срібників попи з монахами продали народ. IV. З чого роблять моці. V. Як католицькі попи продавали Христа.

божу матір — та святих угодників. VI. Як людина утворила бога. VII. Що таке „Трійця“.

Лафарг. Переказ про Адама та Еву; за П. Лафаргом; X. 1923 р. 27 ст.

Лукин. Церква й держава; 5 видання; переклад з рос.; X. 1923 р. 93 ст. і друковано 5000 прим.

Манджос Б. Великодня казка, X. 1924 р. 31 ст.; проти святкування Великодня; на обгортці — звичайний малюнок Христа. Автор цієї книжки — киянин, напочатку деникинський старшина, бився проти українців; потім кинув Деникіна, пристав до Українців і працював проти большевиків; тепер вірний слуга большевицький.

Панченко М. Що говорив і писав Ленін про релігію або віру; X. 1924 р. 11 ст.

Рождин Валентин. Як люде створили бога. X. 1923 р. 44 ст.; переклад з рос.; друковано 10000 прим. На окладці — Божа мати з Сином.

Рождин В. Походження християнства, X. 1923 р. 68 ст. Заголовок XXIII розділу: християнство — релігія пануючого класу.

Розенов Е. Проти попів, кн. II. X. 1924 р. 131 ст. Зміст: 1. Князі убоства; 2. Про святих, ченців і чернців; 3. Біле духовництво, безшлюб'я і таємна сповідь і т. п. На обгортці — піп з хрестом. Книжка повна антирелігійних знімків.

Степанов І. Гадки про релігію. Переклад з рос.; X. 1923 р. 42 ст. Автор розбивав саму потребу релігії.

Степанов І. Про правдиву та неправдиву віру, про справжніх та не справжніх богів: X. 16 ст.

Степанів І. Про душу, загробне життя, про Бога та безсмертя. З історії сучасних релігійних вірувань X. 1923 р. 45 ст.; переклад з рос.

Степанів І. Про святе причастя. X. 1923 р. 22 ст.; переклад з рос. Кінець: „Не треба ніякої релігії, ніякої віри“.

Степанів І. Нарис розвитку релігійних вірувань. Підсобна книжка для партійних та радянських шкіл. X. 1924 р. 61 ст. Переклад.

Степанів І. Побожні думки; X. 1924 р. 84 ст. Зміст: I. Життя святих. II. Як уникати пекла та потрапити в рай. III. Про пекло, рай та їхніх жителів. IV. Про дияволів, та диявольські спокуси. V. „Отець Сергій“ Толстого. VI. Через що переводяться святі і відьми, боги та дияволи.

Струмилин С. Бог і воля. X. 1924 р. 116 ст.; переклад з рос. Зміст: З минулого Змагання віруючих. Проповідь невірі (ні чортів, ні богів!). Родовід біблійного бога. Який був бог. Жерці й однобожество. Посмертне на

тому світі воздаяння. Нащо вигадано Бога. Євангельська мораль.

Прсф. Сухоплюєв Ів. Відокремлення школи від церкви. Х. 1923 р. 40 ст.; видання „Книгоспілки“. Висновок, ст. 37: „Замість віри в неіснуючого Бога пролетаріят ставить науковий світогляд; тільки світ науки запалить пролетаріят на першу класову боротьбу з буржуазією всього світу“.

Тем С. Як наука нищить віру в бога. Х. 1924 р. 60 ст.; з рос. переклав В. Дністренко. Зміст: 1. Що знаходимо в так зв. святих книгах, коли починаємо міркувати 4. Як попи намагалися знищити ненависну їм науку 5 Як земля та каміння говорять що нема Бога. 9 Звідки взявся бог. 10. Як повстали казки, що про них розповідає біблія. 12. Через віру в бога люди стають рабами.

Ярославський Е. Як народжуються, живуть і помирають боги й богині; Москва, 1923 р.

Ярославський Е. Біблія для вірних і невірних. Частина I. Творення світу. Х. 1924 р. 131 ст.

Ось вам зміст тих двадцятка книжок, що випадково попались мені під руки. Звичайно, це лише частинка тієї великої літератури, якою тепер совітська влада густо засипає село та місто.

Чи впливає ця література на населення? Всі дані говорять за те, що впливає і то в великій мірі. Не забудьмо про той ґрунт, на якому сіють цю літературу і який так старанно готували. Не забуваймо й того, що нова школа дала вже декільки випусків розагитованого молодого покоління. Кожен солдат, вертаючись з війська додому, приносить те, чого його вчили, а в червоній армії проповідь атеїзму на кожному ж кроці...

Матеріали.

Подібно поступає світська влада не тільки при обсаді парохій, отже посад сталих, але також при обсаді хвилевих посад завідателів як се було пр.

21) з о. Петром Кабляком, котрий зістав іменованим своїм Ординарієм завідателем парохії в Галичу, деканату Галицького. Воведства Станиславівського, Архієпархії Львівської. Повідомлене про се Воведство спротивилося сьому зарядженню Ординаріату „з огляду на невідповідне поведення того отця під зглядом горожанським. Іменно згаданий отець Петро Кабляк є діятелем антидержавної радикальної (sic!!) партії і не послухний приказам правительственной власті!“

22) Так само спротивилося Станиславівське Воввідство іменованню **о. Андрія Мельника** завітателем парохії Бабинці долішні, деканату Рогатинського.

* * *

Навіть мішається світська влада також до таких справ, як іменування деканів, отже до справ, що належать виключно до компетенції церковних властей.

23) **о. Григорій Дякон**, парох в Кропивнику, зістав своїм Ординаріатом іменований деканом Калуського деканату, у Воввідстві Станиславівським, в Архієпархії Львівській. Воввідство покликуючися на закон з 7. V. 1874, § 2., спротивилося сьому іменуванню, а то тому, „що поведення його під оглядом горожанським не є без догани. Іменно **о. Дякон** мимо наказу влади не веде книг метрикальних в язиці латинським, лиш в язиці руським (с. є українським) і в такий язиці виставляє витяги метрикальні. Надто мимо правосильного покарання його за переступство (sic!)... триває далше **о. Дякон** в упорі проти того зарядження державної влади, виключно (sic!) покликаної до видавання заряджень в справах метрикальних, як справах чисто державної натури, супроти чого староство в Калуші потягне поновно **о. Дякона** до карної відвічальности... Заразом запримічую, що в разі дальшого такого опірного становиска **о. Дякона**, буду змушений зажадати усунення його по думці §. 8. покликаної висше устами в заніманню уряду гр. кат. пароха в Кропивнику...” (3. III. 1924, ч. 1313).

24) Подібно спротивилося Станиславівське Воввідство іменуванню деканом деканату Стріліського **о. Миколи Стисловського**, пароха в Девятниках, якого в 1924 р. також усунено з парохії, т. є. відобрано йому ерекціон. ґрунт.

* * *

Проти кожного надужиття світської влади вносила львівська гр. кат. Митрополіча Консистерія, зглядно Ординаріят, спротиви до дотичного Воввідства зглядно Міністерства в Варшаві.

1) І так пр. в справі **о. М. Гаянта** (III, 2) писав Ординаріят у відклику до Міністерства: „...проти усунення (**о. Гаянта**) Ординаріят рішучо протестує, бо парох може бути усунений по переведенню канонічного процесу. Воввідство не навело ніяких провин, котрі надавалися би до зарядження процесу канонічного...” Далше підносить рекурсе, що в р. 1919 Польща не мала ще суверенности над Східною Галичиною. Заміти піднесені проти **о. Гаянта** є нестійні; сотки священників, а між ними й **о. Гаянт** були увязнені, а суд всіх увільнив. „Обава Воввідства, що далше позіставання **о. Гаянта** на парохії в Корчині може бути небезпечним для порядку публичного, що най-

менше не лицює так поважному урядови, яким є Воввідство Станиславівське

2) В справі **о. Маріяна Кузьмака** (.) писав Ординаріат до Станиславівського Воввідства: „Заміти проти о. М. Кузьмака не зістали справджені і вони основуються звичайно на дописах людей не квяче віродостойних...“ Сотки священників були увязнені а відтак звільнені, бо не знайдено що до них ніякої вини. О. Кузьмак не був навіть переслуханий і не дано йому нагоди опрокинути закинені йому провини..

В відклику знов до Міністерства пише Ординаріат у тій самій справі: „Проти такого поступовання засуджуючого чоловіка без суду й права на голодову смерть, усуваючи його від заниманої ним посади, Митрополичий Ординаріат рішучо протестує, а то із слідуючих причин: Воввідство Станиславівське покликається на § 8. закону з 7. V 1874 р., де сказано, що заряд віроісповідний може домагатися усунення посідателя церковного уряду або церковної посади, коли утратить громадянство австрійське, або коли зістане узнаний винним злочинів або також карі достойних учинків... О. Кузьмак не зістав узнаний винним ніяких злочинів і його поведіння є під кожним оглядом примірне, і Воввідство не навело ані одного конкретного факту, котрий мігби бути підставою до виточення канонічного процесу, без котрого ніякий парох не може бути усунений зі своєї посади. Справедливість і законодавство всіх культурних народів вимагає що ніхто не може бути караний без доказання вини, а о. Кузьмакови навіть не сказано в чім він провинився і не дати йому нагоди до оправдання й оборони. Голословне виречення, що позіставлення його на духовній посаді грозить публичному порядку, не може становити правової підстави до домагання усунення, і полягає або на ложнім доносі або на безпідставнім посудженню; бо колиби то посудження мало яку розумну підставу, то Воввідство напевно не укривало би її...“ Се є обмеження духовної влади.

3) В справі **о. Володимира Федусевича** (. . .) підносить Ординаріат у відклику до Воввідства (23. I. 1924. ч. 238, що гр. католицьких священників в католицькій державі без й суду, карається на підставі неоснованих на ніяким конкретнім факті доносів. „Муситья прийти до переконання (заявляє дальше Ординаріат), що декотрі правительственні органи чи то посередно чи безпосередно поставили собі за ціль гр. католиків від Церкви відтягнути, або гр. кат. Церку й духовну власть позбавити незалежності від влади світської і зділати її орудям своєї політики...“

У відклику знов до Міністерства (23. I. 1924 р. ч. 234)

каже Ординаріат, що по приписам закону, щоби усунути парохів з його посади, треба йому виточити канонічний процес, а до виточення процесу мусять бути подані конкретні факти; таких однак фактів Воввідство проти о. Федусевича не наводить.

4) В справі **о. Володимира Микитки** (IV, 3) пише Ординаріат в відклику до Міністерства: „...Стверджено, що Воввідство Станиславівське видумує різні способи, щоби обсадження парохій якнайдовше перетягати, що є з великою духовною шкодою для вірних і не трактує справ урядових

5) В справі **о. Льва Залужного** (IV, 4) пише Ординаріат у відклику до Міністерства: „...Таке поступовання державних властей і Митрополичий Ординаріат уважав се нічим іншим, як лише...

6) В справі **о. Петра Клебана** (IV, 5) пише Ординаріат у відклику до Міністерства: § 6. закону з 7. V. 1874 р. постановляє, що власть краєва має право подати епископови заміти проти інституції презентованого з наведенням поведів. А між тим Воввідство Тернопільське того рода поведів в своїм рішенню з д. 22. VI. 1923 р. не подає, а наводить тільки голословно, що згаданий священник „виступав вороже проти польської держави“. В чім однак лежить те вороже виступлення того священника і як воно об'являється, цього не подано. Вороже виступлення проти державної влади підпадає під карні закони, а між тим Консисторія не була доси повідомлена зі сторони державних судів, щоби висше згаданий священник був за вороже виступлення проти держави караний, або щоби проти нього було, заряджене якенебудь доходження в тім напрямі. — Практика новітніх часів доказує, що адміністраційні влади приймають нераз за правдиві всякі голословні доноси державно-поліції, замість щоби перевірити безсторонно стійність піднесених замітів і щойно на основі доказаних даних приходить до заключення..”

Всі отсі справедливі аргументи наводжені Ординаріатом у численних відкликах чито до Воввідств чито до Міністерства не були в силі промовити до почуття справедливості світської влади, бо всі ті відклики полагоджено відмовно

Новий випуск проповідий

о. Т. Савойки.

о. *Тедор Савойка*: **Гомілійні Науки на Неділі (Назачалах Апостолів)**. Накладом автора. Друкарня ОО. Василіян. Жовква 1924, ст.: 464.

Савойка не новик у наших проповідництві. Дав він вже нашій гомілетичній літературі два прегарні проповіді

ничі твори: „Науки на неділі“, які вийшли вже двома виданнями, і „Науки на свята“. Так критика, як і душпастир-признали особливо першому збірникови велику вартість. Проповіди Савойки відзначаються ясним проглядним переведенням проповіди, незвичайно популярним стилем і актуальністю теми.

Перед нами лежить третя найновіша праця о. Теодора Савойки: „Гомілійні науки на неділі“ (на зачалах апостолів). Грубий, показний том з 464 сторонами. Мимоволі насувається нам питання: „чи тут Савойка полишився Савойкою, чи гарні прикмети попередних збірників ясніють в найновішій збірнику нашого талановитого проповідника“? На се питання треба відповісти по часті так, по часті ні. Зачнім від умних сторін.

Як попередні проповіді відзначались великою проглядністю і легкі були проповідникови до спам'ятання, так ті проповіді мусять бути добре наперед вивчені і добре спам'ятовані, щоби случайно не урвалися підчас голошення, колиб пам'ять не дописала. Звідки се походить? Савойка взявся за незвичайно тяжку річ: побудувати проповіді на зачалах апостолів... А ті зачала се: або епізод з діяній апостольських, або частина з тяжких до розуміння листів апостольських.. Щоби дану подію з діяній апостольських або нап'янення апостола зробити зрозумілими, мусить Автор нераз широко і довго розводитись над вступом. Богато тут історичного балясту, який до пояснення листу потрібний, а який і слухачеві і самому проповідникови тяжкий до спам'ятання, а з якого властиво для душі слухача мало хісна. Не винен тут однак Автор, а винна незвичайно тяжка тема, яку піднявся Автор спопуляризувати, для душі слухача вихіснувати. Автор мабуть сам відчував сей мимовольний брак його приповідей, коли навіть не дав, як у попередних своїх томах, змісту проповідий. Шукавши і з переду і з заду збірника „змісту“, бодай заголовка на якій стороні яку проповідь би шукати — та дармо, — не найдеш! А шкода, бо прецінь помимо всего можна з кожної проповіді виловити кілька головних гадок, які складаються на проповідь, і в „Змісті“, для лекшої орієнтації і в самій гомілії і в шуканню за відповідною темою, їх помістити.

Проповіди Савойки писані для сільського слухача, та помимо того найдеться там чимало так поодиноких слів, як і цілих речень, які рішучо навіть для інтелігентного мужика будуть незрозумілі. Назву їх кілька: новатори (ст. 118), люди стоять при особах, а не при ідеї, поплила демократична струя, каталептичне омертвіння (ст. 235), екстаза (235), впертість в фарисейських началах (243), поганська орієнтальна філософія, радше теософія; западни

спокусника, галерник, деспот, мандарин, фанатик, гігієна і т. д.

Є в Савойки кілька слів новоукованих, як і „зачерез“ (улюблене слово о. Сав.), запоряди (360); є кілька полонізмів або москалізмів, як скнира (309), законник (325), до щенту (120), дарма що його наші Придніпріянці уживають, — ошибка (328), мایتки (128), чуть чуть (114) мента (171). Не можемо погодитись також на писовню шестого відмінка в сей спосіб: учительом, царйом, велитньом, а навіть: до вірйом (ст. 463).

Огсими немногими увагами булиб вичерпані слабші сторони гомілій, яких однак куди переважають додатні сторони.

Передовсім сама ідея: уложити проповіді на началах апостолів, тої невичерпаної скарбниці божого слова. Се дійсно перша проба і лише такий популяризатор, як Савойка, міг відважитися забратись до їх пояснення. Се, як пише сам Автор: „не евангельські перікопи з їх незрівняною простою“. Їх використовує Автор до навчення віри, до викорінення гріхів, до впоєння чеснот. Автор старається про актуальність тем і тому не має новітньої всесвітньої події, не має одної царини нашого національно-політичного життя, яке о. Савойка не використав би для освітлення її світлом неомильної правди Христової віри. Ми чуємо і про большевицькі гаразди і про „стенку“ (334), про клич: „земля трудовому народови без викупу“ (142), про версальський мир, до якого заіли переможці, який нікого не закрів, а переможцям не дає „спокійного сну“ (ст. 124); про „Льойда Джорджа“ (178); про „девалюацію гроша“ (178); про дезертирство з нашого обряду (126); про тепер так актуальну справу, як вдовиці по священниках і целібат (146), про „шахрайства при воєнних причинках“ (ст. 292), про писання анонімів (253), про толстоївське: „Не супротивляйся злу“ (ст. 107 і 456), про венеричні недуги (379), про трійливі гази (313), про нескромні декольтовані одежі (315), про анальфабетизм (373), про причини, чому наша Західно-українська республіка впала (ст. 70, 350 392), про кооперацію (429), про оснóвування домів служебниць при парокіях (ст. 33); про бетоніві студні і раціональну господарку (617), про тези і гадки Вільсона (176), про складки на народні ціли (32) і т. п.

Окрему, дуже обширну частину проповідей займають гомілії про взаємні відносини священника до громади і парохіян до священника, і нема здається одного моменту з життя душпастиря, якого Автор не освітливби своїми влучними увагами, так далеко, що навіть говорить і про службу і про наймита у священника ст. 456, а проповіді на 14 по Сході, і на III і IV посту цілі присвячені тій kwestії. Савойка не скриває і злих сторін духовних осіб і успішно

їх боронить. Ось малий зразок: Говорять людоньки: „онтой гарнійше співає, тамтой голоснійше проповідає, тамтой краще кадить, а онтой поставнійший, а наш постарівся, знемощів, опутив руки, тамтого би котрого до нас...“ Не-хай буде священник і мевших талантів і скромнійшого вигляду і слабшого здоров'я, то при довірю і поважанню зі сторони громади він стане світлом ясним у темряві. Він покаже громаді дорогу до правди“ (ст. 442).

Автор говорить і про зазисть, яку деякі парохіяни носять в серці до свого душпастиря, їх „коле в очи, якщо віковий, сивоволосий проповідник і окраса народа за свої гроші їде вигіднійше залізницею, або за свої гроші трошки ліпше зість“ (ст. 154). Він робить докори парохіянам за їх невдячність за се, що: „ми священники за вас наставляємося, освідомляємо і доводимо до людського життя, нас за те переслідують, поневіряють, кують в кайдани. А ви? ви поростаєте в піря і рівнодушно кажете: „Добре, що менс минуло!“ (ст. 143) Автор виступав против фарисейського ціловання рук священника. Він каже: „В світі менше цілують священника в руку, ніж у нас. Але чи то іно в цілуванні почесть? Чи те ціловання не їде часом радше з рабства, ніж з поважання?“ (ст. 441).

Та не лише священничого життя доторкає він у своїх знаменитих проповідях. Він по порядку характеризує й інші дієві особи нашого села. Він говорить і про народних учителів. Випоминає їм їх вороже становище до віри і церкви за часів Галицької України. На мою думку та частина проповіді (ст. 145) не надається до прилюдного голошення в церкві. Бо якщо учитель в селі є добрий, то невинно буде сими словами діткнений, а якщо злий і ворог священника, то ще гірше ворогуватиме проти духовенства. Впрочім священник повинен лагодити спори і то „*suaviter in modo*“.

І скупі богачі дістали своє: „Богач частенько спускає очи на землю, коли їдуть попри нього з лептою, а коли дає, то звичайно менше від бідного, і то з таким розмахом, щоби ціла церква побачила“ (ст. 34).

Дісталось і лихим дякам крикунам: „нездалий той дяк, що меле за скоро, що перекручує слова, співає недбало, як за нагасть. Нездала церковна причта, яка не вмів перед найсв. Тайнами, за кождим разом, по приміру священника, зробити глибокого поклона. Нерозумні і парохіяни, що священникови не допомагають або ще й путають руки, коли хоче завести лад“ (ст. 428). Взагалі каже автор, що: „присвічувати приміром, оказувати своєму душпастирю поважання, має перед усіма іншими церковний причет: дяк, паламар, старші браття та всяка наша прислуга. Най не забуває ніколи дяк, що його повага в повазі свя-

щеника, що шанобою, яку дає священникови, шанує самого себе і росте в очах громади" (ст. 442)

В кожній проповіді можна стрінути цікавий примір, який загострить увагу слухача і довго остає йому в пам'яті. Приміри нові, оригінальні, достосовані добре до змісту. Рівнож є багато вельми влучних порівнянь. Наведу їх для приміру кілька. „Як той зіпсований годинник, що инакше бє, а инакше показує, так нинішні люди, що иншого думають, а що иншого говорять“ (ст. 186). „Як той, що пливе човном горі рікою, і перестане веслувати, мусить сплисти назад за водою, так той, що не працює над собою без упину, мусить знова падати“ (ст. 183). Так само гарні порівняння є священника, якого засмучують парохіяни, з „царем, обкиданим грязюкою“ (ст. 189). Похить плотська а вмерлець (ст. 264), милостиня а мурашка (ст. 225) і многи инші.

Вплетених є також багато пословиць, автором самим уложених прим.: „зілюбиса смачно, а робити лянчо“, „хто більше має, той вище голову несе“ „в зимі всі дерева однакі“, „святим лицем і поставою посилав самого чорта цукром“ і т. п.

Стиль і спосіб писання оригінальний, часто „савойківський“. Ляпідарні короткі речення, кріпкі у висловах, цікаві в уложенню. Ось маленький примір: „У Відні, коли священник збереться в захристії на Службу Божу, не виходить зараз, а смотрить на стіну на годинник і чекає. Аж годинник скаже: „бам!“ — бере чашу в руки, і йде до престола. А в нас того порядку нема. Не вичікувати священникови на парохіян. Не оглядатися, чи богачі є вже в церкві. Не посилати паламара сюди-туди за матадорами, а починати богослуження точно, як заповілося. Наложатися вірні до порядку в церкві, то поволи зайде порядок до хати і згодом до їх душі“.

Одним словом нашої гомілетичній літературі прибув оригінальний добрий проповідничий підручник і ми священники можемо бути горді, що маємо між собою талановитого жованого собрата, який мимо, що жив в лихих для інтелектуального розвитку умовах, на селі, між Мазурами на наших „кресах“, не кидає перо, а розсипує здорове зерно сімени божого між наш український народ.

Євщ. Юл. Дзерович.

Ще про „духи в Бродах“.

В краківському „Przegląd-i Powszechn-im“ зі січня с. р. (том 165, ч. 463) на першому місці помістили Fr. Potocki і J. Urban S. J. ширшу статтю під заголовком „Духи в Бродах“. Стаття поділена на дві часті: в першій автори пе-

реповідать звисні брідські явища, а в другій стараються заналізувати сі явища — властиво: узасаднити свій погляд. Вже тут на вступі мусимо зазначити, що (до подробиць) докладне переповідження брідських явищ було випечатане в „Psychische Studien“ (Leipzig Lindenstrasse 4), місячнику присвяченому саме для дослідів дивних психічних явищ, яке на підставі моєї брошури („Появи духів у Бродах“, Львів 1923) подав один віденський професор протестант. теології.

Було се поміщене в двох числах з 1924 р. (на жаль, я позичив ті числа одному приятелеви, і не можу їх тут зачитувати). Автор висказав подяку Ординаріятській комісії, що завдяки їй удалось ті явища так повно зібрати і так певно сконстатувати, як рідко. І кінчає свої розважання тим, що автором дивних брідських явищ був певно дух, а правдоподібно Василько. Ось так фахові знавці спиритистичних явищ у фаховому журналі.

А краківські автори, виходячи з апіористичного теологічного становища, цілу загадку розвязують скептиком. Найлекше становище, коли „річ не до увірення“, а далека Містифікація! — таї по всьому. „Koniec końców, to w zjawiskach brodzkich pozostało najcharakterystyczniejsze, że nie zostały one dostatecznie stwierdzone, że nie uchylono możliwości sztuczki chłopców“ (стр. 31). Але й того замало. „Wreszcie mamy zjawiska z. p. Bauerówną. Tu musielibyśmy mieć pewność, że jej rzucanie się pod łóżko, bicie rękami po stole etc., nie było mistyfikacją“ (стр. 30).

Чи не забагато тої містифікації? !

А впрочім... і я сам був такий мудрий і „критичний“ доти, доки тільки чував про ті явища від наочних свідків, але відколи я сам став їх свідком, то не маю вже ані слова „проти“.

Містифікація хлопців? Для того, хто знає тих хлопців, таке припущення просто смішне. Сеж були діти слабих талантів, ультрапобожні, боязливі, безпорадні, небували — а не фахові Гузіки чи якісь там інші, що виступають прилюдно, і з того хліб їдять. Ті хлопці й нині живуть; можна їх взяти під обсервацію — можна їм запропонувати тисячі доларів на випадок, якщо зуміють змістифікувати те, що діялось у Бродах 1922 р. А в прочім треба тільки вдуматися в хід акцій, щоби виробити собі впевнений погляд.

Ті хлопці дурили домашніх через 7 тижнів, здурили цілий професорський збір, здурили ріжних священників, урядників, поліцаїв і наконець Ординаріятську комісію... І приглядалися, як усі ті особи (між ними рідний їх тато і мама) п р и с я г а л и, що ті таємні події не є обманством... І самі хлопці зі слезами в очах випирались всякого опуканства, та готові були присягнути на се (вони не знали, що від малолітніх не можна присяги відбирати)... Та й се

ще замало! Атже з їх містифікацією мали бути в повній гармонії містифікації панни Бауерівної з якою вони передтим віколи не розмовляли, не знали її.. А Бауерівна змістифікувала рухи, яких ніякий чоловік на світі природними силами не потрафить виконувати. Треба було бачити ті рухи! Хто їх бачив, для сього інтуїтивно наглядне: що се не були удавані рухи, що се не були „природні“ рухи. Се було таке наглядне, як пр. те, що живий чоловік є живий, а не якась подоби́зна з воску. Описати се годі, але кинеш оком, і бачиш, що воно так.

Чи також се було містифікацією Бауерівної, що з її руки, коли я її притиснув до стола, переходила якась сила (наче магнетизм) у мою руку, і скручувала мені руку?

Я був поставив „Василькови“ таку пропозицію: Ми, що тут є, переконані, що твоє бубнення, писання і т. д. не є віяким обманом. Але дай вам якийсь такий доказ, котрий переконав би тих, що тут не були. — По короткій мовчанці, на повторенне питання панни Демчинської Марійки: „Чи то ти був, як панни Бауерівні тебе викликували — в їх домі?“ відписав „Василько“: „Нех вони знов мене викликають“. — Хто був автором тої відповіді і пропозиції? Хлопці на ліжку? 1) Абсолютно виключене, щоби хлопці могли під ліжком писати і бубнити (руки того, хто бубнив були діточі, менші як їх — се далось пізнати по звуках так виразно, як і те, що се звуки людських пальців, долоні п'ястука, а не чого иншого); 2) як могли хлопці, котрі не мали поняття про спиритистичні явища і можливости, за пропонувати спиритистичний сеанс при світлі і то через медіа зовсім чужого?

Якщо вони були такі хитрі що всіх дурили своєю містифікацією через 7 тижнів, то як могли бути такі дурні, щоби в кінці „кляч“ своєї містифікації віддати в руки зовсім чужого чоловіка, при світлі, під наглядом заприсяженої Ординарїатської комісії?

3) Що панна Бауерівна не була автором сеї відповіді, слідує вповні певно хочби з того, що таких карток „Василько“ написав уже 122 в тім часі, доки панни Бауерівни й ногою не були в хаті о. Демчинського.

4) Той перехід від явищ без медіа до явищ з медієм був просто клясичний.

Вперед про нього „Василько“, щоби його „викликати“, пише рукою медіа при світлі „*motu proprio*“ вибубнює такі самі арії руками медіа, як передше під ліжком, а описіла коли Бауерівна просила його, щоби її пустив, бо вона вже змучена, на пригуд усіх тягне медіа під ліжко. По якімсь часі знова пише в скринці: „Я хочу писати на столику“. І знова пише руками медіа (вже сповідніше), а коли о. др. Дорожницький налягав на нього, щоби написав: хто він, „Василько“ написав нервово рукою медіа:

Я буду писати в скринці, і знов так само затягнув медіа від ліжка, і пустив його аж тоді, коли медій своїми рухами потріпав по паперах у скринці.

б) Хто міг передбачити такі спіритистичні явища і їх таку наглядну зв'язь з „Васильком“, що оперував під ліжком? Хлопці? — Дурне й подумати! — Бауерівна? — Авжеж явища під ліжком діялися без неї через 7 тижнів! А медіумістичні явища розвивалися зовсім не після її волі і намірів, бо для кожного присутного було наглядне, що її руки до ліктів не були під її властю. Впрочім: вона ще живе, нехай її заприсягнуть. Комісія не заприсягала її, бо мала таке абсолютне певне переконання, що вона своїх рухів не удавала, як пр. маю абсолютне переконання про се, що світляча лампа передо мною є лампою, а не черевиком. Домагатись присяги на се — було би виставлюванням собі свідoctва вбожества духа.

в) Звиш 15 поважних людей (різного стану й національності) п р и с я г л о на се, що вони добре розслідили всі обставини і передумали справу, але не знайшли ні сліду якогось обманства. — Здорова критика каже пригадуватися над таким свідoctвом.

Краківські критики закінчили свою статтю реченням: „W Brodach okazało się za mało filozofów. Pro se disputandum est. Зате зовсім ясно виходить, що в Кракові було за мало критиків. Не вміли вони винайти в справі, відрізнити ті моменти, котрі рішаючі. Ціле їх представлення брідських явищ, розвинене в тому напрямі, що все те було „шопка“... „Cóż bowiem w tych protokołach znajdujemy? Oto brak elementarnej kontroli, posunięta do ostatecznych granic łatwowierność, przebijająca się na każdym kroku rozbrajająca naiwność, panikę, której ofiarą padają zdenerwowani badacze zjawisk, zanik zupełny krytycyzmu. To wszystko aż zachęca do obrony tezy, że zjawiska brodzkie były „mistyfikacją“ (стр. 29). Чи не занадто бомбастично? Краківські критики (се дуже знаменне), ані на одному місці не згадують, що свідки брідських явищ, яких комісія переслухувала, і члени комісії все зізнавали під присягою. І не зазначають, що я „Василька“ під клятвою питав: „хто він“, але пишуть: „następuje rozmowa (!), podczas której „Wasyłko“ stwierdza stukaniem tożsamość swej osoby“ (стр. 14); „i pytanie uroczyste w imię Chrystusa zadał duchowi ks. Kostelnyk: „kim jesteś?“ (стр. 16); навіть опустили титул „д-р“ при моім назвищу*) і закидують мені, що я постійно звертався до того „щось“ іменем „Васильку“, — все те „dla uwypuklenia stanu psychicznego

*) Нехай тільки краківські критики не думають, що я через те образився. Можуть мене навіть дурнем уважати, мені се зовсім байдуже.

członków komisji" (стр. 14). Зовсім неправдиво твердять, що "Василько" на моє питання "якже нас переконаеш?" не дав загалом ніякої відповіді; що на картці "Я Василь Демчинський добрий дух", крім слова "дух", "reszta słów w najwyższym stopniu nieczytelna" (стр. 16); і т. ин. Авжеж першою вимогою здорової критики є: не перелицьовувати фактів, не дурити людей через *протои фейдос*.

Краківські критики закидують комісії нефаховість і брак критицизму (стр. 31). Задалеко завело би мене, колиб я хотів оправдувати себе й цілу комісію. Піднесу тільки те, що найважливіше. Ординаріятську комісію вислано було до Бродів не для фахового розслідування явищ, але для урядового. І комісія тій цілі вповні відповіла. Для фахового розслідування треба було відповідних приготувань, довшого часу, різних признаних авторитетів і т. ин. Протоколи такої комісії не могли би бути списані в одному дні, і мусіли би мати той напрям, щоби її тих переконати, котрі не бачили брідських явищ. А протоколи Орд. комісії списані в тім напрямі, щоби всіх переконати, що члени комісії прийшли до зовсім основаного погляду, що в брідських явищах не було ніякого обману. І хто хоче вірити комісії, може вірити; а хто не хоче, нехай не вірить — однак засі йому, не провіривши справи на місці, обвиняти комісію в браку критицизму... А впрочім і то йому вільно, але нехай буде приготований на се, що "попечеться".

Все, що комісія передумала, переговорила, зробила, і як поводитися, годі було спитати, бо з сього вийшла би грубезна книжка.

Краківські критики закидують членам комісії наївність, легковірність, паніку і т. д. Але бо річ не така шабльоново проста. О. Др. Дорожинський і до нині не вірить в ніякі "духи в Бродах", одначе він так само виключає всяку містифікацію, як і інші члени комісії і наочні свідки. Та й не попав він ані на момент в "паніку" (а думаю, що краківські критики в тих обставинах, коли "чорт" драпав — а треба було чути те драпання! — не були би задержали таку зимну кров...) *) Що я до того "щось" віддзивався "Васильку", се була конечна акомодация.

Якже я мав з ним розмову зачинати, чи може: "Гей ти, щось?" Явище казало себе називати "Васильком", і не лише я, але ніхто з присутних не мав у тім інтересу, щоби

*) Занепокоєння присутніх підчас того було вповні оправдане без огляду на се: чи хто вірив, що се чорт, чи не вірив. Се було вже по медіюмістичних явищах, отже було ясне, що тут діяв якась таємна розбішена сила, котра з такою самою легкістю, як драпала по пачці, видала пачкою і хрестом, могла подрапати присутніх і чам-небудь їм голови пороззнаювати. А комісія не могла ваяти на себе відмічальности за якісь такі наслідки.

уперто змінити йому назву (як пр. „Rusini“ замість „Українці“...але тут є інтерес!). А що я собі думав про те „щось“, се зовсім инша справа!

„Rozbrajajac-im“ може видаватися мое питання до „Василька“ першого вечера (15 XII 1922): „Чи ти знаєш мою доню Славцю?“ — Але... сьому винен протокол, бо не можна було списати всього, що думалось, ба навіть і того ні, що в дійсности було. Сього вечера „Василько“ зараз з почину відповів, що він „не може“ ані бубнити, ані писати. Тому я хотів його підійти. Хотів я, щоби він закликав мою доню Славцю (се не занотоване в протоколі), щоби так вилімінувати „Василька“. А через Славцю хотів я закликати когось такого з моїх знайомих (усопших), котрий міг би зі мною розмовляти по мадярски (щоби хлопці не розуміли). Однак „Василько“ дав відповідь, що не може ні Славці ні когось иншого завітати (я питався ще й про инших), і небавом явища перервались. А коли другого вечера прийшло, до рішачючих явищ через медіа, то виключно завдяки комісії, яка налягала на „Василька“, щоби дав якийсь неоспоримий доказ...

І коли хтось має хочби тільки примітивне, але вірне поняття про медіюмістичні явища, а перечитає, що заприсяжені свідки зізнали, що се виключене, щоби панна Бауерівна містифікувала свої рухи, для того брідські виступи „Василька“ мусять бути настільки ясні, що вони були правдиві, а не містифіковані.

Безкритичність і наївність виявляється не тільки тим, що хтось вірить в неузасаднені річі, але також тим, коли хтось не вірить в добре узасаднені річі.

До кого отже в дійсности відноситься та тирада краківських критиків про „rozbrajajacą naiwność“ і „zanik zupełny krytycyzmu“: чи до комісії, чи може до краківських критиків — нехай розсудять ласкаві читаті.

О. Г. Костельник.

Ідеал а дійсність.

Наші піоніри целібатної реформи блискучими красками малюють релігійне життя в тих народів котрі мають безжечне духовенство. Там „повнота св. Духа“, особливож у духовенства; а в нас, де духовенство „постійно анемічне“ — тому, що жонате, всяке зло... Розуміється: їм здається, що ми ніде не були, нічого не бачили, не читали, не передумували, не пережили, не досвідчили, не порівнювали і не маємо в душі ніяких красивих бажань для нашої Церкви й духовенства. Либонь тому вони нізачо мають наші слова (докази й представлення). Нехай отже нашим рефор-

маторам замалює дійсний стан тої їх „обіцяної землі“ автор, що живе в тій землі і в котрому сповнені всі мрії наших реформаторів.

Є собі на світі край Хорвація споконвіку католицька з римським обрядом. Від віків боролася з магометанізмом і з православ'ям (з яким особливо тяжко приходиться їй нині боротись). Отже має догідні обставини для розбудження католицького духа. І дійсно Хорвація удостоїлась назви „*antemurale christianitatis*“. У нинішніх часах її духовенство (розуміється: безженне) не останнє, хоч може й не перше на світі. Доказом на се хочби той факт, що в Хорвації „національна церква“ не знайшла такої пригожої почви, як пр. на Чехах. До сього треба ще знати, що молодша генерація духовенства в загребській архієпархії вихована таким святим мужем, супроти якого навіть наш бл. п. о. прал. Із. Дольницький уступав на II ступень, якщо не аж на III ступень нижше *)

Тим мужем був о. Др. Лянґ, спершу духовник, опісля ректор дух. семінарії, наконець єпископ-коадьютор. Помер він 1924 р. Своїми проповідями і своїм приміром „до білоти“ розпалював душі богословів. А однак... життя сильніше від праці одного, а хочби й 2-ох і 3-ох і 10-ох ідеально святих (а не лише „добрих“) священників.

В органі загребського духовенства, „*Katolički List*“ ч. 4. з 29. I. с. р. є стаття підзагол. „Чому впав авторитет духовенства в народі?“, яку написав свящ. М. Галауш. Вже сам заголовок знаменний. Але читаєш статтю, і маєш вражіння, що се якийсь станіславівський „реформатор“ обвинувачує наше нещасне жонате духовенство — а не те ідеальне: латинське, безженне. Заразом одначе помічаєш ріжницю в писанню: хорватський автор не гіперболізує, не накидується, не анатемізує, але пише, як зрівноваженому чоловікови випадає писати. Ось виїмки з його статті (по порядку). „Перша і найбільша причина упадку священничого авторитету се моральне (станіславівський автор сказав би тут: „неморальне“) життя священика. Признаймо: сіль землі не тільки що стратила смак, але зовсім попсувалася. Священик, замість щоби бути взором морального життя в парохії, деколи став її деморалізатором. *Facta loquuntur!* Військові курати підчас війни! Що ми тепер терпимо задля них!“ — „Непотрібно описувати домашніх обставин священика. Тільки констатую, що теперішні старокатолицькі священики вже передтим були жонаті — заки були ще в католицькій Церкві. Декотрі і через довший ряд літ і з більше дітей. Вони хваляться, що мають ще таких скритих друзів між католицьким духовен-

*) Обоє я знав особисто, і тому важуся се твердити.

ством. Про таке життя, розуміється, говориться в парохії на всіх сходах і вечерницях. А наслідком тих критик є упадок авторитету також добрих священників. Ї люди, цілі парохії і краї, де загалом не вірять, щоби якийнебудь священник жив чисто.

Вину за се поносять часто самі священники.

Мінімальне, а може й ніяке духовне життя священника мусить виявитися також на вні. Відмовляти правило, се вважається в деяких священничих кругах ще добрим знаком, навіть знаком пересадної зельозности! Говорити про аскезу, про духовне читання, про розважання — се річ семинарського духовника! Вони просто сміються з того. Признають „Узаямност“ (так зветься священниче Т-во) тільки як товариство, котре журиться за наші матеріальні потреби. Якщо багаті, то не хочуть бути членами навіть сього Т-ва. Духовного Т-ва, коніґрецій бояться. „Проповідування! Нехай Бог змилується! Молотиться щобудь. Не відчувастесь потреби належно приготуватися. Який процент духовенства зголосився передплачувати проповідничий часопис? Се найкрасший барометр, який показує наше заінтересовання одним з найважнійших і найтяжших обовязків священника. Чи всі ті люди вже такі мудрі, що для них підручник вже непотрібний?“ — „Катехизація! Гонять нас учителі зі школи, а зпоміж інших неузасаднених причин знаєте котру узасаднену причину наводять? Недбалість, неовісність, мінімальне або ніяке інтересовання педагогічними проблемами і методами. Факт є, що є досить священників, котрі загалом не катехизують, хоч могли би.“

Між духовенством „замість найбільшої солідарности, найбільша незгода, зависть, а часто сварка і ненависть. ... Священники не товаришать зі собою. В парохіяльній резиденції найрадше приймається ляків...“ — „Парох і сотруди́к! ... Люди просто соблазняються тим, що сотруди́к усе робить, а парох усе бере.“

„Як то добре панам, а найліпше попам“ — дуже часто та народна приповідка правдива. „*dolce far niente*“. Колиб у нас здійснено той робітничий ідеал: вісімгодинна денна праця! Колиб менше лінування, а більше праці, не був би наш авторитет такий маленький! Се тверджу рішучо

Алеж я не маю часу на инше, як тільки на господарення. Я не живу з проповідий, сповідий, катехизацій, сповнювання своїх обовязків, я живу зі свого господарства. Якщо се занедбаю, то я пропав. Так говорять многі священники. На жаль, мають рацію! Ми не живемо з вітваря, зі своєї служби, ми живемо з землі, котрою самі мусимо журитися, щоби її обробити. Всім управляти, всіх робітників наглядати, всюди мусиш бути, бо инакше тебе обкрадуть і обманять. 40—50 моргів, а може й більше, вичерпує енергії одного чоловіка. Мусимо й усі наслідки того нашого

способу життя приймати. Мусимо натягатися з наймитами і оплачувати їх, журитися про худобу, мусимо ходити по ярмарках як купці коний, волів, коров і свиний. Так живемо! Ми всі „окомани“ на великих ерекціональних добрах. А наша службова праця — оскільки маємо час! Всім ми є, тільки не попом! Звідти наше занедбування обов'язків, відти упадок нашого авторитету!“

„Деякі душпастирі, не придержуючися нормальних потреб, определених духовною властю, жадають завеликих потреб. Не заплатиш, то нема похорону, нема вінчання, даремні всі ургенси. „Піп має поле, піп дістає роковину“ (від кожної хати якусь скількість збіжжя), та й ще йому плати за всяку роботу, як докторови і адвокато́ви!“... „Піп має і надто має“. Се я чу́ю щодня з уст народу.“

Нам станиславівські „пророки“ солять розум: що ми „поділені“, і тому не маємо часу ані „духа“, щоби вірно служити тільки Христови... А ось яка дійсність там, де духовенство безженне! Що отже осягнемо, якщо в нас буде celibat? Осягнути? — трудна справа, невловима... Але стратити — певно стратимо. По перше те, що в нас також будуть „цілі парохії і краї, де загалом не віритимуть, щоби який-небудь священник жив чисто. А вину за те поноситимуть часто самі священники“. Однак се ще не все, бо „а“ тягне за собою „б“.

Ось як говорить далше наш автор: „А кому те все (майно) буде?“

Жінки не має, дітий не має, отже для кого все оставляє? Дуже часто нарід так питається і зараз відповідає після свого доєвіду. Глядів він много разів, як то покликані й непокликані кривні розносять і розтягають всю спадщину і майно священника, котрий ще на катафалку лежить або в гробі ще не застиг. Чи думаєте, що нарід не знає, що таке „*rière saussée*“? Він се на свій спосіб відчуває і виражає. Він соблазняється, дивлячись, що діється зі священничою спадщиною.“

А нам важуться станиславівські „критики“ тикати під ніс тим, що ми за „церковні“ гроші свої діти виховуємо!

Так, виховуємо свої діти — але тим ніхто, хто при здоровому розумі, не соблазняється... А деінде як бачите — народ „соблазняється, дивлячись, що діється зі священничою спадщиною“.

Під кінець своєї статті автор ще нарікає на те, що коли ходить о „масну парохію“, приходять до понижаючих кроків, рекомендацій, збирання підписів, депутацій!.. І всю надію автор кладе на майбутній дієз. синод.

* * *

Одно треба признати й піднести. Духовне життя в латинському духов. семинарі стоїть дещо вище, чим у нашому. Річ вповні зрозуміла. Латинські клирики підчас бо-

гословських студій відбувають наче монаший новіціят. Але коли вийдуть зі семинарії в світ,—се знову зовсім зрозуміла річ—, загал їх не може вдержатися на тій висоті. Монаше „намащення“ легко тратиться, а відзивається звичайна людська природа. А що вони, як безженні, виставлені на безнастанні різні спокуси і труднощі, то не диво, коли силуетка їх загального типу не виходить краще, як її змалював названий автор *).

У нас знов, як на загал, буває зовсім противно. Позиція й почуття „батька родини“ такі поважні, що саме вони причиняються до належного поглиблення релігійності і моральності жонатого священика.

О. Др. Г. К.

А. АНДРІЙ ХЛИСУН.

Годі довше мовчати.

Від довшого часу чується і читається по часописах нарікання на духовенство, що воно на загал мало цікавиться національною працею для народа, що замкнене само в собі і кожний дбає лише про свої справи. Не думаю тут говорити про це, як то нинішні патріоти хочуть робити з духовенства жертвенних козлів для своїх партійних цілей (передовсім на провінції), але от такий закид піднесено публично з кругів самого духовенства, що духовенство не дбає навіть про свої станові справи. Маю на меті звіт про „Загальні збори вдовичо сирот. фонду львівської Арх. дієцезії“ і реферат Впр. о Вас. Лициняка „Доля вдовиць і сиріт по священниках“ друковані в Ниві ч. 10—11 за 1924 р.

В тих двох статтях промовляючих до розуму і серця духовенства коротко а звязло приписується вину недолі вдів і сиріт та лихий стан вдовичо-сирот. фонду нікому иншому; тільки духовенству. А що досі ніхто зі старших священників не підніс голосу в цій справі, то я, хоч молодший член, хочу виказати, хто має понести відповідальність в цій справі перед потомками.

В звіті Загальних зборів вдовичо сирот. фонду читається, що фонд, який 1918 р. виносив пів мільона корон австр., майже не існує, ізза девальюації гроша та малого заінтересування фондом зі сторони духовенства. Більше нема нічого. Духовенство не інтересувалося! А що робила Управа фонду? Як боролася Управа з девальюацією? Як старалася зацікавити духовенство? Управи инших фінан-

* Треба ще знати, що в Хорватії питомці перебувають через бід у дух семинарії (від VII гімн. класи), а рекрутуються переважно із студентів з т. зв. „малих семинарів“.

ових інституцій таки бодай в частині зберегли капітал перед девалюацією. От приміром Кредит. Тов. в Золочеві ще 1920 р. за 200 000 к. австр. купило поверхову каменицю на „Народний Дім“. Управа фонду оставила капітал в касах на шадничих книжочках, місто за цей капітал набути, як не у Львові, то в більших містах на провінції площі і камениці і оснувати дома сиротинці, чи що иншого. Завинило духовенство, що не піднесло різкого протесту проти бездіяльності Управи, яка тепер вину складає на все духовенство. А не заперестувало духовенство, бо дійсно було заняті своїм лихоліттям, і не знало навіть вераз, що діється в світі. Управа фонду була в осередку і курсі діла; була вчасно поінформовувана про хід подій, то і могла лиху запобігти, повинна була бодай старатися. Та не лише в минулім не клопотилася Управа фонду. Вона і тепер не показує належної дбайливості в такій важній справі, як вдовичо сиротинська доля. Доказом цього зіставлення рахунків вдов сирот фонду за 1923 р. Археп. Відом. Ч: 1 з 7 П. 1924 р. Доходу за 1923 р. було 436 589 796.46 м. п., а з нього виплачено заповоги вдовам і сиротам на цілий рік аж суму 8 079,500 м. п., а 428 510.296.46 м. п. зложено знова по старому до девалюаційної каси. Духовенство повнесло тягарі, вдовиці і сироти шкоду, — користь мала державна каса. Проти цього факту заперестувало на соборчику духовенство Поморянського деканату. І щож? Хоч протест вислано в маю, а Загальні збори фонду були в вересні, то Управа навіть не згадала про нього. Я уважаю, щодля духовенства вистарчить заплатити вкладки та вислухати його відпоручникам звіту діяльності Управи, за те річю совісти Управи є: дбати і заряджувати тими вкладками лучше і совіснійше, як своїм власним майном. Обстаवि́на, що деякі з духовенства залягають датками, має бути зачислена рівнож на рахунок Управи; бо Управа могла би завести точність і порядок. На це має власть у своїх руках. Не перечу, що мно́гі з духовенства заслужили на догану, але не всі. Рівнож не ціле духовенство і не воно само має повнести вину за хиби, які наводив на останніх Загальних Зборах о. крил. Лициняк. Розпочате діло будови священничого дому треба було піддержувати, над ним працювати, укладати щораз лучші пляни, а не по 3 роках відпочинку по висказанім слові, його зноза в формі закиду піднести. До одного діла треба одної гадки і то сталої і добре обдуманой. Колиж би загал думав над справою, то буде тільки гадок, кілька голов. Отже де вина? Духовенству справа лежала і лежить на серцю. На поклик відгукнулося радо зараз, а провідникам треба було справити дальше пильнувати.

На тему відносно між вдовицею і молодим адміністратором можна би говорити, за і проти, і не все винен свя-

щеник. Щож до виховання відноситься, то не духовенство винно, але дух часу, якого не може змінити і спинити навіть і сама Церква. Не родини священнічі по селах, але інтелігенція по містах дає напрям вихованню.

Що до того, хто кілька оставив сирит, хто служить по жидках, хто жебрає і таке инше, то прецінь загал не може знати, хто потребує помочи і хто з потребуєчих де знаходиться. Такі відомости могли бути лише в центрі. Отже Управа мала подбати, щоби прийти з помічю тим насщасним сиротам. Чомуж Управа не оголосила хочби надзвичайну складку на ті сироти, що жебрають?.. Неслушно рівнож закидував о. референт духовенству, що протягом століть не зробило нічого для забезпечення своїх родин. А хто зложив капітал фонду, що 1918 р вивисив 500.000 кор. австр.? А що можна було зділати за ці гроші перед тим роком, якщоб Управа фонду вивязалась як слід. Я замічу лише це. Не зроблено нічого, бо на Заході такої інституції, як вдовичо-сирот. фонд, нема, а в нас усе хоче йти нісля Заходу. Що більше, ми хочемо Захід перевиспити..

Що наше духовенство незорганізоване, вина не загаду, а провідників. Не маса організується, лише одиниці організують масу. Заміт з нашої сторони „чому власти чого не зарядять?“ зовсім влучний і слушний. Наше духовенство жонате, отже в цім згляді церковна власть повинна би видавати відповідні зарядження. Але в нас, на жаль, від ряду літ всю енергію витрачується на.. на перелицьовання нашого духовенства на західний зразок — на целібат. *) Ясно, що всяка акція для підвищення жонатого духовенства в таких обставинах мусить бути спараліжована, бо щоби доконати чогось великого, то всі сили — від найвищих до найнижших — мусять бути злучені. Щоби справу вдів і сирит по священниках рушити з місця, подаю таке :

1) Заряд вдовичо сиротинського фонду видасть сталє зарядження, що до 1. V мають бути вплачені всі датки з цілої Арх. дієцезії, а цього року і всі залеглисти з попередних літ до кінця вересня. Гроші з виказом вдів і сирит мають вислати деканальні комісарі зараз до Управи фонду.

2) Управа розділить часть грошей між потребуєчі вдови і сироти, часть віддасть на закупно матеріялів на будову священничого дому чи землі. От приміром цього року з залягаючих 20.000 зл. можна би набути до 20 моргів поля.

3) Заряд фонду видасть розпорядження, щоби в кождім деканаті, на в.р поморянського завести тимчасовий запомоговий комітет для вдів і сирит по священниках свого деканату.

*) Занважуємо, що автор сеї статті є безженним священником.
Редак.

Від Редакції: Доки Управа вдовичо-сиротського фонду не буде мати директора (священника), платного — так, щоби з тої платні міг жити, котрий міг би цілковито віддатися стяганню вкладок, адміністрації, уліпшенню льокати і т. д., доки вдовичо-сиротський фонд не стане на свої ноги. Се наше „ceterum censeo“. А доти всі закиди проги Управи будуть слухні і неслухні...

о. Д-р АНДРІЙ ПЦАК.

Адвентисти.

Адвентисти се відлмок баптистичної секти на американським ґрунті. Їх творець Вілліам Мілер походив з родини баптистів (1782 р.) Не маючи середників до ширшого образования, читав Мілер в молодости запопадливо все, що попало йому в руки, доки цілком не стратив віри. Доперва в 34 році життя, коли поселився на фермі, став знов віруючим. Вчитуючися в св. Письмо, найбільше пригадувався над кінцем світа і другим приходом Христа. Йому здавалося, що всі „знаки часу“ вказують на скорий кінець світа і столітнє царство Христа.

В р. 1831 виступив він явно зі своїми поглядами, а коли 1833 р. одержав від громади баптистів дозвіл проповідати, видав письмо: „Докази з Біблії і історія приходу Христа в р. 1843.“ Тут старався Мілер доказати на підставі пророка Давиїла (8,13), що в 1843 р. наступить другий прихід Христа. Дотичне місце каже, що до 2300 днів очиститься святе місце, а через той час устане жертва і тревати буде гріх запустіння. Пророцтво се відноситься до ерусалимської святині. Мілер відносить його до очищення землі через світовий огонь, предказаний у св. Петра 3, 10.

Веручи рік повороту жидів з вавилонської неволі (457) вихідною точкою обрахунку і приймаючи пророчий день за один рік, предказав Мілер 1843 як дату приходу Христа (2300 — 457 = 1843). Своім пророцтвом зробив Мілер сензацію і стягнув до своєї секти много баптистів. Чим ближче було до 1843 р., тим більше було „навернень“.

Але прийшов предказаний рік, а з ним глибоке розчаровання серед адвентистів. Мілер показався ложним пророком. Ситуацію ратував його прихильник Снав, який пояснював, що Мілер помилився в своїм пророцтві о пів року, бо після Матея 25, 6 „Жених іде о півночі“, т. зв. в половині 1844 р.

Дня 22 жоттня 1844. зібралися громадно адвентисти на богослуження, очікували, коли ангел задує в трубу на знак приходу Христа, і раз у раз підносили свої очі в гору. Після звісного напівнення: колиж се зачне діятися, кріпиться і піднесіть ваші голови, бо приближається ваше спасення (Лк. 31,28.) Але й сей день минув без жад-

них надзвичайних явищ і зі смутком розходилися адвентисти. Деякі плакали як діти і мусли сказати собі: „пише Люкбурій — як Марія Магдалина: „Взяли Господа і не знаємо, де Його положили“ (Ів. 20, 2).“

Але й тепер знайшлися потішители, які казали, що пророцтво про 2300 днів не відноситься до землі, а до неба, бо земля „в образом і тінею небесних“ (Бр. 8, 5.). Отже Христос ввійшов до святині небес, щоби її очистити від гріхів Божих дітий. Так сповнилося пророцтво Петра: „Бо пора, щоби начався суд від дому Божого (1. Пет. 4, 17).“

Адвентисти повірили в се — але баптисти виключили Мілера і його прихильників зі своєї громади. Мілер пропонував на зібранні 1845 р. проєкт спільної церковної організації, однак не удалося йому вже приєднати всіх. Серед адвентистів повстали різні відтінки.

І так „браття часу“, що очікують приходу Христа кожного часу. Євангельські адвентисти, що вірять в вічну кару грішних. Адвентистичні християни під проводом Штора, який учив, що по 1000-літнім панованню Христа постане другий суд, де грішні будуть на все знищені огнем. Адвентове товариство, яке в проповідностях до Штора твердить, що грішні зараз по своїй смерті, отже не після 1000-літнього царства Христового, будуть знищені. Адвентисти суботники нині найсильніша партія і найбільше поширена в Німеччині, які визнають суботу днем відпочинку.

В р. 1858 ухвалили адвентисти — суботники десятину на пресу і місії і від того часу почали розширювати свої агенди. Перших віруючих поза Америкою знайшли в Швейцарії 1868 р. де вислали на місії польського апостата С. Чеховського. Вр. 1874 заклали середньо-європейську місію, а 1885 р. існували вже їх громади в Англії, Швейцарії, Франції, Італії, Данії, Норвегії, які відвідувала в тім році американська „сестра Вайт“ зі своїм сином.

В Німеччині осадовилися адвентисти в 1885 р. насамперед в Гамбургу, де отворили міжнародну накладню і зачали видавати свій двотижневник „Герольд правди“, а від 1895 р. „Zions-Wächter“ і „Біблійні читання“. Крім того для дітей почав виходити „Наш малий приятель“. Міжнародна накладня видає малі писма пр. „Чи близько кінець“? „Тисячлітнє царство в світлі Біблії“. „Повна віра“, „Христос і римська церква“ і ин. З більших писем виписати треба творя пророчиді Вайт (Дорога до Христа, Порівняння Христа, Думки про гору щасливостей, Велика боротьба між Христом і сатаною). Та два твори найбільшого теоретика німецьких адвентистів Конраді: „Пророк на дворі Вавель“ і „Пророк з Патмос“. Врешті видає накладня ілюстрований місячник: „Добре здоров'я“.

Крім Німеччини існують адвентистичні накладні і в Бразилії, Женеві, Будапешті, Царгороді, Ветфорді, Християнії, Штокгольмі, Гельсінгфорсі, Ризі, Калькуті (Індії) Варбуртоні (Австралія). Разом мають адвентисти 30 накладень і друкарень, які видають 126 часописів в 67 языках, не рахуючи менших і більших книжок.

Також місії на ділянці адвентистів є поширена по цілм світі (Європа, Африка, Персія, Манджурія, Індія,

Австралія). В р. 1910 існувало 70 адвентистичних місіонних закладів з різними школами, більш як 300 питомців і 400 учителів. Крім того урядили адвентисти понад 70 санаторій з 180 лікарами та 1000 сестрами. Загалом в 1910 обчислювано на їх службі 4.000 інтелігентних сил.

Число адвентистів суботників виносить 160.000, з чого на Европу припадає 55.000. Число всіх інших адвентистичних сект разом не переходить одної третини числа суботників.

Організація адвентистів дещо подібна до методистів. Найвищою властю є загальна конференція в Вашингтоні. Поодинокі часті світа мають унії, до яких належать округи і кружки.

Пр. Европа ділиться на унії східно і західно німецьку, середню європейську дунайську, східно і західно російську. Східно німецька унія обіймає східно-німецький округ і кружки саський, шлезький східно і західно галицький (затер польський з осідком в Варшаві).

Наука адвентистів дуже зближена до баптистів, але має також свої особливості, як пр. називання папи антихристом, святкування суботи, миття ніг, елеопомазання, яке однак не є у них тайною, і від р. 1863 заборона свинячого мяса, кави й чаю.

Зрівню як баптисти признають адвентисти лиш хрест дорослих, відкидують св. Тайни, вважають св. Письмо одним жерелом обявлення забороняють почитати образи і молитися за умерлих, відкидують церковну владу (єрархію), іменню не визнають власної священної і примату, вірять в 1000 літнє царство Христа на землі і в позитивне знищення грішних.

Польські адвентисти.

Польські адвентисти виступають під назвою „дослідників св. Письма“. Мають в Варшаві свого провідника к. Каспржиковського який ділав з рамени броклінського „міжнародного Тов. дослідників св. Письма“.

Шириться секта при помочі інтелігентних агітаторів (Puchala Franciszek i Żabi ki Józef i prostich хлопів (Kusima Grabek z okolic Krakowa Gł. kat. 1922, 101). Крім відомих нам нісєвігниць про кінєць світа, які предсказали в брошурі „Nadzieja Swiata“ на 1925 рік, крім фальшивих догм. взятих від баптистів про хрест дорослих, єдино спасаючу ласку, яка ділав не через св. Тайни а через жалє і вчу трішнє відродження, внесли вони до своєї науки єще один новий блуд. невідомий творєви адвентистів Мілерови. Іменню не визнають вони особовости св. Духа і перєчать божєство Христа, Бог Отець і Син є після них особами, св. Дух є лиш силою і валивом. Ісус Христос не є Богом, має лиш Божу владу і силу. Пр. Діва не є Богородицею,

але Христородицею. Отже посунулися адвентистичні дослідники св. Письма на ліво до аріанізму і антигітаризму. Тому викликали недоволення серед польських баптистів, які в своїм місячнику „Wolny chrzescijanin“ виступають проти їх натягання св. Письма. (Głosy kat. 1982, 202).

Але „яке іхало, таке здибало“. Прецінь адвентисти вирости на науці баптистів, що самотнім жерелом віри є св. Письмо, яке може кождий розуміти після свого вподобання. Польські адвентисти пускають удетні листки, де обіцяють надгороду за докази зі св. письма на безсмертність душі, догму о св. Тройці, існування чистилища, існування вічних кар в пеклі, установлення Христом католицької церкви і духовенства. Крім того подають в своїх удетних листках хронологічний спис „папських новостей“, що в р. 250 впроваджено науку про вічні муки, в р. 360 наказано почитати ангелів, в р. 454 замінено Христородицю на Богородицю, в р. 539 введено папську зверхність, в р. 600 впроваджено латину в обряди римської церкви, в р. 680 почато уживати хреста, в р. 783 наказано почитати образи, в р. 813 введено науку при успенні Пр. Діви, в р. 1000 заборонено женитися священникам і введено чистилище, в р. 1077 введено церковні клятви, в р. 1116 затвердив лютеранський собор сповідь, в р. 1563 узнано тайнами миропомазання, супружество і священство.

Зухвалим агітаторам американського адвентизму в Польщі виповіли війну перші оо. Єзуїти в Кракові. Редактор двотижневника Głosy katolickie Ян Розтваровскі заявив в отвертій листі „do pana Franciszka Puchały w Woli Batorskiej p. Niepołomice pow. Bochnia i pana Józefa Żabickiego, wieś, gmina Boguszyce pow. warszawski, що приймає їх публічний визов і піднімається доказати опрокидувані ними правди. В тій цілі пропонує, щоби названі агітатори визначили комісію, боголовів, котрим можна би предложити до розгляду жадані докази. Така постава польських Єзуїтів викликала певну констернацію серед адвентистів. Жабіцкі притих. Пухала, щоби ратувати ситуацію, крутив з початку, як міг. Зразу написав до редакції „Głosów“ лист, що годиться на публічну дискусію, де би „загал рішив, чи докази спірних питань властиві“. А коли редакція рішучо зажадала предложення справи перед комісію вибрану з одної і другої сторони, завізав п. Пухала до помочи польського адвентистичного „папу“ з Варшави.

Дня 10 серпня 1922 р. зійшлися обі сторони враз зі своїми свідками і стенографами та розпочали дискусію, яку називають Głosy katolickie (1924, 314) цікавою, але даремною. Передискутовано там слідуєчі точки: 1) про св. Письмо як жерело обявлення, де адвентисти знайшлися в великій клопоті, бо не могли навести ані одного місця св. Письма на доказ, що канон св. Письма обіймає якраз

ті книги, які признають вони вдохновеними. 2) Про безсмертність душі, що становило предмет довгих спорів над поодинокими текстами св. Письма, які адвентисти викладають проти всяких засад здорової герменевтики. Решта спору про первородний гріх, муки пекла, неомильність папи, св. Тайни, можливість спасення поза церквою, перейшла в формі загальних лиш догмів і відповідей, з яких було ясно, що ширителі нової віри воюють як Дон Кіхот з вітраками, не знаючи цілковито науки католицької Церкви.

Дискусія Єзуїтів з адвентистами не принесла жадного хісна католицький справі. Тому в „Głosach kat.“ почали о. Єзуїти поборювати нову єресь рядом статей, звернених проти адвентистичних блудів. Ось їх заголовки: Czy dusza ludzka jest nieśmiertelna (1922, 275—81, 307—14) Skąd wzięło się kapłaństwo (1922, 336 — 48, 366 — 77). Cześć Matki Nsw. i nowi przeciwnicy jej chwały (1923, 129 — 145). Rzym czy Babel (1923, 225 — 33) Chrzest dzieci (1923 257—65) Nie dajmy się zwodzić (1923, 265 — 73) Kto nauczycielem wiary samo piswo sw. czy kościół (1922, 24—31.). Ся послідня стаття тим замітна для нас, що перевів її слово в слово о. Ст. Ковалів і видав накладом тов. Ап. Павла. ніби власний виріб під титулом: „Читання й толковання св. Письма в католицькій перкві а в протестантів“.

Агітація адвентистів між українцями.

Серед українців в Польщі поширяють адвентисти свою агітацію просто з Америки. „Товариство Дослідників св. Письма“ в Брокліні видає від р. 1924. місячник п. з. „Вартова Баштя“ і „Вістник присутности Христа“. Оскільки судити з деяких чисел сего письма, стараються адвентисти підірвати довіря нашого народу до духовенства та розповсюдити свої переконання про другий прихід Христа. Роблять се далеко обережнійше ніж їх польські адвентисти. Не запускаються в пророцтва, чи другий прихід Христа наступить 1925 р. чи пізнійше, а більше стараються звернути увагу на ціль і спосіб приходу Христа. „Біблія учить нас, що ученики дожидали з довірям, що Господь Ісус прийде на землю і в своїх листах, посланнях до Церкви говорили часто о сім приході і потішали ним вірних... тому вважаємо за свій обовязок виложити, в якій цілі Ісус Христос приходить вдруге на землю, в який спосіб і коли. (Варт. Б. 1924, 167). Після того досить ясно прецизує невідомий автор ціль і час приходу Христа, але замість хоч в приближеню подібно подати спосіб приходу, відписує з книжки невідомого нам блище адвентистичного корифея виданої 1889 р. п. з: „Надійшов час“ цілі сторінки про перший прихід Христа і його появи ученикам по воскресенню. Про ціль приходу Христа читаємо: „через цілий вік Євангелії, від п'ятдесятниці аж доси, Господь приготавляв

свою невісту Церкву. Богато було покликаних, по мало вибраних, а ще менше остане вірними, і тільки вірних (розумій: адвентистів) прийме він до себе... одною з найголовніших причин і цілий, чому Господь Христос приходить в взяти до себе свою жену". (Варт. Б. 1924, 168.) Про час приходу читаємо, що знати „докладну хвилю, коли маляби розпочатися присутність, се річ менчої ваги, (ст. 170), але автор не видержує, щоби не забавитися в пророцтво, що „Господь прийде тоді, коли люди будуть себе заохочувати до свободи, волі і поступу“ і що „саме тепер держави крушаться і царство сатани валиться“ (ст. 169). Має се виходити зі слів Ап. Павла: „бо сам Господь з приказом і з голосом Архангела і з трубою Божою зійде з неба“ (I Сол. 4 16), де труби і голос архангела, се символи, що означають властиво кличі різних організацій.

Ось зразок адвентистичної ексегези, про яку можна сказати: Де кум, де коровай, де зелені свята! Де труба Божя, де прихід Христа, а де партійні кличі!

Крім того знаходимо в „Вартовій Башті“ многі інші нісенітниці, які ту і там розсіяли „дослідники св. Письма“ як пр. що „мертві не знають нічого“ (отже не існує безсмертна душа), що католицькі протестанцькі і жидівські рабіни мають одно спільне — любов до мамони, що адвентисти в каменем, який відкинули будівничі, і той стався головою угла, а на кого він впаде розвалить його...

Ах-ах, ох ох, який то страшний цар горох!

Нові книжки.

О. Др. Гавриїл Костельник: Християнська Аполюгетика. Накладом Тва Св. Ап. Павла. Львів 1925. Стр. 174. Ординаріядське позволення поміщене при кінці книжки. До спостережених похибок (які випечатані на останній сторінці книжки) слід ще додати: на стр. 108. рядок 4 з долини випечатане „на землю“, а має бути „на землі“; на стор. 168. рядок 6 з дол. випечатане „психічні“, має бути „психольогічні“, так само на стор. 169. рядок з гори.

Саме тепер розсилаємо сю Аполюгетику П. Т. Передплатникам „Ниви“. Її ціна з поштовою оплатою виносить 4*60 зл.

Записки Чина св. Василя Великого. Том I. Випуск 1. Жовква 1924. Стр. 160. Як у „Предмові“ стоїть, „головною ціллю орґану „Записки Чина Св. Василя В.“ є видавати друком те все, що зберігається по василіянських бібліотеках і архивах і може віддати колись корисну при-

служу в праці будучих істориків". Дійсно, ціль гарна і має свою культурну вартість не тільки для чина Василян, але також для цілого українського народу. Редактором є о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

I. том вийшов з таким змістом: Передмова; I. Статті: Св. Василій В. Образ його духової появи (О. П. Теодорович ЧСВВ); Кілька духовних пісень із рукописного співаника поч. XIX стл. (Др. Яр. Гординський); II. Матеріали: Вол. Рутського: Правила для монахів ЧСВВ. (под. о. Гл. Кинах ЧСВВ); Причинка до розпізнання мощів св. Йосафата (под. о. Й. Скрутень); „СинOPSIS“ пліснесько-підгорецького монастиря (под. о. Й. Скрутень); житєписи Василян — виімок з рукописного збірника Миг. Л. Кишки (под. о. Й. Скрутень). III. Miscelanea. IV. Бібліографія.

Поступ ч. 1—2 з 1925. вийшов під новою редакцією (Маркіяна Марисюка) переважно з перекладами з чужих мов.

Тарас Пастушок, сценічний образок у двох діях для діточих театрів — написала Северина Кабаровська. „Добра Книжка“, Львів 1925. Стор.

Під розвагу Православним (Про конечність обнови православної Церкви) написав щиро-православний християнин Кремянець - Холм - Люблин - Гродно - Вильно - Варшава — 1925. Стр. 20 іл 32^о.

Береш у руки, і не знаєш: хто се пише і для кого? Чи православний для уніятів? Чи уніят для православних? Ні се, ні те! Але читаєш, і перспектива прояснюється. А впрочім.. православні наші браття емігранти тобі доповідають: Ми все знаємо... Се друковане у Львові, а не в Кремянці, Холмі etc. І знаємо, хто друкував... і ви повинні знати!“ В XX. ст. трудно щось укрити! Ціль брошурочки гарна (нема що її стидатися): щоби православні наші браття пристали до нас, але метода немудра, образуюча одну й другу сторону. Волило нас, коли різні Евлогії розсівали „Листки“ против нас. А тепер... чи ми ще гірше маємо поєстєпати супроти бідних наших братів православних? Анонімно? ще до того в пашквільній формі? У книжечці рукою дописане (а письмо дня нас звісне*), що „Раїса Юденко“, се „наложниця митроп. Діонисія...“ Ні, на такі методи ми не підємо! Або порозуміння з православними нашими браттями, або лояльність, але кирию весь наш галицький загал рішучо осуджує!

Стережіться ложних пророків... Стр. 19. Отсю брошурку видали Отці зборівського деканату як remedium проти всяких сект, що стали поширюватися також у нашім краю. Зміст брошурки сумарично вичерпуючий і приступно написаний. Думаємо, що слідуючі брошурки повинні бути ще коротші, присвячені тільки 1—2-ом квестіям і ще по-

*) Його автором є Ф. Ст.

пулярнійше написані. Одначе добре сталося, що отся перша брошурка в свого рода енциклопедію проти сектантів. Ціна брошурки дуже приступна, 10 грошів, отже книжечка надається до масового поширення. Кождий душпастир, у котрого парохії появилися секанти, повинен собі замовити більше її примірників, і хочби даром роздати їх вірним, щоби їх охоронити перед сектантською агітацією. Треба пам'ятати, що такими книжечками трудно повернути тих, котрі вже є упертими сектантами; зате легко можна охоронити вірних. Треба ділати завчасу: *in principii obsta!*

Замовляти книжечку можна в Зборові в гр. кат. парох. Уряді, або в Редакції „Ниви“.

При тій нагоді просимо всіх 00. душпастирів, у котрих парохії появилися секанти, щоби донесли про се Тву Св. Ап. Павла (Львів, ул. Корняків 1.), подаючи дані: відколи секанти в парохії появились і кілька душ (родин) здобули дотепер. Се потрібне для перегляду і для улекшення протиділання.

ВСЯЧИНА.

Конкордат. Дня 10. II. с. р. заключено Конкордат між Ватиканом і Польщею. Текст сього Конкордату подаю в „Ділі“ з 23 і 24 II. с. р. Ми звернемо увагу тільки на деякі його части. Чутка про креовання станиславського польського єпископства не здійснилась, але також не здійснилась чутка про креовання гр. кат. єпископства на Підляшу. Значить: польський уряд волів не мати свого єпископства в Станиславові, як щоби згодитися на гр. кат. єпископство на Підляшу. До львівського польського архієпископства прилучено ще луцьку польську єпархію.

Кінцеві слова форми присяги для єпископів мають на меті зробити з єпископа неначе члена „польської опіапізації народовой“: „Dbały o dobro i interes Państwa będą się starał o uchylenie od niego wszelkich niebezpieczeństw, o których wiedziałbym, że mu grożą“ (арт. XII). Значить: вірність держави ще замало; ще й „політична чуйність“ потрібна...

Право патронату остає аж „до нового укладу“ (XXI, 9).

Парцеляцію церковних дібр буде переводити церква „безпосередно“ — (XXIV). Значить: церковний власник землі може при парцеляції продати землю, кому хоче (своїм людям). Однак в точці 5. є сказано: „Stolica Sw. przystaje by Rzeczpospolita Polska wykupiła od beneficjów...“, а хто

знає, яке буде толкування тих параграфів? Гроші з парцеляції остали до розпорядження церкви (XXIV, 7). Норма усталена: для єпископа капітули й дух. семинара по 180 ha, а від 15 до 30 ha для пароха. Тим єпископам, капітулам, дух. семинарам, парохам, котрі не посідають землі, приділиться означена кількість землі, згідно доповниться. Пенсія для парохів у висоті як давня конґруа (около 115 — 120 zł місячно).

„Żadna zmiana w języku używanym w diecezjach obrządku łacińskiego“... (XXIII) — се проти Білорусинів і Литовців.

„Osoby, których działalność jest sprzeczna z bezpieczeństwem państwa“ (XIX), не можуть одержати „beneficjów proboszczowskich“. Звісно нам, що наш Високопреосвящ. Митрополит дуже побивався за тим, щоби Апост. Престол не допустив до того, щоб поліція усувала парохів і рішала про обсаду парохій.

Однак польський уряд таки перепер свою ціль: перед номінацією пароха Ординаріят мусітиме запитатись міністерства, чи воно не має яких закидів проти особи кандидата, на який запит міністерство обов'язане відповісти в часі 30-ох днів (XIX). Якщо Ординаріят і міністерство не будуть одної думки, то справу порішить суд, зложений з двох священиків, іменованих Ап. Престолом, і з двох членів, іменованих президентом Річипосполитої (XX).

Ось бодай тим судом старався нас забезпечити Ап. Престол. Практика і інтерпретація писаних слів покажуть, як то буде виглядати в дійсности. Та без сумніву отся точка в Конкордаті для нас буде найприкрійша, бож вона вимірена головно з огляду на наше духовенство. Конкордат загалом пішов після бажань Варшави (щоби більше не говорити)!...

Новий царгородський „вселенський“ патріарх. Григорій VII, царгородський патріарх, помер впадолисті 1924. р. А 18 XII 1924 патріярший синод вибрав нового патріярха, Константина. Але турки видалили його, спираючись на умові з Грецією про виміну людности. В тій умові сказано, що турки мають право видалити з Константинополя кожного грека, що прибув там після 24 го січня 1918 року, а до таких належить якраз патріярх. Вже в день свого вибору на патріярха, 17 грудня 1924 року, дістав він повідомлення турецької поліції, що він підлягає видаленню. Патріярх рекурсував до мішаної комісії, яка мала саме рішати всякі спори в справі видалення. Комісія проголосила дня 28 січня 192 року своє рішення, в якому сказала, що патріярх, як приватна особа, підлягає видаленню, але комісія не може сказати, чи підлягає він видаленню теж як патріярх.

Турки(всетаки видалили патріярха й з протестів Греції нічого собі не роблять. Відмовились теж передавати сю справу рішенню міжнародного трибуналу в Газі.

Греція грозить зірванням дипломатичних зносин з Туреччиною, робить воєнні приготування і звернулася до Югославії і Румунії з проханням о допомогу.

Франція, Англія й Італія мають піднятися посередництва між Грецією й Туреччиною в тому напрямі, що місце патріярха узнається опорожненим і вибирається нового патріярха. Туреччина зобов'язується не видаляти вже нового патріярха, ані членів його Синоду.

Православний богословський факультет в варшавському університеті. Дня 12. І. с. р. варшавський митрополит Діонізій приймив на себе обов'язки звичайного професора для православного пастирського богослов'я в Варшавському університеті.

Ось стільки каже про сей новоутворений „православний богословський факультет“ автентична вістка („Дух. бєсїда“ ч. 2. з с. р.).

Не подається: в якій мові буде митроп. Діонізій викладати? Догадуємося: що в польській. Вістка наводить тільки одного професора, а де решта?

Наш висновок: Православні одержали свій богословський факультет бодай на папері; а де наш гр. - кат. богословський факультет?

Ми його маємо вдійсности, але не маємо „на папері“.

Охорона Гробу Господнього. До Букарешту прибув охоронник Гробу Господнього в Єрусалимі, патр. Даміян (православний), щоби вручити королеві Румунії орден Святого Гробу і офірувати титул Піклувача Гробу Господнього. Спершу сей титул носили візантійські, а потім російські царі. Румунія тепер є найсильнішою православною державою, і тому їй припала отся нова честь.

Апостазії в Австрії. На підставі інформацій австрійського професора Ude, звісного католицького працівника, виходить, що в маленькій Австрії в р. 1922. відпало від катол. Церкви 9 268 осіб, а в р. 1923. (за міністерства о. Сайпля!) побільшилось те число на 22.888. В рр. 1918—1923. стратила катол. Церква в Австрії 51.330 (!) душ наслідком апостазії. („Katol. List“ ч. 5. з 5 II с. р.). Факт дає багато до думання. Чомуж там не переводять ніякої реформи між духовенством?

В катол. Австрії катол. віра тратить атракцію... Дивна річ! Деж те духовенство „повне св. Духа“? Як то, що воно не має впливу на своїх вірних, що його вірні втікають до протестантів? Здається, треба би його зреформувати... А чомуж не реформують його? Бо воно „вповні католицьке“? всі западні форми в ньому здійснені. А чомуж нас реформують? Бо в нас ще нема всіх западних форм, хоч ті форми... факти говорять про них!

Обновлення образу. В селі Потутурові, крем'янецького повіту, в хаті селянина старовинний образ Христа

Спасителя чудесно відновився. Видно, що справа поважніша, бо кремянецький православний єп. Симон велів перенести сей образ до місцевої церкви, а Синод затвердив розпорядження єп. Симона („Дух. Бесіда“).

Ложечка чи пальці? Спосіб подавання св. Причастя в нашій обряді під двома видами ложечкою, єсть в нинішніх часах для людей, довідавшись про бакцилі, а особливо для інтелігентів відражаючий. Даються чути голоси інтелігентів, що з тої причини не приступають до св. Причастя, а не хотючи причащатися в латинським обряді — взагалі оминають ту св. Тайну.

І не диво, коли лікарі отверто говорять о зараженю через бакцилі, позіставші на ложечці при причащанню заражених.

Др. Іван Куровець пише в календарі Просвіти на р. 1923 про полові хвороби так: „В громаді К. бачив я сифілітичні рани в ямі уст священника, яких набавився через Причасте від хорих, а яких спеціально в цій громаді було дуже багато!“.

Вже нема що і казати про наших лікарів, котрих я не бачив, ані не чую від міських священників, аби приступали до св. Причастя. Будучи в Тироли в місцевости Гірлян (bei Ernan) стояв я на квартирі ОО. Домініканів, де я відправляв Сл. Божу, сповідав і причащав своїх вірних 15 полку. Цікаві на наш обряд, котрого ніколи не бачили, німецькі і італійські монахи і священники дуже сподобали собі наш обряд — але звернули увагу на спосіб подавання ложечкою св. Причастя, виражалися словами „das ist ja abscheulich“. Те саме стрінуло мене ще в кількох місцевостях північної Італії. Уживання ложечки впроваджено правдоподібно за часів св. Івана Золотоустого, коли то люди о мікробах не мали, здається, жадного поняття. В нинішніх часах показується, що уживання ложечки до подавання св. Причастя єсть зовсім не на часі і проте радить Впр. о. К. обтирати ложечку в ручничок, заложений між пальцями лівої руки. Я се робив через довгі літа аж до Собору Львів. — але се оказалось непрактичним, бо при більшим числі причащаючих єсть досить утяжливе і невідгідне, а головнo з тої причини, що ручничок треба часто пересувати, бо стається цілком мокрим і таке обтирання ложечки рівнож не запобігає зараженню.

Муситься отже найти спосіб подавання св. Причастя під двома видами і то пальцями, подібно як у латинників. Уживання пальців не єсть знову так відражаюче, як се пише Впр. О. К., бо знаємо, що священник обмиває пальці раз перед Службою Б., а другий раз перед св. Причастем, отже пальці не будуть вправді дезінфекціоновані, але можуть бути чисті!

Аби знова подавати св. Причастє пальцями під двома видами, на се треба наші чаші переділити (перегородити) в середині на 2 половини. В одній зложимо з діскоса частиці, а в другій освячене вино.

Насамперед священник причащається з одної перегородки (друга ще порожня), дальше вкладає в другу перегородку чаші частиці, котрі мусять бути більші від теперішніх, що найменше 1 см □ або 1½ см довгі, а 1 см широкі і без ложечки і ручника, бере в ліву руку чашу з діскосом а пальцями правої руки виймає по одній частиці з одної перегородки, мачає кінець або і половину тойж в другій перегородці з освяченим вином і підставляючи діскос, подає до уст причащаючогося.

Розуміється, що при більшім числі причащаючихся, потреба більшої чаші, або приготувати на другім діскосі більшу скількість частиць і від часу до часу вкладати тіж до призначеної в чаші перегородки.

При маленькій вправі, можна би далеко скорше подавати св. Причастє, як ложечкою з обтиранням і той спосіб не буде відражаючий, а при тім буде захований в повні наш східний обряд.

Позволю собі ще звернути увагу на спосіб приготування агнів і частиць до Служби Б. Майже у кожного священника виглядає се инакше. В одного маленькі агніці, а частиці мікроскопічні, у другого великі, свіжі, засушені, квадратіві, подовговаті і т. д.

У латинників агнець виглядає естетично і симетрично, а дається довший час переховати і по всіх костелах єсть однаковий і не твердий при споживанню.

Чи не здалося би і в нас перевести в тім згляді реформу, і ужити відповідних начинь до спорядження агнів, котрі могли би бути всюди однакі, пр. квадратіві, грубші як у латинників з хрестом вибитим на одній стороні?

При висше згаданім подаванню св. Причастя вдалося би се унормувати.

Плавча велика, дня 3/І. 1925.

о. Володимир Престашевський.

Від Редакції: о. К. мав на думці засаду: щоби по можности нічого не змінати в обряді, тільки використати дані вже елементи для адаптації до нових повятей і потреб. Якщо в більше число причащаючихся, то можна ручника змінати.

Провкт Впр о. дек. В. Престашевського на нашу думку непрактичний: а) годі повірити в те, що міг би прийматися звичай подавання причастя пальцями під двома видами; б) майже неможливо було би сполокати чашу, яка була би перегороджена, бо треба би полокати також ту перегородку, де був би освяч. хліб, а по кутах завжди оста-

вали би частини; в) чаші мусіли би бути дуже великі, і т. д. Зате коли розходиться про причастя в зараженій парохії, то найкраще буде повернути до найстаршого нашого способу причастя: подавати вірним причастя (під видом хліба) на долоню правої руки, а з причастя під видом вина зрезигнувати. Тим способом і що до практичності і що до естетичності перевисшимо латинників. І якщоб мала бути яка реформа подавання причастя, то тільки в тім напрямі.

Забобон чи не забобон? Львівська „Свобода“ (ч. 36 з 7 ІХ. 1924 р.) в рубриці „Забобони в Італії“ глузує собі з того, що в Італії в селі Баджольо місц. парох за дозволенням єпископа „виганяв чорта“ з одної молодої дівчини, і вигнав „Свобода“ пише: „Дівчина була нервово хора і з нею зайшов випадок суєтності, якою зрештою послуговується лікарська штука. Чорти та їх викликання тут ні при чому“. А одначе... Не все те правда, що газети пишуть. На підставі Євангелія виходить вповні певне, що демони можуть захопити людську індивідуальну природу (obsessio). А історія і солідна наука підтверджують сю віру. Атже без неї навіть „брудських явищ“ не можна з'ясувати. Інша річ, що наше простолюття всюди бачить чорта.. І хіба тільки се почасти оправдує наведені слова „Свободи“, всежтаки вони не є належно висказані.

Обеліск на площі св. Петра в Римі. Перед базилікою св. Петра в Римі красується височенний обеліск, тесаний з одного гранітового каменя. Поставлення сього обеліска на згаданій площі було важною подією для тодішньої Європи. В п'ятьох літах довершив папа Сикст V. таких діл, які через пятьдесят літ уважалися за неможливі до сповнення. Ніодно з них не зробило такого враження на населення Риму, як саме здвигнення обеліска на площі св. Петра. Вже папа Павло III носився з гадкою здвигнути обеліск, привезений ще за часів Нерона з Єгипту до Риму. Він радився таких славних будівничих, як Михайло Анджелю, Антін де Сангалью, та інших, однак, ніодин з них не уважав сей проєкт за можливий до здійснення. Тому, що сі будівничі становили тоді повагу, їх рішення уважано за міродатне.

Сикст V. чувся вповні вдоволеним, коли довідався, що великанський камінь вдасться поставити. В чотири місяці по його рішенню утворено окрему комісію, до котрої надіслано проєкти з цілої Італії, Сицилії й Греції. Комісія розглянула всі проєкти, а прийняла проєкт славного Фонтани. Одинокий закид проти нього був сей, що Фонтана був ще дуже молоденьким архітектором. І тому його плян мали виконати два знамениті флорентійські будівничі. Проти сього опирався Фонтана. Він заявив папі, що лише той розуміє цілий план докладно, хто його укладав, і тому

лише він сам може зі зрозумінням виконати його. Папа Сикет дався переконати його справедливому арґументови і поручив йому довершення важного діла. Цілий Рим горював проти сього і предсказував невдачу. Славний флорентійський будівничий Вартоломей Аманаті так дуже перенявся тим, що роботу віддано Фонтані, а не йому, що повернув до свого рідного міста і там небагом помер з гризоти.

Ціла штука у виконанню пляну полягала в тім, аби видобути обеліск з посеред маси нагромадженого каміння, та відкопати його з землі, якою він був прикритий майже до половини; опісля поставити обеліск на підвищення і перевести його на середину площі, а тут щойно поставити його на відповідній підставі. Сміливе підприємство розбуло подив, котрий ще збільшився через великанські а скорі приготування.

Потрібна залізна машина важила сорок тисяч фунтів, а її виконанням були заняті всі італійські залізні гуті. Сосновий ліс коло Неттуно достарчив великанських бальків, а до перевезення кожного з них треба було запрягати по сім пар волів. Приготування розпочалися в жовтні, а скінчилися аж з початком мая.

Перша частина роботи, а то піднесення обеліска до гори і поставлення його на підвиспенню, була найтяжшою. Величезна товпа народу зібралася, щоби подивитися на історичну хвилю. Явилися також всі кардинали, пралати і римська шляхта. Розпорядок начальника міста наказував цілковиту мовчанку; ся осторожність була конечно тому, щоби велика маса зайнятих робітників могла виразно чути кожний приказ. Архітект Фонтана розпочав свою історичну працю тим, що вперед попросив папського благословення.

Серед глибокої мовчанки, перериваної лише розказами Фонтани, йшла праця вперед. Зайнятих було дев'яност робітників і велике число коней. Коли непроглядна товпа видців з запертим віддихом стежила кожний найменший рух обеліска, дався чути голос: „Змочіть шнур!“ З великого напруження посторонки розігрілися і вже показався дим; за хвилину могли посторонки перегоріти і вся праця разом з історичним обеліском могла бути погребена.

Остерігаючи оклик „змочіть шнур“ видала одна жінчина з Генуї, іменем Бреска. Се була неабияка відвага з її сторони, бо за кожний оклик була назначена кара смерті. Однак в нагороду за зломання приказу в такім випадку надано їй привилей, що лише вона і її потомки могли достарчати лозу підчас цвітної неділі для церкви св. Петра, і сей привилей має родина Брески до нинішнього дня.

Дня 13. червня піднесено, перенесено і положено обеліск горизонтально на середині площі. Само поставлення

обеліска відложено аж до 10. вересня, бо літо було дуже гаряче. Означеного дня ще навіть не стало на світ займатися як обеліск здвигнено, а сходяче сонічко позолотило його вже в його нинішнім виді. Папа Сикст V. нагородив щедро Фонтану, іменуючи його лицарем і шляхтичем міста Риму, а крім сього дарував йому золотий ланцух, визна-чив йому річний дохід у висоті тодішніх 4 000 скудів, та дарував йому весь матеріал, уживаний при переносенню і ставленню сего обеліска.

о С. Ковалів

Винагорода за навчання релігії в школі. Довідуємося з вповні певного жерела, що за навчання релігії в на-родних школах ремунація після найновішого розпорядження виплачується з гори. Треба припилювати, щоби учителі на час висилали (до інспектора) виказ відбутих годин науки релігії, а подавати тільки дійсно відбуті години, щоби не наразитися на неприємности. Неділі і свята (підчас шк. року) числяться за одну годину, однак опущені години в школі задля парохіяльних занять (пр. похорон) не числяться.

Протестуючі віча світських людей проти ввведення офіційного celibату в нашому духовенстві відбулися в Перемишлі І. П. с. р., у Львові і Станиславові С. П. с. р., в Сколім (десь у тім самім часі); мовкофільське (правительственне) львівське ставропигійське братство запротестувало проти „самовільного і насильного celibату на зборах своїх членів 27 І. с. р.

Спростованне. — В статті „Жонатий священник у відповідь нежонатому священникови“ („Нива“ ч. 10. 11. з 1924 р.) знаходиться на стор. 352. нотатка слідуєчого змісту: „Впреосвящ. о. Митрополит Андрій полишив для Станиславова велику бібліотеку, а на кілька сантиметрів припала вона пороком? Чи знайшовся в Станиславові хоч один настоятель, що отворивби ту скарбницю для молодого клиру, котрий показавби той незнаний світ і захотивби до праці і користання з тої скарбниці молодь, що все і всюди так легко запалюється до всього, що нове і незнане.“ — 1) Неправдою є, що капітульва бібліотека фундації Впреосвящ. Митрополита Андрея припала на сантиметри пороком, а за се є правдою, що вона має приміщення в будинку Духовного Семинара в просторій і сухій сади, вибіленій і помальованій в послідне в липни 1924. р. В тій цілі ви-несено з салі на час її вибілення всі книжки, перегляне-но кожду з осібна, позасипувано їх ментоловим порошком для охорони перед молями, вимито всі шафи і полки, за-пущено підлогу, почім зложено старанно всі книжки на своє місце. Так отже бібліотка знаходиться у взірцевому по-рядкови — 2) Неправдою є, що управа бібліотеки не дає можности користати з неї молодому клирови, а за се прав-

люю 6; що якраз всі молоді безженні священники заняті в душпастирстві (при кадері) і на катехитурах в Станиславо-ві дуже много користають з сеї бібліотеки. Користають з неї члени Капітули, настоятелі Духовного Семінара і професори богословського ліц-ю, питомці духовного Семінара і прочі місцеві та деякі позамісцеві священники. Для наукових цілей користав також з нашої бібліотеки — п. Д-р Кисілевський, професор укр. гімназії.

Супроти сего підписаний висказує свій жаль, що Хвальна Редакція не провіривши фактів пускає в світ не совісні очернення анонімного автора-священника, чим робить кривду тим всім, котрі дбають о консервацію бібліотеки і котрі з неї користають.

Станиславів, дня 3 лютого 1925.

О Гордієвський
настоятель капітули.

Від Редакції: Радо поміщуємо се спростовання, бо нам розходитьсь тільки про се, щоби правда вийшла на верх. Однак не припускаємо, щоби шановний автор М. С. свої і-формації „з нальця вписав“, або просто хотів бути злюбним. Дуже можливо, що М. С. був у тій бібліотеці або чув про неї в тому часі, коли вона ще не була вибишена і т. д. (а в протезі 24 літ могли бути й такі часи), отже свої давні відомости простягнув і на нинішний стан бібліотеки. А в такому припадкові його інформації не є несовісним очерненням, тільки звичайною помилкою. Впротім просимо шановного автора М. С., щоби нас сповістия, на якій основі написав свої слова про стан капітульної бібліотеки в Станиславо-ві.

З життя кружків Т-ва св. ап. Павла, Кружок Стрийського деканату. Кружок оснований д. 5. II. с. р. Головою кружка став о. К. Бардин, секретарем о. Н. Ліщинський. На перших сходинах кружка обговорено справу членства Т-ва і членства кружка, справу членства священичої кооперативи „Власна Допомога“, справу майбутньої праці в кружку, число і час сходин. Ухвалено: відбувати конференції в засаді щомісяця, подати виділови кружка спис підручної богословської літератури, що знаходиться в руках кожного о кондеканального для евентуального ужитку членів кружка; призначено на найближші сходини кружка тему „обовязки священослужителя перед, при і по св. Літургії“; „поручено всім приступити до кооперативи „Власна Допомога“.

Кружок Унівського деканату. Головою кружка є о. Гр. Панчишин, секретарем о. К. Концевич. На сходинах кружка д. 6. XI. 1924. (після богослуження й розваження про достоїнство священника) виголошено два реферати, один о. К. Концевича: „О правнім відношенню католиків греко-і римо-кат. обряду в львівській церк. провінції з спеціальним зазначенням взаємних відносин між духовними обох обрядів“, а другий о. Гр. Панчишина: „О загальних засадах при уділюванню науки релігії“. При дискусії над першим рефератом замічено, що порушення „Конкордії“ в мно-

гих випадках, давнійше і тепер, паде на лат. священників; поставлено правило, що слід придержуватися дотичних церковних приписів так довго, як довго лат. священник їх не порушить. В другім рефераті пояснив о. Гр. Панчишин важність, ціль і поодинокі галузи релігії, конечну потребу знання спеціальної методики науки релігії, а відтак представив, що наука релігії повинна бути поглядова, одноцільна (концентрична), психологічна, практична і церковна (в дусі Ісуса Христа і кат. церкви). — Другі сходи кружка відбулися д. 16. XII. 1924. з такою програмою: в церкві: спільне посіщення Найсв тайн і розважання о уряді священничім (о. Гр. Панчишина); в парохіяльнім домі: реферат о. Н. Бачинського: „Життєпись пророка Мойсея, зміст першої глави Битія та пояснення слів і зворотів тої глави“. Постановлено на сходинах перейти в поодиноких рефератах бодай в часги св. Письмо Ст. 3. Візвано горячо кондеканальне духовенство до складок і жертв на дек. бібліотеку. На обох сходинах обговорено багато справ актуальних.

Львівський кружок. Головою кружка є о. дир. Юл. Дзерович, секретарем о. М. Галаянт. Кружок відбув сходи д. 12. XII. 1924. і д. 19. II. 1925. На перших сходинах виголосив о. дир. Юл. Дзерович відчит „Принцип школи праці“. На других сходинах говорив о. сов. В. Садовський на тему: „Спосіб причащення в східній церкві від найдавніших часів“. Відчит о. Дзеровича буде печатаний в „Українській школі“. Реферат о. Садовського викликав між присутніми членами живу й цікаву дискусію.

* * *

Досі відомо Головному Виділові про основання кружків іше в отсих деканатах: Скільський деканат (голова кружка о. М. Мосора), Вуський (о. В. Лиско), Рожнівський (о. Й. Логинський), Белзький (о. М. Дороцький), Жидачівський (о. П. Чегут), Долинський (о. М. Лоза), Лупківський (о. М. Гробельський), Поморянський (о. О. Гавришо), Динівський (о. І. Жарський), Войнилівський (о. Л. Зарицький), Медичський (о. М. Миколайчук), Журавенський (о. В. Пилипчук), Варязький (о. М. Карпак). — Приготовання до основання кружка робляться, як відомо Г. Виділові, в деканатах: Тернопільським, Мостиським, Куликівським, Скалатським, у двох деканатах Станиславівської дієцезії і трьох Перемиської дієцезії. Значить, на 126 деканатів нашої провінції має досі кружки Т. ва св. ап. Павла всего 16 деканатів, а в 9 деканатах робляться приготовання, отже на 126 деканатів з організованих є досі або організується всего 25 деканатів.

Головний Виділ апелює до незорганізованих деканатів піти негайно в сліди вичислених деканатів так, щоби до кінця квітня не було безумовно ні одного дека-

нату, котрий не мав би зорганізованого кружка Т-ва св. ап. Павла!

Замітки. Від якогось часу видавці календарів в частині „Церковний календар“ хибно подають тривання загальниці від Різдва до Богоявлення. І так:

1) Календар св. Йосафата за р. 1924 подає: Загальниця від Різдва Хр. до дня перед навічере́м Богоявлення 25 гр. 4 січня (після н. ст. 7—17 січня).

2) Календарець для інтелігентів „Ідея“ на р. 1925: від Різдва Христового до навічере́ря Богоявлення т. в. від 7—18 січня.

3) Календар Місіонаря на р. 1925. ще гірше: „від Різдва до навічере́ря Богоявлення 7—18 включно а день 18. в навічере́ря (піст).“

4) Календар Просвіти 1925 р. „від Різдва до навічере́ря Богоявлення“. А „по уставу“ повинно бути „від Різдва до Богоявлення з винятком Навечере́ря.“

Після календарів 1—4 виходить, що на Богоявлення, як випало б в середу або п'ятницю, має заховатися піст. — Се противиться церковному уставови. В книзі „Трефоліогіонъ“ (Антологіон) Львів 1738 під днем 25 грудня стор. 262. читаємо „От Рождества до Богоявления по-стуність. Среда і П'яток яко один день (12 днівнов і. в загальниця) на сам же празник (значить Богоявлення), аще, среда іли п'яток разрішається на все“. А стор. 317. тої самої книги виразно в день Богоявлення на трапезі раство-реніє всего, аще в среду і п'яток разрішається на все“.

В книзі часослов Львів 1888 „в день Богоявлення разрішається на мясо сир і яйця“. „Дзядзьо“ в уставі те саме. —

В календарці „Ідея“ на р. 1925: Постити не обов'язані 1) діти, що ще не мають літ (?) — радше сказати: діти, що ще не прийшли до пізнання, або що ще не спосібні до сповіди.

2) Старші люди, котрі вже зачитують тратити сили (дуже еластичний вислів!). — Радше „старці від 60 року життя“ або „що вже втратили силу“.

В кінці подаю до відома тих, що цікавляться життям покійного „Дзядзя“, що в р. 1879-1882, коли був я питомцем львівської духовної семінарії, мно́гі з нас знали про се, що Дзядзьо що ночі о півночі ходив до церкви семінарицької на посіщення св. Тайн.

Коли з Талергофу вернув до Відня — прийняли Дзядзя в р. 1915 ОО. Лязаристи. Я відвідував тоді Дзядзя, а коли дверника просив, щоб завів мене до О. Дольницького, пралата з Галичини, відповів мені: „O dieser heilige Mann! — jede Nacht um 12 U. besucht er das Allerheiligste“.

о. Теодор Цегельський,
парох в Струсові.

Замість проповідий цього року печатаємо в Гомілетичній частині „Гомілетики о. д-ра Яр. Левицького“. Рішили ми на те з огляду на се, що тепер маємо новий випуск проповідий Впр. о. Савойки, як також з огляду на се, що не маємо в Редакції готових проповідий на цілий рік, отже мусіли биечатати дорівно зібрані проповіди різних авторів, — а се не є „ідеальною ціллю“ Редакції. На рік 1926 маємо приобіцяний цикль проповідий одного автора (Впр. о. В. Навроцького).

Еміграційна російська єрархія проти самозваного царя. Архієрейський Собор Православної російської церкви за кордоном не дозволив в церквах молення за всеросійського імператора (вел. князя Кирила, який прийняв титул царя).

„Zmiana obrządku“. В „Gazet-i Por-ann-iej“ зі 7. XII. 1924. находитсь (в рубриці Rozmaite) таке оголошення: „Zawiadamiam moją P. T. Klientelę i moich przyjaciół, że dnia 15 listopada br. na ogólne żądanie (!) zmieniłem obrządek z mojżeszowego na rzym. kat. Inż. Mikołaj dawniej Eliasza Halpern, Lwów, Fredry 4“. Отже тільки „obrzadek“ уляг зміни, а віра остала та сама...

Для доповнення наших „Матеріалів“ просимо тих П. Т. Отців, котрих ми не навели, а повинні були навести, щоби нам подали точніші свої дані. Випечатаємо в пізніших числах.

Звіти з місій випечатаємо в пізніших числах.

Звертаємо увагу П. Т. нашим передплатникам, що на днях друкарі домагаються високої підвижки (аж 50%!), і по всякій правдоподібності кошти печатання знова значно підскочать в гору *Ми раді би не підвищувати передплати,* але се буде можливе тільки при таких умовах, якщо *наш П. Т. передплатники сейчас вирізняють усі залежності за 1924 р. і якщо кожний заплатити бодай півовину належності (5 зл.) за 1925 рік.*

На „фонд оборони“ зложили П. Т. Отці: о. Пилипеш 20 зл., о. Радзкевич 5, о. Комар 5, о. дек. Роздольський 4, о. дек. Метелля 10, о. дек. Маркевич 5, о. 6. Буткевич 5, о. Фединський 5, о. Гаповський 5, о. 1. Туркевич 10, о. Семків 5, о. Ал. Стефанович 5, о. 6. Гаврилюк 5, о. Каштинюк 5, о. Костельник 5, о. Вол. Садовський 5, о. дек. Гавришо (збірка оо. кондеканальних) 19 зл.

На Церков у Києві зложили в Редакції „Ниви“ П. Т. Отці: о. Юл. Бачинський 10 зл., о. Островський, з Чернева 5, о. Угн. Величко 4 з. о. Кравчук (збірка в Бірках вел. 10 зл.